

CHAYEINU Weekly

Shabbos Inspiration

פרשת
שמות

Divrei
Torah

Parshah
Stories

Parshah
Riddles

Halachah
Challenges

Inyana
D'Yoma

This week has been dedicated by:

Anonymous

To receive weekly, call or text 732.301.4043 (opt. 8-3), or email shabboschayenu@gmail.com

CHAYEINU Weekly

Shabbos Inspiration

פרשת
שמות

PAGE CONTENT

3-4	Divrei Torah
5-6	Seuda Stories
7-17	Parsha Challenge
18-19	Life of Truth Story
20	Hilchos Shabbos Initiative
21-22	Halacha Q&A
23-26	Rav Kalman Krohn Story
27	Comic Story
28-32	Nefesh Shimshon

גליונות

33-35	הג"ר שמואל פעלדער שליט"א
36-37	הגר"ח קניבסקי זצ"ל
38-39	הגר"ג אדלשטיין זצ"ל
40-41	הג"ר דוב לנדא שליט"א
42-45	הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א
46-47	הגר"ד פוברסקי שליט"א
48-49	הג"ר משה הלל הירש שליט"א
50-51	הג"ר יצחק זליברשטיין שליט"א
52-53	הג"ר איתמר גרבוז שליט"א
54-55	הג"ר מאיר גריינימן שליט"א
56-58	הג"ר דן סגל שליט"א

SPONSOR A WEEK OF CHAYEINU WEEKLY!

Call or Text: 732-301-4043 opt. 8#-2

Email: chayeinuoffice@gmail.com Zelle: chayeinuoffice@gmail.com

דברי תורה לסעודת שבת

דברי תורה לסעודת שבת פרשת שמות תשפ"ה

Volume 2

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: (א, א)

The Netziv, in his introduction to *Ha'emek Davar* asks why does *Sefer Shemos* begin with וְאֵלֶּה, “and’ these are?” If it’s the beginning of a new sefer, shouldn’t it begin without the “and?”

The Netziv answers that the *Be’hag* refers to *Sefer Shemos* as *Sefer Sheini*, but he does not call *Vayikra*, *Sefer Shelishi*. It seems that there is some distinct connection between *Sefer Bereishis* and *Sefer Shemos*?

The Netziv explains that *Sefer Bereishis* is called *Sefer Haberi’ah*, because it discusses the creation of the world. But the story of the creation of the world did not end at the end of *Sefer Bereishis*. Rashi in the beginning of *Bereishis* says that the world was created “*bishvil reishis*,” for the Torah and for Klal Yisrael who are referred to as “*reishis*.” *Brias Ha’olam* is not complete with the creation of the physical world. The world was not created for the physical existence, it was created for the spiritual, and only when there is Klal Yisrael and *Kabbalas HaTorah* is the *b’riah* truly complete.

This is the reason why *Sefer Shemos* is referred to as *Sefer Sheini*, explains the Netziv. In *Sefer Shemos*, Klal Yisrael is *makabel* the Torah and the purpose of creation is fulfilled. It is only then that creation is complete and therefore, *Shemos* is considered “volume 2” of *Sefer Hab’riah*. This is also why *Sefer Shemos* begins with “and,” denoting that it is a continuation of *Sefer Bereishis*, not a new beginning.

No Such Thing as Katnus

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְדֹּת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשָׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה: (א, טו)

Rashi brings the Medrash that Yocheved is called Shifrah because she is *meshaperes es havlad*, and Miriam is called Puah because she would calm the crying babies by saying “Poo, poo.”

Rav Yerucham Levovitz (Daas Torah) derives a most powerful *yesod* from this Medrash. The name of a person refers to their essence, their *mehus*. Why would the Torah define Yocheved and Miriam with such seemingly trivial characteristics? Is there no greater actions that they did that they can be used to best define who they were?

דברי תורה לסעודת שבת

Rav Yerucham answers that there truly is no such concept as *maasim gedolim* and *maasim ketanim*. What makes an action great, is not the action itself, but how the person does it. A great person makes even the smallest, simplest action great, while a small person, makes even the seemingly greatest action into a *maaseh katnus*. When Yocheved was caring for a baby and Miriam was calming it and saying “Poo, poo” it may seem like a trivial action, but for these great women, it was a truly great, worthy enough to define their essence.

The *baalei mussar* teach us that there is no such thing as treating anything in life as a “*davar katan*.” For a Yid who realizes that everything in life has a purpose and can be used to fulfill *ratzon Hashem*, even the smallest tasks are great and worthy of our full devotion.

Danger to our Kedushah

וַיֹּאמֶר בְּיָלְדָכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אֲסִיֵּבן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ וְאִם־בֵּת הוּא וְחַיָּה: (א, טז)

Paroh issued a terrible *gezeirah* to throw all of the Jewish boys into the Yarden, but why did he need to add the words וְחַיָּה, that if it's a girl, keep her alive. If the *gezeirah* was exclusively on the boys, isn't it obvious that the girls would remain alive?

On Leil Seder we read the *pesukim* of “*Arami oveid avi*,” how Lavan was “*bikeish la’akor es hakol*.” Meforshim ask (some say in the name of Rav Chaim Brisker), why are we focusing on Lavan during the *Seder*, when we are commanded to remember *yetzias Mitzrayim*. The answer is that we are showing how Paroh was even worse than Lavan. Lavan attempted to destroy all of Klal Yisrael, but this mission is impossible to succeed. Hashem promised that Klal Yisrael would exist and it's impossible for anyone to change that.

Paroh, however, used a more cunning approach. “*Hava nischakmah lo*.” Paroh used wisdom in developing his evil plan. His idea was to destroy only the boys, but the girls would live on. The identity of Klal Yisrael is determined by women, not by men. If someone has a Jewish father, he is not Jewish. Only if one's mother is Jewish are you considered a Jew. By keeping the girls alive, the continuity of Klal Yisrael would not be threatened, but the *kedushah* of Klal Yisrael would. As the Bais Halevi explains, Paroh's *gezeirah* was against the *yichus* of Klal Yisrael. If there would be no Jewish boys, the girls would be forced to marry Mitzrim, and although their children would technically be Jewish, there is no way that they would be able to be devoted to Yiddishkeit.

According to this *peshat*, we can explain why Paroh added to the decree the words וְחַיָּה, he specifically wanted the girls to live so that there wouldn't be a threat to the existence of Klal Yisrael so that he would have a chance to succeed in his diabolical scheme.

We can learn from this that when Klal Yisrael is facing persecution and anti-semitism, we don't have to be overly concerned about the physical dangers. Hashem will not let Klal Yisrael be wiped out *r"l*. Our job, however, is to ensure that our *kedushah* is not affected, because for that, there is no guarantee.

Seudah Stories

Wheat Harvest

A group of residents came from Bnei Brak to harvest wheat for Pesach one summer. Wheat is harvested in the heat of summer when the sun beats down on the fields, thoroughly drying the wheat. It is then stored until the winter when they start the production and baking of matzos. Aharon Samet, owner of the Samet factory producing *tzitzis*, is the Badatz community supervisor for the wheat harvest. He told the story of the great *nes* which occurred:

"This year we are getting ready for the *Shmitta*, so this summer we harvested enough wheat grain for two years. We searched the whole country, looking for wheat which was sown late in the season and needed rain which fell late. At Kibbutz Sufa right next to the Gaza border we found an entire field sown in mid-January, which was considered very unusual. There were acres of green wheat which was just right for us, so we harvested it, leaving behind empty fields.

Two days later, thirteen armed terrorists suddenly appeared in the freshly harvested field looking confused and disoriented. They had burst out from a secret tunnel which opened into the fields near Sufa. The terrorists had been planning a big attack, and had been counting on hiding among the tall stalks of wheat in Sufa's giant wheat field. The matzah makers had just chopped down all the wheat, and the terrorists couldn't understand how their camouflage had suddenly disappeared. The empty field enabled military observers to easily spot and identify the terrorists and open fire on them. Many Jewish lives were saved through this tremendous *siyata dishmaya*."

Thanks to Mendel

One morning R` Chaim was getting ready to go to work when the bell rang. He opened the door to find R` Mendel, a lonely man that would come visit, for some food and talk. Chaim welcomed him in but told him he had to leave soon to catch his train to Manhattan. Mendel said he just needed the restroom and went in to use it. But as Chaim got increasingly impatient and anxious about missing his train, Mendel did not come out. Finally, after forty minutes, he exited, and Chaim wished him a good day and ran to the train station. He knew that he missed his usual train but he hoped to catch the next one. While on the train he heard the breaking news that a plane had crashed into the World Trade Center. The date was September 11, 2001 and Chaim's life was saved by his *chessed* in waiting for Mendel patiently. Had he made the earlier train he would have been sitting at his desk in the World Trade Center just when the attack occurred.

Dropping the Paper

Rav Shimon Sofer was the Rav in a town in Hungary, and the Hungarian emperor planned a visit to the town. Rav Sofer was going to say the *brachah* which is recited upon seeing a king. He wrote the *brachah* in a piece of paper in order to say it properly, which is the *halacha* if it is not a *brachah* that one is familiar with. When he approached the king and began saying the *brachah*, he was so nervous, that he dropped the paper and said the *brachah* by heart.

Seudah Stories

That night in *shul* by *maariv* Rav Sofer began to cry. When asked what was troubling him, Rav Sofer responded, "I am crying because I did not drop my *siddur*. When speaking to a human king I was in such awe that I dropped the paper, why don't I have that same awe when speaking to *Melech Malchei Hamlachim*?"

The Ponovezher Rav's Appointment

The Ponovezher Rav zt"l was collecting money for the Ponovezh Yeshiva, and one philanthropist told him to meet him in the morning, at the train station. He explained that he had to catch the eight o'clock train, and he could speak with the Rosh Yeshiva before boarding.

The Ponovezher Rav was glad that he obtained this appointment, but he soon realized that the only way he could get to the train station before eight o'clock, would be by missing *tefillah b'tzibbur*. He debated whether he should forgo *tefillah* with a *minyan* just this one time, because it was for a mitzvah — to raise money for the yeshiva.

But then he decided that he wouldn't rush. He would daven Shacharis serenely with a *minyan* as usual, and go to the train station afterwards. Maybe he would still meet with the *baal tzedakah*.

He arrived at the train station close to nine, and the wealthy man wasn't there. As the Ponovezher Rav turned to leave, he saw that the philanthropist had just arrived. "I'm sorry you waited for me all this time," the philanthropist said, assuming that the Ponovezher Rav was waiting for him since before eight. "I was delayed this morning, and I will catch the next train. I thought that you wouldn't be here anymore. I'm glad you waited for me..." and he gave the Ponovezher Rav a very large check; enough to support the yeshiva for about a half-year.

When the Ponovezher Rav returned to his yeshiva, he showed the *bachurim* the big check, and said, "I'm not telling you this story so you should know that one doesn't lose out by being careful to daven with a *minyan*, because that's obvious. I'm telling this story so you shall know what one gains by davening with a *minyan*."

"If I would have rushed and davened *beyichidus* and then rushed to the train station to be there before eight o'clock, I would wait some time, perhaps a half hour, see that the philanthropist wasn't showing up and I'd leave. I wouldn't wait around until close to nine. By being devoted to davening with a *minyan*, I merited receiving this large check."

Compiled by Tzvi Schultz chinuchchaburah@gmail.com. Details of stories have not been confirmed

PARSHA CHALLENGE

פרשת שמות

1. When in this week's פרשה is snow mentioned?
2. What are 11 instances where משה's name is mentioned in davening on שבת?
3. List seven people in the תורה that had a two way conversation with ה'.¹
4. Who is the only person in the תורה that it says the reason for his name twice?
5. What part of פרשה עשרה is found three times in this week's פרשה?²
6. In this week's פרשה, which three "dead" people were actually alive?
7. In this week's פרשה, what did משה have in common with נח?
 - a. What connection does this week's פרשה have with the מבול?
8. Which קול in this week's פרשה had no voice?
9. I am the number of his children,
I am the number of his names,
I am the number of days of another's conversation.
They are mentioned in this week's פרשה.
Who am I?
10. Together with another I defeated many,
Although I had conflicting interests – I was faithful to my mission,
When I davened my תפילה was answered right away.
Someone with my name is referred to in this week's פרשה.
Who am I?³

Need a hint?

¹ Five are in בראשית

² It is in every עשרה

³ I am mentioned in בראשית

Answers

1. מצרעת כשלג (ד,ו)
2. קבלת שבת - משה ואהרן בכהניו, אמונה כל זאת, תפילה למשה, ויושע, אז ישיר, עזרת, ישמח משה, ויאמר, ויהי בנסע (וגם במנחה), וזאת התורה (וגם במנחה), מוסף (על ידי משה עבדך).
3. אדם, חוה, קין, אברהם, אבימלך, משה, בלעם.
4. פרשת יתרו and פרשה Once in this week's גרשום.
5. אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב. (Aside from this week's פרשה, it is not found anywhere else in the תורה)
6. חשוב כמת is מצורע and צרעת explains he had רש"י and וימת מלך מצרים – פרעה 1) (עי' שפתי חכמים)
and דתן ואבירם and explains it is referring to רש"י and כי מתו כל האנשים – דתן ואבירם 2)
עני חשוב כמת and עניים although they didn't actually die they became.
7. They both were saved in a תבה.
a) מבול ה' won't bring a baby boys with water since he knew פרעה chose to kill the baby boys with water.
8. The first two אותות that ה' gave to משה:
"ולא ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל האת האחרון" (ד,ט)
9. I am the number of his children, - יתרו's daughters
I am the number of his names, - יתרו's names
I am the number of days of another's conversation. - ה' משה's conversation with
They are mentioned in this week's פרשה.
Who am I? - Seven
10. Next week....

Last week's Riddle

I was worried we would have a close relationship,
but thankfully we only met once,
However, in death we had a much closer connection,
Although he is not mentioned openly in this week's פרשה
he had a major role.
I am mention in this week's פרשה.
Who am I? Who is he?

- I thought I would marry him
- when he came with his men
- we were partial buried in the same place
- he tried to stop יעקב from being buried
- his head rolled :)
עשו and לאה -

לרפואה שלמה – אביגדור ששון מאיר בן רחל לאה,
לעי"נ שאול בן אברהם ז"ל, ברכה ביילה בת דוד יעקב ע"ה, יצחק דוד בן אלימלך הכהן ז"ל
For questions, comments, or to subscribe, send an email to parshachallenge@gmail.com
Feel free to forward or distribute the Parsha Challenge.
© כל הזכויות שמורות

Pischei Parsha – Shemos

Parsha Musings for Shabbos Table Schmoozings

RIDDLES

How old was Yocheved when Yaakov died?

17 years old: she was born as they entered Mitzrayim¹, and Yaakov died 17 years later².

Which of Moshe's birth-family members are mentioned by their usual names in *Parshas Shemos*?

Only Aharon: Amram is referred to as "*Ish mibeis Levi*"³; Yocheved is called "*Bas Levi*"⁴ and "*Shifra*"⁵; Miriam is called "*Puah*"⁶.

How is Moshe related to Yaakov Avinu?

Yaakov was Moshe's great-grandfather (Moshe-Yocheved-Levi-Yaakov), and great-great-grandfather (Moshe-Amram-Kehas-Levi-Yaakov).

Who was Moshe's great aunt?

- His mother Yocheved, who was his father's father's sister.
- Dina who was his mother's father's sister.⁷

How many different kings titled "Paroh" ruled while Bnei Yisrael were in Mitzrayim?

1, 2, or 3:

- The one who dealt with Yosef.
- The "new king who didn't know Yosef" – who might be the same as #1.⁸
- When Paroh died, a new one took over. However, this may just mean that Paroh got *tzaraas*.⁹

Name 2 instances in *Parshas Shemos* where Paroh "didn't know" someone.

- Yosef¹⁰
- Hashem¹¹

"ותיראן המילדות את האלקים" – The midwives feared Hashem, so they ignored Paroh's instructions to kill the boys of Bnei Yisrael.¹² In this phrase, how does one pronounce the word, "ותיראן," and what does it mean?

The word, "ותִירָאן," which includes the letter "י" and is pronounced with a *segol* under the letter "ר," stems from the root, "ירא," and means, "They feared"; mispronounced as, "ותִירָאָנָה," it would stem from the root, "ראה," indicating vision.¹³

Which members of Bnei Yisrael speak to Paroh in *Parshas Shemos*?

- The midwives.¹⁴

¹ רש"י בראשית מ"ו כ"ו

² בראשית מ"ז כ"ח

³ ב' א'

⁴ שם

⁵ רש"י א' ט"ו

⁶ שם

⁷ Thank you Kivi D.

⁸ רש"י א' ח'

⁹ עי' רש"י ומפרשים ב' כ"ג, אמנם עי' גבורות ה' פ' י"ד

¹⁰ א' ח'

¹¹ ה' ב'

¹² א' י"ז

¹³ עי' אב"ע ורשב"ם

¹⁴ א' י"ט

- Dasan and Aviram report that Moshe killed a *Mitzri*.¹⁵
- Moshe and Aharon.¹⁶
- The officers of Bnei Yisrael complain to Paroh regarding their workload.¹⁷

Find 2 references to the *yom tov* of *Shavuot* in *Parshas Shemos*.

- Moshe was placed in the water 3 months after the 7th of *Adar*.¹⁸
- Hashem tells Moshe that Bnei Yisrael will serve Him on Har Sinai, when they get the Torah.¹⁹

Name 2 instances in *Tanach* where something became stretched out, to save Bnei Yisrael.

- Basya's arm.²⁰
- A *malach* stretched out the golden scepter of Achashveirosh to reach Esther, when she entered Achashveirosh's chamber uninvited.²¹

Where was Basya when she found Moshe?

- She went to bathe "*al hayeor*," meaning, "*el hayeor*" – in the water.²²
- The princess wouldn't enter the river. Rather, she bathed in a royal room which was "*al hayeor*" – overlooking the water. Since "*na'aroseha*" – her important servants – were walking on the bank of the actual river, they were not with her when she noticed Moshe, and she thus sent "*amasah*" – her bathing attendant – to get the baby. This was part of Hashem's plan, because one of Basya's important servants may have decided to throw Moshe in the river.²³

When Basya saw baby-Moshe, "*vatachmol alav*" – she pitied him.²⁴ Where in *davening* do we refer to the "*chemlah*" which Hashem displays towards US?

- "*Chemlah*" refers to a display of compassion which runs counter to the letter of the law, such as that displayed by Basya when she rescued Moshe, thereby disregarding the edict that the boys of Bnei Yisrael should be killed. In *Ahavah Rabbah*, we thank Hashem for his "*chemlah gedolah*": even though, throughout the years, we have forgotten and neglected the Torah, Hashem has shown us undeserved compassion by providing us with *gedolim* in every generation who kept the Torah alive.²⁵
- "*Modeh ani lifanecha...she'hechezarta bi nishmasi b'chemlah*," "I thank you...for returning to me my *neshama*, with *chemlah*."

When did Basya name Moshe?

When she took him back, after Yocheved finished nursing him.²⁶

One of Moshe's names is "*Avi Zanoach*."²⁷ When did we recently refer to him by this name during *davening*?

In the *selichos* for *Asarah B'Teves* we said, "*Ma'asah liznoach Toras Avi Zanoach*," referring to how we brought punishment upon ourselves when we abandoned the Torah of Moshe.²⁸

¹⁵ רש"י ב' ט"ו

¹⁶ ה' א'

¹⁷ ה' ט"ו

¹⁸ ב' ב', עי' סוטה י"ב:

¹⁹ רש"י ג' י"ב

²⁰ רש"י ב' ה'

²¹ מגילה ט"ו:

²² רש"י ב' ה', עי' רמב"ן

²³ ספורנו

²⁴ ב' ו'

²⁵ Rav Schwab on Prayer pg. 290

²⁶ ב' י'

²⁷ עי' דה"י א' ד' י"ח ומגילה י"ג.

²⁸ בסליחה "אבן הראשה"

Name 4 people in *Tanach* who raised someone else's child, and are therefore credited with having given birth to that child.

- Basya is described as having given birth to Moshe.²⁹
- Bnei Yisrael are called "*Bnei Yosef*," "The children of Yosef,"³⁰ because he supported them during the famine.
- When Rus had a child, the neighbors said, "*Yulad bein l'Naami*,"³¹ "A child has been born to Naami," because Naami raised him.
- The children of Meirav bas Shaul are described as the children of her sister Michal³², because she raised them.³³

How old was Moshe when he met Yisro?

2 years old: it was at that age that Yocheved returned him to Basya, and soon after, Paroh's advisors got nervous that Moshe kept taking Paroh's crown, so Yisro suggested the "gold vs. coal test" to demonstrate that he was just a silly baby.³⁴

Name 2 times in Chumash when a member of Bnei Yisrael was put in charge of Paroh's house.

- Yosef
- When Moshe grew up, Paroh appointed him to be in charge of his house.³⁵

Hashem spoke to Moshe a lot. What is the first word that He said to Moshe?

"Moshe..."³⁶

What is the first thing that Moshe said to Hashem?

I don't know. Maybe "*Modeh Ani*"? (In response to his first *nevuah*, Moshe answered, "*Hineini*," "Here I am."³⁷)

What did Moshe have in common with the *s'neh*?

Hashem promised him that, just like the *s'neh*, Moshe would do Hashem's mission without being destroyed.³⁸

Name 3 people in *Parshas Shemos* who are described as being "dead," despite being alive.

- Paroh, according to the opinion that when he "died" he actually had *tzaraas*.³⁹
- Dasan and Aviram, who became poor.⁴⁰

When Moshe was heading back to Mitzrayim, how did Aharon know to meet him? Where exactly did they meet?

Hashem told Aharon to meet Moshe in the desert; they met on Har Sinai.⁴¹

A group of Jews did something in Mitzrayim, which earned them a "promotion" years later; another group did something in Mitzrayim which earned them a "demotion" years later. Who were they, and what did they do?

- The officers of Bnei Yisrael "took the hit" when their brethren couldn't meet the demanded quota of bricks, and as a result were later appointed to the *Sanhedrin*.⁴²

²⁹ דה"י א' ד' י"ח

³⁰ תהלים ע"ז ט"ז

³¹ רות ד' י"ז

³² ע"י שמואל ב' כ"א ח'

³³ סנהדרין י"ט:

³⁴ ש"ר א' כ"ו

³⁵ רש"י ב' י"א

³⁶ ג' ד'

³⁷ ג' ד'

³⁸ רש"י ג' י"ב

³⁹ רש"י ב' כ"ג

⁴⁰ רש"י ד' י"ט

⁴¹ ד' כ"ז

- The *Zekeinim* were supposed to accompany Moshe to speak to Paroh, but were scared to confront him in the palace. As a result, they weren't allowed to accompany Moshe onto Har Sinai.⁴³

JUST CURIOUS

Do you think Bnei Yisrael related to Yocheved as a member of the “old generation of immigrants,” or part of the new generation? On the one hand, she was born entering Mitzrayim and didn't remember the “old country,” but on the other hand she was already 17 years old when Yaakov passed away and probably had real memories of him.

Note: the *pasuk* says that the “whole generation (of the brothers) passed away,” seemingly excluding Yocheved from this category.⁴⁴

***Parshas Shemos* begins by telling us that Yosef and his whole generation died⁴⁵, because Bnei Yisrael weren't enslaved as long as his generation was alive⁴⁶. Weren't Yocheved and Serach bas Asher⁴⁷ still alive when the enslavement began?**

The reason that the enslavement couldn't begin until after that generation had died, is because “*sama d'yisuri, kibuli*,” “the antidote for suffering, is to willingly accept it”: their acceptance of Hashem's decree, and their willingness to descend to *galus* of their own accord, was able to deflect potential suffering. The enduring presence of those who were brought down by others, as young children, didn't have this effect.⁴⁸

The *pasuk* says that the newly appointed Paroh “didn't know Yosef.”⁴⁹ Even if they never met, how could he not know this famous person, who lived very recently, saved the whole region from disaster, and introduced a taxation system?

- He knew him, but acted like he didn't.⁵⁰
- He definitely read about him in the history books, but it didn't dawn on him that this great Yosef could possibly have been from such a “lowly” nation as Bnei Yisrael.⁵¹

Paroh saw that Bnei Yisrael had multiplied, and was worried that if Mitzrayim would ever be attacked, Bnei Yisrael would side with the enemy, and leave the land.⁵² Hold on! It sounds like the Mitzrim didn't like Bnei Yisrael too much – they wouldn't even eat with them!⁵³ Why would it be so bad if Bnei Yisrael left?

- He didn't want to lose potential slaves.⁵⁴
- He didn't want to have a sudden deficit in population.⁵⁵
- He was worried that Bnei Yisrael would “leave the land” that THEY lived in, meaning Goshen, and attack mainland-Mitzrayim.
- He was worried that Bnei Yisrael would attack Mitzrayim, steal their wealth, and THEN leave with it.⁵⁶
- He knew that if Bnei Yisrael left, they would go attack the land of K'naan – the brother of Noach's grandson Mitzrayim.^{57 58}

⁴² רש"י ה' י"ד

⁴³ רש"י ה' א'

⁴⁴ א' ו', אמנם עי' אוה"ח בראשית מ"ז

⁴⁵ א' י'

⁴⁶ ש"ר א' ח'

⁴⁷ עי' סוטה י"ג. וב"ר צ"ד ט'

⁴⁸ אוה"ח בראשית מ"ז

⁴⁹ א' ח'

⁵⁰ רש"י, ועי' תרגום

⁵¹ ספורנו

⁵² א' י'

⁵³ בראשית מ"ג ל"ב

⁵⁴ עי' רשב"ם ובכור שור

⁵⁵ רשב"ם

⁵⁶ רמב"ן

- Paroh actually WANTED them to leave, but was scared of the political ramifications of forcing them out without provocation. The *pasuk* which describes his plan is actually read, “Let’s oppress Bnei Yisrael – before they have a chance to join our enemies – SO they’ll leave on their own.”⁵⁹

Why didn’t the Mitzrim just attack Bnei Yisrael and kill them?

Such an attack would constitute a brazen rebellion against the nation which was invited by the previous Paroh: the local Mitzrim wouldn’t have accepted such violence, and Bnei Yisrael would have fought back.⁶⁰

How did Bnei Yisrael go from being honorable members of Yosef’s royal family – welcomed by the king – to being slaves? One day someone announced, “WORK”?

- At first, Paroh enacted a tax which required foreigners to volunteer for about a month at a time to build for the king. Eventually, any Mitzri who needed a worker would grab someone from Bnei Yisrael, and force him to work.⁶¹
- Paroh enacted a monetary tax on Bnei Yisrael, and they chose to “pay” it by working instead. When the Mitzrim saw Bnei Yisrael doing degrading labor, they enslaved them.⁶²
- Paroh gathered Bnei Yisrael and announced, “Please, do me a favor today.” He then took tools and began making bricks. Bnei Yisrael felt, “How can we watch Paroh himself work and not join in?” so they assisted him with all their might. At night, he instructed that their bricks be counted, and demanded that they produce the same amount, daily, going forward.⁶³

Did the women of Bnei Yisrael realize there was a decree to kill their babies?

Paroh secretly instructed the midwives, but the mothers were not aware.⁶⁴

How did Aharon survive the decree to throw the boys in the river?

It seems it was a short-lived decree, which took effect at some point after Aharon was born, and ended shortly after Moshe’s birth, possibly because Basya begged for its termination, or because word got out that it was a government plot, or because Paroh’s sorcerers declared that the savior of Bnei Yisrael had already been thrown in the water.⁶⁵

How did Shifra and Puah manage to help thousands of women from Bnei Yisrael give birth?

They were the head midwives, directing hundreds of employees.⁶⁶

The midwives’ decision to defy Paroh was quite risky. Why didn’t they just quit their jobs, so they could avoid killing the babies, and thereby avoid risking their own lives by lying to Paroh?

They knew that if someone else took over, the new person would listen to Paroh; they had no choice but to stay on the job, with *mesirus nefesh*.⁶⁷

How old was Sarah when she had Yitzchak? (90) How old was Yocheved when she had Moshe? (130)

Why does the Torah stress the *neis* regarding Sarah, but not Yocheved?

The great miracle of Yitzchak’s birth is that Avraham and Sarah had been married for many years without having children, and Sarah had passed the natural age for that opportunity. Regarding Yocheved, Hashem wanted her children to redeem Bnei Yisrael, but it wasn’t the right time until she was 130. The fact that she had

⁵⁷ עי' בראשית י' ו'

⁵⁸ אוה"ח

⁵⁹ ספורנו

⁶⁰ רמב"ן א' י'

⁶¹ רמב"ן א' י', י"א

⁶² ספורנו א' י"א, י"ג

⁶³ במ"ר ט"ו כ'

⁶⁴ רמב"ן א' י'

⁶⁵ רמב"ן א' י'

⁶⁶ אבן עזרא א' ט"ז

⁶⁷ חפץ חיים עה"ת א' י"ח

children at such an advanced age is just one of the many hidden miracles in the Torah which are not explicitly pointed out.⁶⁸

The Mitzrim counted 9 months from when Yocheved got married, and then came looking for her baby.⁶⁹ They were so confident that this 130 year-old woman would immediately have a baby?

What do you think Yocheved told the Mitzrim when they came looking for her baby, and he was gone?

When Yocheved put Moshe in the water, was she thinking, "Aha! I outsmarted the Mitzrim!" Or, "This is a long shot but I have no choice"?

- Basya also wasn't sure if his mother had tried to save him, or if she had sought to avoid watching him get killed.⁷⁰
- Yocheved recognized something uniquely "good" about Moshe (*Chazal* explain that his home filled with light). She intuited that he would be miraculously saved, so she strategized to save him. Miriam watched from afar, also confident that he would be saved (*Chazal* explain that Miriam prophetically predicted that he would save Bnei Yisrael).⁷¹
- The *Medrash* brings an opinion that when Yocheved had to send her baby away, she wondered what would come of Miriam's prediction.⁷²

How far downstream did Moshe drift in the basket, before he was discovered?

Not at all. He was placed in the reeds on the river bank, in an area visible by those in the water, but concealed from those walking by, which is where Basya discovered him.⁷³

Miriam walked quickly to call Yocheved to nurse Moshe.⁷⁴ Why not RUN? Grab the opportunity!

She thought it would look suspicious, and they would realize that she was related.⁷⁵ (Basya didn't find it suspicious that right after she found this baby who was identifiably Jewish, a little girl "happened" to pop out of nowhere and offer to find a woman from Bnei Yisrael to nurse him?)

Name 2 times in *Parshas Shemos* when Moshe encounters Dasan and Aviram.

- The 2 fighting members of Bnei Yisrael between whom Moshe intervened were Dasan and Aviram.⁷⁶
- When Moshe and Aharon left their meeting with Paroh, during which he decreed that straw would no longer be provided to the slaves, Dasan and Aviram confronted them.⁷⁷

How old was Moshe when he fled Mitzrayim, and for how long was he away?

When he reached maturity at the age of 12, or at latest close to 20, he was informed that he was from Bnei Yisrael, and went out to observe the plight of his people. On day 1, he defended one of his brethren from a *Mitzri*. On day 2, he was reported, and fled. He confronted Paroh at the age of 80. He spent most of the interim on the run, not experiencing anything which was necessary to be included in the Torah, and towards the end of this time, he settled in Midyan, where he married Tzipporah.⁷⁸

⁶⁸ רמב"ן בראשית מ"ו ט"ו

⁶⁹ רש"י ב' ג'

⁷⁰ רמב"ן ב' ו'

⁷¹ רמב"ן ב' ב'

⁷² ש"ר א' כ"ב ועי' גם מגילה י"ד.

⁷³ רשב"ם ב' ג', ספורנו

⁷⁴ רש"י ב' ח'

⁷⁵ אזנים לתורה

⁷⁶ רש"י ב' י"ג

⁷⁷ רש"י ה' כ'

⁷⁸ רמב"ן ב' כ"ג

When speaking to Moshe, why does Hashem refer to Aharon as “the Levi”⁷⁹? He’s clearly a Levi – like Moshe!

- Hashem was saying, “He would have been the *Levi*, and you the *kohein*, had you accepted my mission right away.”⁸⁰
- Hashem was telling him, “If you are insisting that I appoint a professional speaker, your brother is a wise man like all *Leviim*, and is a good choice.”⁸¹

Hashem did many *nissim* for Moshe. Why didn’t He miraculously remove Moshe’s speech impediment?

- Moshe, wishing to avoid being sent, didn’t *daven* that Hashem heal him. As such, Hashem didn’t.
- His speech impediment was the result of a *neis* – when the *Malach Gavriel* pushed Moshe’s hand towards the fiery coals, away from the shiny gold⁸² – and Hashem didn’t want to “undo” this *neis*.⁸³
- Moshe himself wondered, “If I have been chosen as a *navi*, why am I still unable to speak clearly?” Hashem responded, “I didn’t passively NOT heal you; rather, I purposefully MADE you unable to speak.” *Yetzias Mitzrayim* will demonstrate the veracity of *nissim*, thus setting the stage for *Kabbalas HaTorah*. Your speech impediment will contribute to this plan: the world will understand that people followed you because I sent you – NOT because you were charismatic.⁸⁴

Moshe names his son “Gershom,” reflecting his experience as a fugitive.⁸⁵ In *Parshas Yisro*, we find out about Eliezer, whose name reflects Moshe being saved.⁸⁶ When was Eliezer born?

- It is possible that Moshe left Midyan with only Gershom, and Eliezer was born after Moshe traveled to Mitzrayim. The *pasuk*’s reference at this point to the “*banav*” of Moshe does not imply plurality, and actually refers to Moshe’s single son, as is common in *Tanach*.
- Or, Eliezer was born right before they left Midyan, but the pressure to leave made it impossible to give him a *bris* immediately. When Tziporah gave him a *bris*, she didn’t name him, because Moshe had just been attacked by a *malach*. After Moshe returned to Mitzrayim, and saw that he had been saved from his pursuers, he named him Eliezer.⁸⁷

Moshe proved his authenticity by presenting the anticipated “code” of “*Pakod Pakadti*.” Why didn’t Bnei Yisrael suspect that he knew this code beforehand, just like they knew it?

- They had a *mesorah* from Yaakov Avinu, through Yosef, that no phony would arise and use the code.
- Hashem caused Moshe to flee Mitzrayim in his youth, so that Bnei Yisrael would know that he was too young to have heard this classified information from a human source.⁸⁸ (Did he have a relationship with Aharon while away? If so, couldn’t Aharon have shared this information?)

Hashem told Moshe, “Go back to Mitzrayim, because all the people who want to kill you have died.”⁸⁹ Although Dasan and Aviram were still physically alive, they were considered dead because they had become poor.⁹⁰ How did *Chazal* know that this was the reason they were considered dead? Maybe they were considered dead due to contracting *tzaraas*, as was the case regarding Paroh⁹¹!?

⁷⁹ ד' י"ד

⁸⁰ רש"י

⁸¹ ספורנו

⁸² עי' ש"ר א' כ"ו

⁸³ רמב"ן ד' י'

⁸⁴ דרשות הר"ן דרוש ג' וה'

⁸⁵ ב' כ"ב

⁸⁶ י"ח ד'

⁸⁷ רמב"ן ד' כ' והביא ממדרש ש"ר ה' ח' שהזכירו בהדיא שהמילה היתה של אליעזר, וכן ברש"י ד' כ"ד

⁸⁸ רמב"ן ג' י"ח

⁸⁹ ד' י"ט

⁹⁰ רש"י

⁹¹ עי' רש"י ב' כ"ג

Let's contemplate the 4 things which earn one the status of being "considered dead": if they had *tzaraas*, they wouldn't be found "*b'kerev kol Yisrael*," "amongst all of Yisrael," as they were with Korach⁹²; if they were blind, they wouldn't have supported Korach with the statement, "*Ha'eini ha'anashim haheim tenakeir lo na'aleh*," "Even if you poke out the eyes of these people, we won't go up," referring to their eyesight⁹³; if they were lacking children, their influence over Paroh, and the insuing threat to Moshe, would seemingly be unaffected; becoming poor, however, would, in fact, undermine their power.⁹⁴

Moshe was reluctant to speak to Paroh. He finally acquiesced, got Bnei Yisrael excited, and went to Paroh – only to find that this made things worse, which cast Bnei Yisrael into despair. Eventually, of course, his mission was successful. Why did Hashem "add" this frustrating, middle stage?

Hashem wanted Bnei Yisrael to fully understand that their freedom would not come as a result of Paroh's great kindness and benevolence. When Bnei Yisrael realized that all natural means of salvation had been exhausted, and Hashem was the only One Who could save them, the process of *geulah* was able to begin immediately.⁹⁵

IN YOUR OPINION

Could you imagine if there was no such thing as the cycle of weekly *parshios*? Name some of the ways you benefit from the fact that every week has a new *parsha*, yet we always get to start again.

The *roshei teivos* of the phrase, "ואלה שמות בני ישראל," "And these are the names of Bnei Yisrael," hint to us, "ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים ישיר, יחיה שנים רבות ארוכים לעולם." ⁹⁶ "One who learns the *parsha*, *shnayim mikra v'echad targum*, with a pleasant, consistent voice, will live many healthy years, forever."

Could it be that someone is granted a gift from Hashem specifically so he should use it to help others? Can you think of any examples?

Although Moshe "WAS PULLED" from the water, Basya chose a name which means, "One WHO PULLS things out." He was saved, SO THAT he would eventually save others.⁹⁷

When Bnei Yisrael first volunteered for Paroh, they invested extreme effort in this one-day project, producing many bricks.⁹⁸ Was it fair for Paroh to demand this same amount of bricks on a daily basis going forward?

It wasn't nice, but to a certain degree his assessment was accurate. Sometimes, one is forced to completely maximize his abilities for a brief amount of time, and winds up being much more productive than usual. One should note this experience, as it is the most accurate demonstration of one's actual capacity!⁹⁹

"Right now, things are a bit too hectic and stressful for me to focus on spiritual growth. I'll just survive this period, and when things settle, I'll be able to grow." What are your thoughts regarding this attitude?

At the *s'neh*, Hashem tells Moshe, "THIS place upon which you stand is holy ground" – THIS situation is fertile for spiritual growth, and it is perhaps specifically amidst these stressful circumstances that Hashem anticipates your growth! Don't defer growth until a time when it will supposedly be easier.¹⁰⁰

If you could end the *galus* by hurting someone's feelings, would you do it?

Moshe left the comfort of Paroh's palace to feel the pain of Bnei Yisrael, and risked his life to save a fellow Jew in distress. He would certainly do anything to free them from slavery. Yet, when Hashem finally told him, "Go

⁹² דברים י"א ו'

⁹³ במדבר ט"ז י"ד

⁹⁴ ר"ן נדרים ז:

⁹⁵ אמת ליעקב דברים ל"ב ל"ו

⁹⁶ בעה"ט א' א'

⁹⁷ ספורנו ב' י'

⁹⁸ ע' במ"ר ט"ו כ'

⁹⁹ שפתי חיים מדות ח"ב ע' צ"ה

¹⁰⁰ חפץ חיים עה"ת ג' ה'

and free them," he felt he couldn't, because it would hurt Aharon's feelings!¹⁰¹ ¹⁰² In a similar spirit, Moshe said, "I can't leave Yisro to return to Mitzrayim: he took me in like a son, and I have too much *hakaras hatov* to abandon him!"¹⁰³

¹⁰¹ רש"י ד' י'

¹⁰² See Love Your Neighbor

¹⁰³ תנחומא ט"ז ועי' שפתי חיים מועדים ח"ב ע' ע"ר

The area takes up perhaps a square mile, but its population is like cities fifty times its size.¹ Its gardens are lush and green, blossoming with the greatest תלמידים חכמים, and the purest קדושת התורה that exists in this world. Its streets and sidewalks are so narrow that sometimes walkers have to flatten themselves against the wall in order not to be swept aside by busses that speed through making turns, sometimes remaining on the road, and sometimes borrowing part of the sidewalk. It is the richest of neighborhoods, rich in Torah and *mitzvos*, rich in purity and קדושה. This flourishing area of שְׁעָרִים מְאֹרָה didn't exist 175 years ago. In fact, if you would have ridden by on a donkey, which incidentally is exactly what those streets were made for, donkeys and nothing more, one would not have spent much time in that desolate area as it was outright dangerous. יַעַר, marauding Arabs, לְסִסִּים מְזוּזִים, anyone could be there to attack. If someone had to travel through at night and got stuck, he would make a run for it. If he made it into the walls of Yerushalayim, he was sure to *bench gomer* the next morning, for indeed he had what to offer thanks for, he made it through alive. About 175 years ago, if you were to step out of שְׁעַר יֶפוֹ, it would be a good hour and a half walk before you would see a human being. There was an Arab hotel over there known as "Chan". Actually, it was more of a hotel for the local robbers and thieves then it was for honest people, but after walking for an hour and a half in a forsaken and dangerous מִדְבָּר, people would stop over there to catch their breaths.

There was a settlement of Yidden in the walled city of Yerushalayim, but it was extremely overcrowded. So much so, that at one point a group of courageous Jews made a daring move. Seven strong Jews, strong in their בִּיטְחוֹן, whom the רַבּוֹנוֹ נֶשֶׁל עוֹלָם also had blessed with physical strength, got together and decided that they were going to alleviate some of the housing problem that existed for Jews inside Yerushalayim. They built a neighborhood which they called שְׁבַע. At first, they put up two houses about a half hour walk from the inn of Chan. They would travel there by day to establish a foothold, and they moved some of their furniture into the houses. Still, they would not stay there at night. That was too dangerous even for them! They hired the Arab who was in charge of the inn to take care of their houses at night. *Let's clarify what that means.* That meant that although Chan would climb into the window and take anything of value – which they were sure to put there so that Chan would not lose interest - he had exclusive rights to be the burglar on the houses, and he wouldn't let anyone else in. That's how these brave Yidden were able to maintain their houses. It was some way to start a neighborhood, having to run away at night behind the walls of Yerushalayim, but the living conditions in Yerushalayim were desperate. There were about 7,500 Jews living there squashed between 25,000 Arabs, Turks, and people from all sorts of different nationalities. Before moving to Eretz Yisroel, some of the אֲשֶׁכְנִזִּי Jews had lived in Russia. Over there, chances were that their boys would be drafted into the Army for twenty years, the Czar may have imprisoned them in Siberia, and their lives weren't worth a thing. Some great Yidden, giants in spirit, yearned to live in Eretz Yisroel, and made the arduous journey to settle over there. The Turkish Caliph ruled in Eretz Yisroel, and he could essentially do whatever he wanted with his subjects. Jews were considered foreigners, and officially could not own land. So, how were these Yidden going to buy houses? הִרְבֵּה שְׁלוּחִים יָשׁ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. The only way Jews were able to purchase houses in Yerushalayim was through the foreign consul. Now that they were living in Yerushalayim, they were the reason that the Russians could maintain their embassy over there, and even an armed contingent to "protect their citizens", and that the Russian consul could purchase land in Yerushalayim. The Yidden witnessed a fascinating thing! The contemptuous Russians themselves helped them out, not because they were loving to the Jews, but because it gave them a footing in Yerushalayim.

When the first talmidim of the טוֹב שֶׁם בָּעַל came to יִשְׂרָאֵל in אֶרֶץ תַּקְל"ז (1777), the talmidim of the Vilna Gaon in תַּקַּס"ח (1808), and later the talmidim of the Chasam Sofer, most Yidden who could afford it avoided the poverty and lack of space of Yerushalayim and traveled up to the Galil and settled in טַרְיָה or צֶפֶת. Some others moved down to חֶבְרוֹן. But about 189 years ago, in the year תַּקַּצ"ז (1836), suddenly there was a move בְּדוֹקָא toward Yerushalayim. Many people coming from Poland, Lithuania, and Russia; Talmidim of the Vilna Gaon, Talmidim and the Talmidai Talmidim of the Ba'al Shem Tov, suddenly decided that there is no place else but Yerushalayim! The saying was, "better live on some corner of a roof in Yerushalayim than in a prince's palace outside of Yerushalayim." So, in this very city located right underneath the שְׁעָר הַשָּׁמַיִם, the gateways to Heavens, where the Ramban had come centuries before and had difficulty putting together a *minyone*, finally there were 100 Jewish families. It was the first קהילה אֲשֶׁכְנִזִּית established in recent history. They built themselves a big בֵּית הַכְּנֶסֶת which they referred to as the Menachem Tzion shul. One year later, in the year תַּקַּצ"ח, Tzfas crumbled at the seams. A terrible earthquake shook the city and there were subsequent epidemics and מִגָּפָה. Again, you had many, many families moving south to Yerushalayim. The Chasam Sofer said that the reason the earthquake happened in Tzfas was as a קִפְיָה for Yerushalayim. Tzfas was considered עִיר הַקּוֹדֶשׁ, it still had its tremendous glory from the times of the Arizal, and people were forgetting that Yerushalayim existed.

In Yerushalayim, the נוֹצְרִים now began to complain, "Too many Jews! Not enough place for our churches! What's happening over here?! Suddenly Jews from all over are moving into Jerusalem! What do Jews have to do with Jerusalem?!" In a way, the Arabs were more practical. They began to empty their houses and set up camp on the streets. This way they were able to charge small fortunes for the rentals of their apartments. Housing became a very, very serious problem. The few apartments that were available were simply out of reach financially for most of the Jews. Every once in a while, someone brought up the idea of establishing a settlement outside of the walls, but the mere thought of being outside the safety of the walls of Yerushalayim, which were locked at night, caused people to shudder in fear!

In the year תַּרַּט"ו (1855), when the famous English Jewish philanthropist, Sir Moses Montefiore visited Yerushalayim, he saw the sorry plight

¹ Rav Fishel Schachter, *Tales of Tzadikim Shiur #17*, Dial-A-Shiur / Menachem Gerlitz, *Return to the Heavenly City*, CIS Publishers

of the Jews who were crammed into their narrow quarters. He left a tremendous amount of money, and also cut through a lot of red tape with the Turkish government for permission to be given for some type of a settlement to be built outside of the walls of the city. Finally, on ל"ג בעומר (1869), a *chushuva Yid* by the name of Rabbi Yoshe Rivlin, and his group of settlers, laid the cornerstone of the first house of Nachlas Shiva, and they put up the first two houses. However, the Nachlas Shiva settlement wasn't really a practical solution. The people were scared to live there at night. They barely stepped foot there during the day, and then only when an armed transport was available to take them back and forth.

Several years later, some of the Yidden decided that enough was enough, and someone is going to have to take the first move, even though there may be a terrible price to pay for it. In the year תרל"ד (1833), the *parsha* that reads וַיֵּצֵא יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֵלֶב וַיִּמְצָא בִּשְׂנָה, one hundred people got together, and they said *we aren't going to stop. We are going to be ourselves, and we are going to take the chance for all future generations.* Each one put down a *Magidya*, which was a Turkish coin worth 100 *prutos*, and they made a pact among themselves that *nobody is going to back out.* Subsequently, they invested almost whatever they had, and west of the wall of Yerushalayim corresponding to שַׁעַר שְׁכֶם they purchased an area of about a square mile. *Now, there was no turning back.* They put up the first ten houses, and that would be followed by the next ten houses. This was not going to be some type of a symbolic gesture; this was for real. They were going to live there with their families. *Who was the man who spearheaded this, who had the courage to take that first step out?* He was a man who was not rich by any means, not with money anyhow. He was a great *Talmid Chacham, Tzadik, and askan.* His name was Reb Zalmen Baharan (ben HaRav Nachum) זצ"ל. They called him Reb Nachum's Reb Zalmen. His father was Reb Nachum of Shadik זצ"ל.

In order to truly appreciate this, we are going to have to go back a few generations. We'll go back about 225 years ago to a *Yid* by the name of Reb Shlomo Zalmen. Everyone knew Reb Shlomo Zalmen was special, although you couldn't tell by looking at him. Reb Shlomo Zalmen had nothing, he never did, but there was always a smile on his face. He was the most content person in the world. *How did they know that he was a great person?* They knew that because the *Tzadik* "The Chemdas Shlomo" the Rav of Warsaw, once pointed out to someone, "You see that Reb Shlomo Zalmen? You think he's an אָדָם פֶּשֶׁט? HE IS A TZADIK NISTAR!" The Chemdas Shlomo said that without any reservation whatsoever, he wanted people to know. Reb Shlomo Zalmen was upset that the Chemdas Shlomo said that about him. *No one had to know.* He continued to live a very simple life. Only toward the end of his life did he finally have a son. Every day he spent the entire day learning with his son Avraham to fulfill the *mitzva* לְבַנּוֹת לְבֵיתוֹ. Reb Shlomo Zalmen would not be *zoche* to be מְגִדֵּל his יְחִיד and marry him off.

When he took ill and felt that his end was near, he became very concerned. Although even after the Chemdas Shlomo's statement about him being a צַדִּיק נִסְתָּר no one spoke about it, at least not openly, what would happen by the *levaya*? Would the מְסִפִּידִים say all sorts of stories about how great he was?! Reb Shlomo Zalmen cringed. That was the last thing in the world he wanted. When people came to be מְבַקֵּר חוֹלָה, he begged them, "Please! No *hespaidim*!" The people insisted, "But we must say something about you!" He swallowed hard and said, "I beg of you, no *hespaidim*." But they insisted, "It's a *zechus*! People must learn from your ways!" Finally, Reb Shlomo Zalmen compromised, "Fine! You can say this: I never went אָמוּת ד' without Torah, and I never stared at a woman besides for my mother and wife." With those words יָצְאָתָּהּ, his *neschama* left him.

Even though Reb Shlomo Zalmen's *guf* and *neschama* were separated, his *neschama* was quick to return in the form of a dream. He returned to his wife, as well as to his brother-in-law and cautioned them to give the proper Torah *chinuch* to their son Reb Avraham, which indeed, they did. His son Reb Avraham did not have an easy life. When he was very young, he became blind, but by that time the entire תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה was שְׂגוּרָה על פִּיו. He continued to learn with his children, five sons and one daughter. All of them would become great *Tzadikim*. When his children were told that he was sick, they all came running from different parts of town. Simultaneously they entered the door, and they were told this was their father's last moments. They all cried together, "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָשֵׁם אֱלֹהֵינוּ הָשֵׁם אֶחָד" and יָצָא נִשְׁמָתוֹ בְּאֶחָד.

The oldest of the five sons, named Reb Shlomo Zalmen after his grandfather, was known for the *mitzva* of *hachnasas orchim*. There was an interesting thing about his הֶכְנֵסֶת אֹרְחָיִם. He would charge. He would charge for everything as if it was a luxurious hotel. He would also demand tips for the different services. *Okay. That's not hard to understand. So, it wasn't so much the mitzva of Hachnasas Orchim. He ran an inn. That's a legitimate business.* What people couldn't understand was that although it was one of the most expensive inns in town, he was never short in customers! Even stranger, you had these אֹרְחֵי פְּרָחִי, people who used to wander from town to town, sleep in the *shul*, and eat from the public kitchens, when they came here, they all ran to Reb Shlomo Zalmen's luxurious hotel! No one could understand it! No one, until before Reb Shlomo Zalmen was *nifter* when he told his younger brother the secret. His younger brother asked him, "What's the real story behind those bills you used to give people? I have seen the *schnorer* of *schnorers*, when you present him with a bill of 500 ruble he says, "Sure!" smiles, and pulls it out of his pocket! What went on over there???" "I will tell you the secret my dear brother. Whatever I charged an *orach* I always provided it for him beforehand. I would meet him at the front door, give him the money, and I would explain to him there would be a bill at the end and he should pay me back the money that I gave him. That's how they would be able to smile and say, "500 ruble - No problem! I have it right here!" And they would give it to me." His brother smiled. He had a feeling something like this was going on. But he asked him, "Reb Shlomo Zalmen, what was the point in doing this?" Reb Shlomo Zalmen answered, "The point was, as far as my little children were concerned, it was a business. They didn't think it was מְצוּה לָשֵׁם. When they had to *schlepp* suitcases, and take care of the customers patiently, they did so with a smile, because *look, this is our business, the customer is always right, you always have to smile at the customer.* This is how I could be sure that the *orchim* were being served in the best way. Later on, I would tell my children the truth, and that's when they got their retroactive "real" lesson in *hachnasas orchim*. But as far as the younger children were concerned – *business was business!*"

הָשֵׁם we will continue this story. In this story we see how these giants of spirit, who lived through such hard times, looked at life through the prism of Torah and Avodas Hashem in a way that gave them such שְׂמֵחַ הַיִּיִם. By focusing on what's important we too can have more שְׂמֵחַ הַיִּיִם.

Hilchos Shabbos Initiative

Is it permissible to use a Band-Aid?

A Band-Aid may be applied to a wound on *Shabbos*. If the Band-Aid wrapper must be ripped open, it should be done in a manner that avoids ripping any letters. Some Band-Aid wrappers do not need to be ripped open, as the two sides of the wrapper can be pulled apart and the Band-Aid will slide out. A wrapper such as this should not be ripped, since it is unnecessary to do so. One is not permitted to tear the perforations connecting two Band-Aids.

Some people are *machmir* to detach and reattach the tabs covering the adhesive portions of Band-Aids that will be needed on *Shabbos*, prior to *Shabbos*. By doing this, one causes their fastening to be considered short term.

How should the Band-Aid be applied?

One should not attach the Band-Aid to itself in a ring-like fashion when covering the wound, since one is likely to merely roll or pull the Band-Aid off when discarding it, leaving it attached to itself in a permanent fashion. This would be an issue, since a permanent fastening has been created. Rather, one should apply the Band-Aid in a diagonal manner so that its two ends do not meet.

Similarly, if more than one Band-Aid is needed, the Band-Aids should not be placed one on top of the other, since it is likely that when discarding the Band-Aids they will remain fastened together. They should rather be placed side by side.

Is it permissible to remove a Band-Aid from a wound?

A Band-Aid covering a wound on an area where no hair grows (e.g. a finger or palm) is permitted to be removed. However, if the Band-Aid is covering a wound on a hairy part of the body, then it may not be removed on *Shabbos*, since doing so will inevitably pull out some hairs. If the Band-Aid is causing discomfort it is preferable to ask a non-Jew to remove it; if one is not available to be asked, then one may carefully remove it himself.

The Chofetz Chaim writes in the name of R' Yonasan Eibishitz that if one does not learn Hilchos Shabbos very well, it is impossible not to be עובר on a forbidden act on Shabbos.

To receive weekly Hilchos Shabbos sheets by email, subscribe at: Shabboshalachos@gmail.com

This sheet contains Divrei Torah and should be dealt with accordingly.

לזכות רפואה שלימה חי' מלכה בת בת-שבע

וקראת לשבת עונג....
אז תתענג
...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY
בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

VOL II WEEK 12

ע' ש"ע ש"י-ד'

The questions **with their answers** will be printed next week, along with another set of three questions.

QUESTION 1

I was in Shul on Friday Night, when I realized -uh oh!- my wallet was still in my pocket! What should I do?

QUESTION 2

It's a very cold שבת and I want to wear my weekday coat which is warmer. The problem is that I always keep a few dollars in the pocket. Can I take the coat?

QUESTION 3

I was in a rush שבת ערב and accidentally left my weekday pants with a wallet in it on the bed. Can I take the pants off the bed?

ANSWERS TO LAST WEEKS QUESTIONS

QUESTION 1

Why don't רבנים approve of an עירוב on busier streets such as Route 9 or Central Ave. even though there aren't 600,000 people using it?

Answer: There are שיטות that don't consider an area with less than 600,000 people a רשות הרבים, which allows one to make an עירוב on most streets. However, the (שמ"ה ד"ה שאין) ביאור הלכה brings a רמב"ן who holds that roads that go from city to city are always considered a רשות הרבים. Since they are more public roads, they can get such a status even without 600,000 people using it. Although not everyone is מחמיר like the רמב"ן, since relying on the שיטה that one needs 600,000 people to create a רשות הרבים is itself a קולא (see Answer 2), the רבנים wanted to limit the amount of קולות we are relying on.

continued....

וקראת לשבת עונג....

אז תתענג

...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY

בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

continued....

QUESTION 2

I live on a residential street in town. Is there any reason to be מחמיר and not use the עירוב?

Answer: While there are many שיטות that hold that a רשות הרבים can only be created when there are 600,000 people, there are also many שיטות that argue. They hold that any street more than 16 אמות wide can be a רשות הרבים if it is used as a thoroughfare. That would mean the street is used as a way to get to a different street, making it part of the "traffic grid", and not just used by people living there as a way to get home. The (שמ"ה ד"ה שאין) strongly suggests to be מחמיר like this שיטה although he does admit the מנהג is to be מקיל.

QUESTION 3

If I use the עירוב in my city, is there any reason not to use the Flatbush עירוב?

Answer: While most city-wide עירובין are relying on the קולא that under 600,000 people is not a רשות הרבים, Boro Park/Flatbush has a unique problem. According to (א-קל"ט-ענף ה') אגרות משה, they have 600,000 people using the streets daily and meet the criteria of a רשות הרבים. Therefore, no עירוב would work, and carrying there would be an התורה מן התורה.

FOR COMMENTS OR TO ADD YOURSELF TO THE EMAIL LIST
SEND AN EMAIL TO BMNYSHABBOS@GMAIL.COM

TORAS REB KALMAN

סיפורי צדיקים

*Captivating stories full of Yiras Shamayim taken from Shmuessin that
Reb Kalman Krohn z'tl gave in Adelphia Yeshiva*

Burned and Returned

Avraham was a simple and unassuming Jew who kept the *mitzvos* faithfully. He did not have much money to his name, and with nine children to support, finances were always tight, but he kept the smile on his face and persevered. He had a beautiful family and a wonderful wife, and those were far more important.

There was one mitzvah that was especially dear to Avraham's heart, and that was *hadlakas neiros* for Shabbos. Avraham cherished this mitzvah and made sure to fulfill it in the best ways possible. Despite his poverty, he spent freely on good quality oil for his wife to use to light the Shabbos *licht*. Candles may have been cheaper, but oil is

considered worthier, and he wanted to do the mitzvah in the best possible way.

There were weeks that the family had to cut out certain foods from their diet due to lack of funds. There were weeks that they made do with less warmth or less light. But there was one thing they never cut back on, and that was the Shabbos *neiros*. They were happy to forgo other necessities, but the *licht* for Shabbos never got downgraded. Week after week, Avraham would lovingly purchase the best oil and wicks for Shabbos.

As the children grew up, they saw how their parents went out of their way for this mitzvah, sacrificing their comfort and necessities. They saw the joy in their father's eyes as he returned home from the market and carefully set up wicks. They watched the glow on their mother's face as she brought flame to wick and lovingly lit the *neiros*. It was only natural that with time, all nine children inherited their parents' special love and respect for the mitzvah of *hadlakas neiros*.

Shloimele was the youngest of the family, and he loved standing next to his father and watching as he prepared the *licht* for Shabbos. Like the rest of the family, *hadlakas neiros* was his favorite time of the week. His eyes would round as his father would tell him about the beauty and wonder of this special mitzvah, and he would earnestly nod along.

One week, as the family crowded around their mother, watching with shining eyes as she whispered *tefillos* before the dancing flames, little Shloimele reached out and mistakenly knocked over one of the glasses of oil. Thankfully, the fire went out immediately and did not catch on to anything else, but the hot oil trickled down

Shloimele's arm, burning him terribly and causing a very large and noticeable scar.

Being that this mitzvah was so precious to Avraham, the fact that one of his children had gotten hurt from it was a source of anguish to him. However, he understood that a mitzvah that is performed through difficulty and suffering is worth even more, and so instead of slacking off, he took this as a sign that he should persevere in his efforts to perform *hadlakas neiros* in the best possible way.

And so, despite the terrible scar on Shloimele's arm, the family continued welcoming the Shabbos each week with excitement and joy, sacrificing other pleasures so that their *hadlakas neiros* would be performed optimally. This continued on for many months.

Then WWII broke out, and Europe was thrown into turmoil. During the first few months of the war, Avraham was separated from his family and found himself on the Soviet side of the border. Before long, he was caught for keeping *mitzvos* and sentenced to fifteen years in a Siberian labor camp, doing backbreaking work for the Russian war effort. He was sick with worry over the fate of his family, not knowing who was living and who was not, but as a prisoner of the Soviets, he had no way of finding out.

While Avraham had never been considered a rabbinical figure or a leader before the war, the spirit of Yiddishkeit burned strongly within him, and he knew he had to do his utmost to preserve his Jewish identity despite the difficult circumstances. Seeing that no one else was doing so, he arranged a *minyan* for davening. Many were afraid to risk their lives and daven with a minyan, but Avraham knew that this was vital to keeping his Yiddishkeit intact, and he managed to

encourage enough men to think like him, and a daily *minyan* was born.

Even after the war was over, Avraham continued to languish in the Siberian labor camp, serving his sentence. Throughout the entire time he was there, he worked tirelessly to keep Yiddishkeit alive under the noses of the Soviets. Thanks to his devoted efforts, the *minyan* continued, and with the help of Hashem, it was not discovered.

One day, Avraham was called into the camp office. Without preamble, he was informed that he would be released two days later. "You can leave the country or settle wherever you'd like," he was told. "Your service for Mother Russia has come to an end."

A dazed Avraham left the office, shocked and shaken but also enormously grateful. He could not believe that after so many years, he was finally free to leave the camp! As the news finally sunk in, he danced all the way to the little shack where the secret *minyan* was held to share the news with his friends.

His friends, who had become almost like brothers through their shared experiences in the labor camp, were happy for him, and they congratulated him excitedly.

"You must stay strong," Avraham encouraged them. "Even though I will be gone, you must continue to persevere in your campaign of Torah and *mitzvos*. Who is willing to take responsibility for this *minyan* in my stead?"

There was complete silence. No one was willing to assume leadership of the minyan.

Avraham let out a mournful sigh, a pained sigh. For so many years, he had nursed the *minyan* with the last of his strength, fueling himself and the

other members with the spiritual energy they needed to survive their ordeal. How could it be that no one wanted to take over the reins when he left? He glanced around the room again, but he could not meet anyone's eyes.

The night before his release, he let himself into the little room used as a *minyan* and lit a candle for some light. He picked up the only siddur that they had, and then the tears came. For a long time, he wept and wept. He had given so much for the *minyan*, for the other Jews in the camp. What would be after he left? Would everything be lost? Would all his efforts be wiped out? Would the Yiddishkeit in the camp wither and die when he departed?

His pain was so intense that he didn't even notice his sobs getting louder and louder. Soon, he was yelling on top of his lungs, twin rivers of tears flowing down his cheeks. "*Ribbono shel Olam!* Please help Your children remain true to You in this forsaken place!"

Outside the little shack was a young guard on patrol duty. He heard the screams coming from the small room and opened the door. It was an open secret amongst the guards that the Jews used this room to pray, but being that they were model prisoners who otherwise followed their orders precisely, the guards let it pass without informing their superiors. Now however, there was a lone man in the room, and he would not stop yelling.

"Excuse me!" the guard called into the room. "It's the middle of the night now; you should be in your barrack. What are you doing here, crying?"

Avraham, engrossed in his tearful *tefillos*, didn't even hear him. He continued crying bitterly.

Annoyed, the guard entered the room and spoke on a higher volume. "What are you doing here?"

he demanded loudly, trying to make himself heard over Avraham's sobbing.

But Avraham continued to ignore him.

Now the guard was more than just annoyed; he was beginning to get angry. He began to make spooky shadows using the flickering candlelight, trying to catch Avraham's attention. When his finger tricks weren't working, he took off his jacket and rolled up his sleeves, ready to make more menacing shadows that would hopefully pull the Jew from his stupor.

Avraham looked up. He saw the young guard, poised with his sleeves up above the light of the candle, and his face turned white. "Shloimele!" he cried, making out the distinct scar on the guard's upper arm.

The guard blinked. He stared at Avraham and blinked again. "Tatte?" he asked in a tiny voice, his face paling. He hadn't seen his father in many years, but now that his memory had been refreshed, his father's eyes were unmistakable.

"Shloimele!"

Within seconds, father and son fell upon each other in a long, tight embrace. Somehow, despite the terrible war and the passage of many years, they had discovered each other again. Then and there, they sat down together and recounted their respective experiences during the years of separation.

"Sometime during the war, I was captured by the Russian army and sent to a training camp," Shloimele explained when Avraham finished his own story. "It was impossible to keep the *mitzvos* there, and slowly, my Yiddishkeit faded away. After many years of training, I was sent here to be a guard."

They sat silently for a long time, pondering over the fact that they had been together in the same camp for so long, but neither of them had known about the other's existence.

"And to think that tomorrow, you would have left the camp forever, and we would have never found each other," Shloimele whispered in wonderment. "We discovered each other just in time."

"Shloimele," his father responded in a tremulous voice. "Don't you see? All the years, I did my utmost to honor the mitzvah of *hadlakas neiros* in the best possible way. And it was the outcome of that mitzvah – the burn on your arm, that brought us back together, right here in the flickering candlelight."

The following day, when Avraham was released from the Siberian camp, his son Shloimele snuck out with him. Together, they traveled to Eretz Yisrael, where the spark of Yiddishkeit in Shloimele was reignited. Before long, he returned entirely to Torah and *mitzvos*.

Avraham's full reward for the mitzvah he had so devotedly kept was still waiting for him in *Olam Habah*, but he had merited a tiny taste in This World with the complete return of his beloved youngest son.

Have a Wonderful Shabbos!

This story is taken from tape #A276

TORAS REB KALMAN HOTLINE

Vaadin & Shmussen given by **Reb Kalman Krohn zt"l** are now available by phone.

USA **732.913.5616** or **718.557.7711**

E.Y. **02.313.6038**

Option 1: Vaadin given in BMG

Option 2: Shmussen given in Adelpia

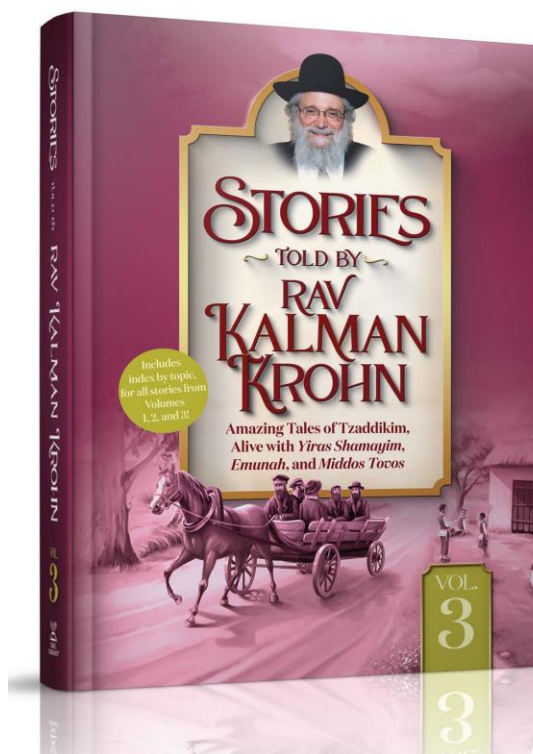
Option 3: Captivating stories taken from shiurim

To receive Vaadin by email or for questions and suggestions call/text 609.807.1783 or email torasrebkalman@gmail.com

Toras Reb Kalman
Lakewood New Jersey
609.807.1783
torasrebkalman@gmail.com

Volume THREE is HERE!!

Available at your local Judaica bookstore

Please be careful to handle this sheet in the proper manner as required על פי הלכה. Please do not read this publication during קריאת התורה or קדיש, חזרת הש"ץ.

NEFESH SHIMSHON

DIVREI TORAH ON THE WEEKLY PARSHA AND HOLIDAYS FROM
THE TEACHINGS OF RABBEINU SHIMSHON DOVID PINCUS ZT"l

THIS PUBLICATION IS DEDICATED TO THE HATZLACHAH AND ZECHUS OF נחמה ויעקב בן רחל נחמה
MAY THEY GROW TO BE TALMIDEI CHACHAMIM AND OVDEI HASHEM.

PEARLS OF WISDOM FROM THE PARSHAH

The Blessing of Antisemitism

הָיָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ. (שמות א, ט)

The people of the Children of Yisrael were greater and mightier from us. (*Shemos* 1:9)

The *Beis Halevi's* commentary on the Torah explains our verse as follows:

Pharaoh wished to harm Yisrael, but it is a very shameful thing to harm a people baselessly, for no reason. So he decided to act smartly. He presented the Jewish people's wickedness to his ministers, the advisors of the kingdom. He spoke of the negative qualities of their hearts, and claimed that they are not trustworthy, neither as regards the country's affairs in general nor as regards individual Egyptians.

This is what Pharaoh meant when he said to them, "The people of the Children of Yisrael are greater and mightier from us." "Mightier" refers to wealth and acquisition of possessions. Pharaoh claimed that the Jewish people's wealth was "from us," in other words, from the Egyptians. They steal and swindle the Egyptians, they charge us interest, etc. Therefore, Pharaoh suggested הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם

הוא על שונאינו – "Let us deal smartly with them, lest they increase, and when a war will happen, they too will join the enemy," since their hearts are not faithful to the country, and they are against the state in general.

We see that Pharaoh, in order to harm the Jews, depicted them in the eyes of his countrymen as evil and corrupt people. Jews steal our money and swindle us, etc etc. So there is good reason to treat them harshly. About this we recite in the Haggadah: וַיַּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם, which, translated according to the commentary of the *Beis Halevi*, means as follows: "The Egyptians made us out as evil people."

And this is what the non-Jews have been saying about us throughout the generations.

סָחִי וּמְאֹס תִּשְׁיַמְנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים – You have made us repulsive and disgusting in the midst of the nations.¹

¹ *Eichah* 3:45.

This verse is why the anti-Semites hurl at us the epithet of “dirty Jew.”

But there is a hidden blessing in this curse. There is a story about the Baal Shem Tov that once a Jew came to him and said he was afraid of a non-Jew who keeps calling him “dirty Jew.” The Baal Shem Tov calmed him and assured him that he has nothing to

fear from this guy. If this guy sees the Jew as “dirty,” it will cause him to distance himself from the Jew, and not attack him.

This way of looking at Jews strengthens the separation between Yisrael and the nations, and this is a blessing. ●

Crying Without Words

וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבָדָה. (שמות ב, כג)

They emitted an outcry and their scream rose to G-d from the labor. (*Shemos* 2:23)

It says in the *Zohar*¹ that שוועה, “screaming,” is different from זעקה, “outcry.” What’s the difference? “screaming” is prayer with words, and “outcry” is a pleading outburst without words. The *Zohar* goes on to say that “screaming” might go unanswered, but not “outcry.” The wordless outcry is stronger.

Why?

Screaming with words is a prayer that needs to ascend to Heaven. There might be obstacles on the way that prevent it from reaching Heaven, and it might thus go unanswered. But a wordless outcry doesn’t need to ascend to Heaven at all, because about a situation like this it says עמו אנכי בצרה – Hashem says, “I am with him in his distress.”² When a person is in trouble, Hashem is right there with him. So to speak, Hashem is within the person’s heart, and there is no need for the prayer to ascend to Heaven at all. This is why a wordless

outcry cannot go unanswered.

This teaches us an important principle. A person doesn’t need to go far in search of a special *tefilah*, an effective means of prayer. Everything is inside his heart already. A person’s heart is built for drawing close to *Hakadosh Baruch Hu* by means of *tefilah*. It’s only when his heart becomes marred, and there are other, extraneous things in his heart, that the need arises to go looking for this closeness in other ways.

There is a story that took place in the time of R. Chayim of Volozhin, about a *tzaddik* who worked wonders by means of his *tefilos*. R. Chayim sent sick people to him so he would *daven* for them, because he thought that his *tefilos* were effective.

The *tzaddik* would stand perfectly still when he *davened*. He did not *shuckle* at all. When he was asked why he *davens* this way, he answered with a parable:

There was a king who wanted to build himself a palace. He called in an architect and asked him to

1 *Shemos* 19b.

2 *Tehillim* 91:15.

draw up a plan for the construction of the palace. The architect was very exact in his work, and in the end, when the king asked him what his fee is, he told the king to take a certain number of gold pieces, and place them in the corner of one of the rooms, and they should fit in exactly in this corner.

They took the gold pieces, tried to place them in the specified corner, and couldn't get them to fit. They were greatly puzzled by this. But then they checked the corner and found that there was a little dirt left there,

without which the gold coins would have fit exactly.

The *tzaddik* then explained to them that this is how the heart is. By nature, it is built in such a way that all the feelings and emotions of *tefilah* will be in it, with perfect exactness. You don't need to move around and sway. You don't need to do external things to arouse your heart to the proper feelings of prayer. Only someone whose heart is sullied by extraneous things that shouldn't be in it needs to find other ways to arouse in his heart the feeling of closeness to *Hakadosh Baruch Hu* when he *davens*. ●

PARSHA TOPIC

Victimizing

וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוֹם מִמֶּנּוּ וְגו' וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֶף
גַּם הוּא עַל שְׁנָאֵינוּ וְנִלָּחֵם בָּנוּ וְעִלָּה מִן הָאָרֶץ. (שמות ב, כג)

He said to his people, "Behold, the people of the Children of Yisrael are greater and mightier than us... and it will be when war takes place, that they too will join with our enemies, and battle us, and go up out of the land." (*Shemos* 2:23)

Who's the Underdog?

Pharaoh delivered a national address to Egypt, as stated in the *pasuk*. He warned about the strength of the Jewish people and the potential danger it poses to "national security."

We need to grasp his technique.

There are victimizers and there are the victimized. The victimizer is the bad guy. He seeks to harass, damage and even kill the victimized. The victimized is the poor, suffering underdog. He is the one whom the victimizer seeks to oppress and wrong.

How does the victimized party hold up? The very knowledge that he is victimized, the feeling that he is poor and unfortunate, gives him the strength to carry on and bear his suffering.

Let's say Reuven lends his friend Shimon \$200 and

then Shimon denies ever having received the money. What does the poor lender say to himself? Okay, I lost \$200, but at least I know that I am in the right and the other guy is a thief. The very knowledge that he is a victim of injustice fortifies him with inner strength.

In the terrible Holocaust, this was one of the things that kept the Jews going. The feeling that they are the victimized ones, and the Germans are persecuting them for no reason at all. The whole time they lived with hope: the day will come when everyone will see who was in the right. The whole world will recognize that we were victimized.

Now we come to Pharaoh's devilish plan.

Pharaoh wanted to beat down the Jewish people and grind them into the ground. He wanted to put them in a true state of physical and spiritual *galus*. If he just took them and started to cruelly enslave them, the

galus would not have been unbearable, because the Jews would always feel victimized. They would know very well that they are in the right and the Egyptians who are oppressing them are no-good. This very knowledge would have invested in them tremendous inner strength and fortitude. They would have continued hoping for a better future.

So what did Pharaoh do? Like it says in the *Haggadah*: וִירְעוּ אוֹתָנוּ מִצְרַיִם – “The Egyptians made us out to be evil.” They claimed that the Jews are wicked, malevolent people, bereft of any redeeming qualities, as the *Beis Halevi* explains the verse.

Pharaoh delivered an address to the Egyptian nation and said to them: You see those Jews walking around among us? They are laughing at us. They have a nefarious trick up their sleeve. Don't trust them. They are just waiting for the day when they can kick us out of our own country. “When war takes place, they too will join with our enemies, and battle us, and go up out of the land.” Who will “go up out of the land”? Us! They are plotting to evict us from our own beloved Egypt by siding with our enemies!!

Then Pharaoh continued on with his rant, possessed by the fever of a true demagogue: We took Yosef, that Jew, out of prison, and appointed him as viceroy. And you know what he did? He collected all the money of Egypt to himself (the ultimate “Jewish banker”). Then he settled his own family on our land, in order to support them at our expense. They are persecuting us. They are taking advantage of us. One day they will grab our little children and slaughter them just because they want to use their blood for something. Watch out!!

You probably heard the story cited by *Chazal* about the Jewish slaves in Egypt who built a building, and it was missing a brick, and an Egyptian took a Jewish baby and put it into the wall in place of a brick.

Anyone who hears such a story is outraged. What an injustice! Because you are missing a brick, you put in a child instead? That is so barbaric!

But it didn't look that way to the Egyptians. I wasn't there, obviously, but according to what *Chazal* say, this is how I imagine the scene:

Pharaoh had said to his people: Watch out, because if they stop working for a moment, we are goners. Our

children will die first. The Jews will slaughter them all. Just don't let that happen. Don't let a Jew stop working, no matter what, because there's nothing more dangerous than that!

Then they noticed there was a brick missing, and it might interrupt the course of work that the Jews were engaged in. So the Egyptian foreman said to himself: Oh no, I bet they are about to start their rebellion. This is their chance. They planned it all out in advance that there will be a brick missing, and they will use the opportunity to get into position. They are going to kill me first, and then the rest of us... So he grabbed a Jewish child, and with a big, wicked grin on his face, put the child into the wall. Then he harangued the Jewish workers: Tomorrow, no more tricks. Got it?

They turned the victimized into the victimizer. They made the Jews into a people of oppressors.

Hitler Too

Hitler too. He wrote a book with a whole brilliant philosophy about how the Jewish people are actually the victimizers of the human race. So any act he did to eradicate the Jews was, in his view, an act of saving the whole world.

Let's see how his philosophy went.

First of all, we need to know that every sin in general, and murder in particular, starts with denial of G-d. Hitler was a big proponent of the theory of evolution. And evolution denies the Divine origin of the world.

One of the main principles of evolution is that every population has its strong members and weak members. The stronger get stronger at the expense of the weak. It's the jungle mentality. Let's say you have a whole herd of antelope. Some are stronger than others. The herd develops by the weak ones naturally dying out due to sicknesses or because the stronger ones kill them. The process of the world's growth and development is based on eliminating the weak and advancing the strong.

Now, who is against this approach? A moral person with a conscience. The conscience says that if someone is weak, instead of killing him, you should help him and strengthen him. If he is ill, hospitalize him, treat him, and thereby save him, so he will continue to live.

Who are the proponents of the moral, conscientious

approach? You guessed. It's the Jewish people and their Torah. So the Jews are destroying the world. They are the enemies of humanity's betterment. Nothing is more damaging to the world than conscience.

So for this reason, Hitler built a whole system whose express purpose was the annihilation of the Jewish people. His goal was to "rescue" the world.

This is why his approach was brilliant. He made the Jews into bad guys, into victimizers. Only thanks to this did he succeed in building concentration camps and killing so many Jews. It was by declaring that they are victimizing the entire human race, and it is therefore permissible for anyone to kill such a dangerous enemy.

Why They Failed

Pharaoh did not succeed in what he set out to do, and neither did Hitler. Although they managed to convince their own people that the Jews are victimizers, the Jews themselves knew and know very well who the real victimizers are.

However, sometimes a person gets all mixed up in his own conscience and doesn't know anymore who is the oppressor and who is the victim. This is relevant to us today.

A few weeks ago, a Jew got up and killed dozens of Arabs in Me'aras Hamachpelah, in Chevron. I am not here to express an opinion whether he was right or wrong. That's not my subject. I just want to say that after he did what he did, from a political perspective, the whole system changed direction, it switched around completely, and this involves two subjects.

The first subject is that we all live here in *Eretz Yisrael* with the feeling that we have an army and police force that "protect" our lives.

I, for instance, live in Ofakim, and there are two ways to drive to Bnei Brak from Ofakim. I can go via Ashkelon, or I can go via Kiryat Gat, which takes me by the Arab city of Rahat.

Usually when I wanted to drive to Bnei Brak, I didn't hesitate to go via Rahat. I said to myself: Even if there

will be Arab disturbances and riots, there is an army and police presence there, so I don't need to worry.

The second subject is the political aspect. A month ago, every time an Arab made a terrorist attack in which Jews were killed and wounded, or every time an Israeli soldier was taken hostage, it was like a knife in the heart for the government. Everyone said to the Prime Minister: How can you make peace with these Palestinians?! They are terrorists, murderers! In other words, politically speaking, the government wanted things to be as quiet as possible, so they can make peace with the Palestinians.

Today, after the massacre in Chevron, someone who understands what is going on can see that the situation is now completely reversed.

Maybe this is a little extreme, but today I am worried about driving via Rahat, because maybe the government doesn't really want to protect Jews, due to what happened.

Similarly, every time there is a tragedy, the Prime Minister gets up and moralizes: See what you did, you extreme Rightists? There is a person over here who is a little bit nice, one can sit down together with him and talk about peace. And you, with your violence, messed it all up. You caused the Arabs to be violent back to us.

To state the point strongly, from a political perspective, every tragedy serves the interests of the government.

What does all this mean to us?

I see it as an outcry from Heaven: For forty years, you relied on your army. Maybe now you will recognize once and for all Who is actually protecting you.

We need to realize that if *Hashem* doesn't protect us, we have no protection. **אם ה' לא ישמור עיר שוא – שקד שומר** – "If *Hashem* doesn't guard a city, the guardsman kept watch in vain."¹

It's a voice from Heaven. If only we would listen to it and get the message, because if not, who knows where it will lead. ●

¹ *Tehillim* 127:1.

גליון שיעורי הלכה

שיעורי הרה"ג ר' שמואל פעלדער שליט"א דומ"ץ בית מדרש גבוה, ליקוואוד
שיעורים שמסר הרב שליט"א בלילי שבתות בבוגרי (אלומני) בית מדרש גבוה
הרב שליט"א עבר על הגליון

הנהגת המנחם והמתנחם באמירת 'המקום ינחם'

בפרשתינו פרשת ויחי מסופר על פטירת יעקב אבינו, ובעקבותיו ההספד הגדול והאבילות שבעה שעשו לו, וכן כתוב לאמור (נ, ו) 'ויספדו שם מספד גדול וכבד מאוד ויעש לאביו אבל שבעת ימים', ואמרו בירושלמי (מועד קטן פ"ג ה"ה), מניין לאבל מן התורה שבעה, ויעש לאביו אבל שבעת ימים.

א

בזמנינו אין המנחמים צריכים לישוב על הקרקע או כסא נמוך

בשיעור זה נעסוק בהנהגת המנחם והמתנחם בעת ברכת ניחום אבלים שאומר המנחם 'המקום ינחם וכו''. נתחיל בהנהגת המנחם, יש לידע האם צריך לאומרו בעמידה או בישיבה, או שמא אין קפידא בדבר.

בהיותי יושב שבעה על אמי מורתי ע"ה, שאלתי זאת מהמנחמים, יש מהם שאמרו שצריך דוקא בעמידה ויש שאמרו בהיפך שצריך דוקא בישיבה, ומאחר ואין הדבר מפורש בשו"ע, לכך ראיתי צורך לברר בס"ד את הדבר. ולהלן נרחיב את היריעה כלפי הנהגת המתנחם אם הוא אומר אמן לאחר ברכת הניחום או לא.

הנה כתב השו"ע (יו"ד סי' שפז סעי' א), אָבֵל כל היום אינו יושב אפילו על מטה כפויה אלא על גבי קרקע. וכן המנחמים אינן רשאים לישוב אלא על גבי קרקע, עכ"ל. ומקור הלכה זו, מובאת בטור מהגמ"א והכי איתא בה, אמר רב יהודה אמר רב, מנין לאבל שאינו רשאי לישוב על גבי המטה אלא על גבי הארץ, דכתיב (איוב ב, יג) 'וישבו אתו לארץ'. ואמר רב יהודה אמר שמואל מנין למנחמין שאין רשאים לישוב על גבי מטה, דכתיב (שם) 'וישבו אתו לארץ'.

ובזמנינו, המנהג שהאבל עצמו אינו יושב על הקרקע ממש, כי אם על כסא נמוך פחות מג' טפחים שנחשב כאילו יושב על הקרקע. אמנם לכאורה להאמור עולה שגם המנחמים אין להם לישוב על כסא רגיל כי אם על הקרקע או על כסא נמוך כאבלי זמנינו הנחשב כישיבה על הקרקע, ברם כבר כתבו בהגהות שבדרישה (מבן המחבר, סי' שפז אות א), ובט"ז (שם סק"א), שאפשר ליישב מנהג העולם שהמנחמים אינם יושבים ע"ג קרקע, כי מסתמא מוחל להם האבל, עכ"ל.

ב

ניחום אבלים בעמידה או בישיבה

אמנם כל האמור, הוא רק ביחס לכך שאין המנחמים צריכים לישוב על הקרקע או כסא נמוך בכדי להשתתף עם האבל בצערו, שעל זה אמרו שהאבל מוחל להם שלא יצטרכו לישוב על הארץ להשתתף עמו בצערו. אבל עדיין יש לדון מצד עצם הצורך בישיבה בשעת הניחום שהמנחם אומר 'המקום ינחם כו'', שאולי הניחום צריך להיאמר בישיבה דוקא.

שהמנחמים צריכים לישוב בעת הניחום, ורק דן על פרטי הישיבה שאין להם לישוב על דבר אחר כי אם ע"ג קרקע, וכלשון הגמ' הנ"ל 'מנין למנחמים שאין רשאים לישוב על גבי מטה', הרי לכאורה שפשוט שהמנחמים צריכים לישוב בשעת הנחמה. אך אין זה מוכרח, דאפשר לומר, שלעולם מותר לעמוד בעת הניחום, אלא דאורחא דמילתא נקט

^א מימרת גמרא זו המובאת בטור איננה מופיעה בנוסחאות הגמ' שלפנינו, וכתב הפרישה (סי' שפז סק"ג), שהיא נמצאת בגמרא מכתב יד בפרק ואלו מגלחין. וראה עוד בחידושי הגהות (שם אות ה).

^ב בדקדוק לשון השו"ע 'המנחמין אין רשאים לישוב אלא ע"ג קרקע', בהשקפה ראשונה היה אפשר להכריע לומר, שנראה מדבריו שפשוט לו

בספר במחיצת רבינו (עמ' קפט) להגר"י קמנצקי זצ"ל, כתבו בשמו שדעתו היתה שבשעת ניחום אבלים צריכים להיות מיושב ולא מעומד. גם בשו"ת רבבות אפרים (גרינבלט, ח"ג סי' שנט אות ג), הביא מהגר"א"ל באקשט שאמר בשם הגר"י קמנצקי זצ"ל שמה שנוהגים המנחמים את האבלים לישב בתחילה, ואח"כ נעמדים לומר 'המקום ינחם וכו'', אין זו הנהגה נכונה, אלא צריך לומר המקום ינחם וכו' בישיבה. אך הרבבות אפרים עצמו כתב על כך שמעולם לא ראה מי שישב באמירת המקום ינחם, ולכן ציין לעצמו שצריך לברר דעת שאר גדולים בזה.

והנה בדרך שיחה (עמ' קכה) להגר"ח קנייבסקי זצ"ל, שאלוהו אם הוא נכון שאמר שצריך לנחם אבלים בישיבה, והשיב שכך עולה מסוגיא דנדרים (לט.), לענין ביקור חולים, והוא הדין לענין ניחום אבלים, כי צורה זו של ישיבה, היא קבועה ולא ארעית, עכ"ד. אמנם יש לציין להנהגת אביו הסטייפלער זצ"ל המובאת בארחות רבינו (מהדו' חדשה ח"ד עמ' שלט-שמ), שבאחד מניחומי אבלים נשאר לעמוד ואמר המקום ינחם, ועוד הביאו שם, שפעמים היה יושב ופותח בכמה מילים של ניחום, ואח"כ נעמד לומר המקום ינחם וכו', עכ"ד. הרי שהסטייפלער לא הקפיד לישב בעת אמירת המקום ינחם.

ואפשר ליישב שאין סתירה בדבר, ע"פ מה שכתב האגרות משה (או"ח ח"ה סי' כ אות כא), להוכיח שברכת המקום ינחם וכו' אין זה עיקר הניחום, ואין יוצאים בזה ידי חובה, והוסיף שלכן נוהגים אנשים הבאים לקיים 'מצות תנחומין ממש', שיושבים ומתעכבים שם איזה זמן, ושומעים ומדברים דברי תנחומין ממש, ולאחר שקיימו מצות תנחומין, אז גומרים בברכה זו של המקום ינחם וכו', וכיון שאומרו כשפורש לילך לביתו לכן לא שייך כ"כ לומר זה כשהוא יושב, אלא כשעומד לילך לביתו שבכך ניכר שהוא רוצה לפרוש מבית האבל לדרכו, עכ"ד.

נמצא שלדעתו עצם מצות הניחום אבלים אינו מתקיים כלל באמירת המקום ינחם אלא דוקא בדברי תנחומין שאומרים לפני כן, ולפי"ז אפשר לומר, שדברי הגר"ח"ק הם שאת עצם קיום מצות הניחום צריך להאמר בישיבה, וכדעת הגר"מ פיינשטיין, אך בעת אמירת ברכת המקום ינחם וכו' אין ענין לישב דוקא, ואפשר לאומרו בעמידה וכהנהגת הסטייפלער שעמד באמירתו כשבא לפרוש מהאבלים¹.

יש לציין למנהג מרוקו, שהאבל יושב והמנחמים עומדים (נטעי גבריאל הלכות אבילות ח"א פרק פח הע' ג). גם מובא (אמרי אמת ליקוטים עמ' 206) שהאמרי אמת מגור זצ"ל היה מנחם תיכף בעמידה ואח"כ ישב.

אחד סיפר לי שהיה בניחום אבלים שהגיע בנו של הגר"י קמנצקי לנחם, והוא היה יושב באמירת המקום ינחם ושאלוהו על כך, ואמר שכן היה אביו מורה שיש לישב בברכת המקום ינחם. אחר כך הגיע הג"ר בנימין פאלער לנחם, ונעמד לומר המקום ינחם כנהוג, ואז אמר לו לרבי פאלער, ששמע בשם רבי יעקב שיש לישב באמירת המקום ינחם, והשיבו דאדרבא יש מקור לכך שצריך דוקא לעמוד באמירתו².

ויש לציין למה שכתב תלמיד התרומת הדשן בספרו לקט יושר (ח"ב), בזה"ל, והיה מדקדק מתוך הספר אם המנחמים רוצים לישב ישבו על הקרקע עם האבל, אבל אם רוצים לעמוד יעמדו אע"פ שהאבל יושב, וכן הוא עמד לעולם כשהיה בא לנחם, עכ"ל. הרי עולה ממנו, שאין צריך בדווקא לישב עם האבל, אלא אפשר גם לעמוד בעת הניחום, ושכן נהג הוא עצמו.

למעשה נראה, שאין צריך לישב באמירת המקום ינחם, אלא אפשר גם לעמוד באמירתו וכמנהג העולם. אמנם בעצם הניחום אבלים שקודם אמירת המקום ינחם, יש ענין לישב דוקא, אבל אינו מעכב.

ג

אם יש לענות אמן על אמירת המקום ינחם

עתה נעבור לדבר מהנהגת האבלים המתנחמים, אם יש להם לענות אמן לאחר אמירת המנחמים 'המקום ינחם וכו''. בדברי סופרים (הלכות אבילות ח"א סי' שעו סק"א) כתב, שמכיון שהוא אמירת ברכה ובקשה עונים אחריו אמן. וכן כתבו פני ברוך (סי'

¹ ביאת המנחם לבית האבל כשהאבל יודע שבא לנחמו יש בזה כבר מצות ניחום אבלים אף ללא אמירת דברי תנחומין. ולפי"ז כל שכן בביאת אדם גדול כמרוך הסטייפלער לנחם, שיש בזה עצמו משום נחמה אף ללא דברי תנחומין, וא"כ לא יצא ידי חובת ניחום באמירת המקום ינחם.
² יש להשלים, שמספר העובדא אמר בשמו שהביא מקור לדבריו ממקוואות, אך הוא (המספר עצמו) לא זכר מאיזה דין במקוואות הוכיח כן.

שהמנחמים רוצים לישב, ולזה קאמר שאין לישב על דבר אחר זולת על הקרקע.

³ והגם שמופיע שם בארחות רבינו, שהסטייפלער באחד הפעמים לא דיבר דבר חוץ מאמירת המקום ינחם, ולכאורה הוא דלא כהאגרות משה הנ"ל שעיקר התנחומין הוא להשקיט את רוח האבל ע"י דיבורים, יש לומר ע"פ מה שכתב האגרות משה בהמשך דבריו (שם אות כב), שגם בעצם

יא סעי' ה) ותשובות והנהגות (ח"ה סי' שט אות יט) בשם הגרש"ז אויעברבך זצ"ל, וכ"כ בספר מלך ביפיו (עמ' 307), שהנהגת רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בהיותו אבל, שלא יאמרו כל המנחמים יחד המקום ינחם וכו', אלא שיאמרו כל אחד לבדו, וזאת בכדי שיוכל לענות אמן על כל אחד בפני עצמו. גם בתשובות והנהגות (ח"ג סי' שעז) כתב, ששמע לגדולי הוראה שיש לענות אמן להראות שמקבלים את הנחמה.

אולם בהליכות חיים (פייער, ח"ב עמ' קנ) הביא ששאל זה להגר"ח קנייבסקי זצ"ל, והשיבו שאין נוהגים לענות. וכן העיד בפני רבי שמעון ברעכער ז"ל שבעת שישב הגר"ח שבעה, נהג שלא לענות אמן על ברכת המנחמים. עוד אמר שבין המנחמים שם הגיע אדם חשוב שסיפר על הג"ר בענין פנקס שבעת ששמע שעונים האבלים אמן היה מפריע לו, וכן הג"ר משה שמעון שפירא אמר, שהוא שאל את הג"ר מאיר סאלאוויצקי על הדבר, ואמר לו שהמנהג הישן היה שלא לענות אמן.

ובספר תפארת בנים (טויסיג, ח"ג סי' רז סעי' א), כתב ששאל להגר"ש אלישיב זצ"ל, ואמר שאין צריך לענות אמן, לפי שאין זה ברכה, ע"כ. ובציוני הלכה (עמ' שב), ג"כ הביא מהגר"ש שאין חיוב לענות אמן, מכיון שאין זה ברכה, אלא הרי הוא בקשה ותפלה שה' ינחם את האבלים, ואין חיוב לענות אמן על תפלה, [וכמו שכתב הפמ"ג סי' נז סק"א לגבי עניית אמן על הרחמן שהיא רשות ולא חובה]. ועוד הביאו שם שאף הגר"ש עצמו כשישב שבעה לא ענה אמן לאחר אמירת המנחמים המקום ינחם וכו'.

ולכאורה נראה טעם המנהג שלא לענות אמן, לפי שאין זה ברכה או תפלה, אלא רק אמירה על מציאות העתיד, שהקב"ה עתיד לנחם אתכם יחד עם אבלי ציון וירושלים^ה.

ובספר יסודי שמחות (עמ' 19), כתב ג"כ בשם הגר"מ פיינשטיין שעדיף שלא לענות אמן על ברכת המקום ינחם. ועי' עוד בספר שאילת אהרן, שהביא את דברי ר' משה הנ"ל, וכתב טעם בדבריו. שוב הראוני, מה שכתב השולחן ערוך הרב (סי' רפז סעי' ב) בענין ניחום אבלים בשבת בזה"ל, מותר לנחם אבלים בשבת, ומותר לומר כדרך שאומרים בחול 'המקום ינחם', משום שעל ידי בקשתו על נחמתו [של האבל], לא יעורר בכי, עכ"ל. העולה מתוך דבריו, שאמירת המקום ינחם, היא בקשה.

אמנם לכאורה יש להוכיח מהפסוק (בראשית כה, יא) 'ויברך אלקים את יצחק' ופירש"י שם ע"פ חז"ל (סוטה יד.), שבא הקב"ה לנחמו תנחומי אבלים. והנה נחמה זו מכונה בפסוק בתואר ברכה – 'ויברך אלקים', הרי שנחמה היא ברכה.

והנה הספרדים והתימנים נוהגים שהמנחמים אומרים נוסח אחר 'תנוחמו מן השמים', וכתוב בסידורי התימנים, שלאחר אמירת המנחמים, האבלים עונים אמן. ויש לומר, שנוסח שלהם השונה משלנו, הוא כתפלה או ברכה, ולא נחמה של דברים שהם ידיעה בעלמא.

ונראה למעשה, שרוב נקטו שהמנהג היה שלא לענות אמן לאחר אמירת המקום ינחם, אבל מי שרוצה לענות, יוכל לסמוך על כמה גדולים שנקטו לענות אמן אחריה.

פסקי דינים

- א.** מן הנכון שהמנחמים ישבו בעת ניחום אבלים, אבל אין צריך לישב לאחר הניחום בעת אמירת 'המקום ינחם'.
- ב.** המנהג הקדום, שאין עונים אמן לאחר אמירת המקום ינחם וכו', אולם הרוצים לענות אמן יש להם על מי לסמוך שכן נהגו כמה גדולים. ובעדות התימנים והספרדים האומרים 'תנוחמו מן השמים' עונים אמן.

^ה האבלים שלא ישהו זמן רב מדאי בצער, עכ"ל. ולדבריו מובן שהניחום באמירת המקום ינחם וכו', איננה ברכה, אלא רק אמירה שכן תהיה המציאות, שאומר לאבלים השרויים עתה בצער רב, 'תדעו שהמקום ינחם' וישכיח מלבכם את הצער בעוד איזה זמן. שוב ראיתי בתשובות והנהגות (ח"ה סי' שט אות יט), שכתב ג"כ לבאר את הצד שלא לענות אמן לאחר אמירת המקום ינחם, כעין מה שאמרנו ע"פ המכתב מאלהו, עיי"ש.

^ה משמעות דברי הניחום, כפי שכתב בספר מכתב מאלהו (ח"ד עמ' 342), לבאר את נוסח הנחמה שאומרים לאבלים המקום ינחם אתכם וכו', שהנחמה היא בעצם זה שבמשך הזמן האבלים ישכחו מצער פטירת קרוביהם, ששכחה זו מהצער, איננה מצד עצם חלוף הזמן [וכטעות הנפוצה בעולם בענין זה], והראיה שהלא יעקב לא התנחם במשך עשרים ושתים שנה על בנו יוסף שנעדר ממנו, הרי שאין הזמן עושה את שלו בענין זה, אלא שכחת הצער הוא מתנת הקב"ה לאבלים שגור בגזירה מיוחדת על המת שישתכח מן הלב לאחר י"ב חודש, והוא מחסדי המקום על

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר
יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי
פסח יעקב אגל זצ"ל תנצב"ה

דברי שי"ה

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות – כיבוד אב ואם

מה לקבל לפני הבר מצוה

פעמים הרבה היה רבינו זצ"ל מייעץ לנערים שבאו לפניו בבר מצוה, שיקבלו על עצמם להיזהר במצות כבוד אב ואם, וכן היה אומר בשם אביו מרן הקה"י, והיה מביא דברי הירושלמי קידושין (פ"א ה"ט) וז"ל הירושלמי כל העושה מצוה אחת מטיבין לו, מה אית לך אמר רבי מר עוקבן כגון כבוד אב ואם. וכתב רבינו בגליון הירושלמי שם, כגון כיבוד אב ואם פ' שהיא מצוה תדירית, ולא מצוה שהיא לפרקים כמו מצה ומרור, מאמרו"ר שליט"א, עכ"ל גליון כתי"ק, (גליון שיח אמונה ג').

כתב החיי אדם (כלל ס"ז סעיף ג) הכיבוד הוא במחשבה ובמעשה ובדיבור. במחשבה כדכתיב (תהלים טו, ד) נבזה בעיניו נמאס, ואת יראי ה' יכבד, והיינו יכבד במחשבה, דאין לומר שבלבו ובעיניו הם נבזים רק שמכבד אותם בדברים, אם כן הן שוין בעיניו כמוהו שהרי גם הוא נבזה בעיניו, אלא על כרחך דרצה לומר שמכבדם בלבו שהם חשובים בעיניו ובלבו, דהיינו שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל. וזה עיקר כיבוד, עכ"ל, ונשאל רבינו זצ"ל, כיצד אפשר לצוות על אדם שיחשוב דבר שאינו, והשיב רבינו זצ"ל, לכל אחד יש מעלות, (מילה בסלע שם גליון ג').

לשמח ההורים בקריאת שמות

אמר רבינו זצ"ל, שקודם כל שידוך שעשה או קריאת שם לילדיו או ספר שחיבר וכהאי גוונא היה מתייעץ עם הוריו לכבדם וכמה פעמים אמר כן לנכדיו כי ראוי להתייעץ עם ההורים כדי להראות שמכבדם ומוקרים, (אלא ד"א של הלכה פס"ט ס"ו).

טעם המנהג לדבר עם אביו בלשון נוכח

נשאל רבינו זצ"ל, האם יש קפידא לדבר עם אביו בלשון נוכח ולא בדרך כבוד בלשון נסתר כמדבר עם המלך, כגון שאומר מה האבא אומר ולא מה אתה אומר, והשיב רבינו, שאין בזה קפידא, ואמר שגם אצלם בבית מרן הקה"י זצ"ל לא נהגו להקפיד בכך, ומסתמא משום שברוב המקרים ההורים מקפידים שלא ידבר כך, ואמר שלא נהגו לדקדק בזה כמו שלא הקפידו לעמוד בפני אביו אע"פ שבפני רבו נהגו הכל להקפיד, ונשאל הלא הוא חיוב גמור לעמוד בפני אביו, והשיב, דמ"מ כן נהגו מחמת מחילת ההורים שרצונם ה' שכן ינהגו, (יושר הורי סי' ד' ס"ד, וע"ש סי' ז' אות ה') שאמר רבינו זצ"ל כשהיינו ילדים בבית לא הקפידו לקום בגלל דבסתם יש מחילת א"א ואינם חפצים בכך שיעמדו מפניהם אבל לאחר החתונה הקפיד לקום כמ"ש בש"ע, ומביא שם ממרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל דמסתמא טעם הדבר שמדברים עם האב כמו חבר לפי שעם אביו ואמו מתחיל הבן לדבר מקטנותו ממש בשעה שא"א לחנכו לדבר בלשון כבוד (וכן לעמוד לפניו) משא"כ עם רבותיו הרי מתחיל לדבר בשעה שבא לכלל דעת ושייך לחנכו כבר לדבר בלשון כבוד, ועי' ערוה"ש סי' רמ"ב סל"ח דאם מדבר לאביו בלשון רבים ה"ז מן המתמיהים ועי' בשו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' ע"ה, ועי' בס' תורת משה פ' תולדות ז"ה קום נא שהביא בשם הג"ר נתן הכהן אדלר ז"ל, שיעקב אמר לאביו בלשון נוכח קום נא כדרך שבני ישראל מדברים אל אבותיהם מאז, אבל עשוי היה מדבר עם אביו בלשון נסתר יקום אבי כדרך שהנכרים מדברים, והסביר החת"ס דלשון נוכח מורה על קרבות ודיבור, כמו שאנו מדברים אל השי"ת שאנו דבוקים בו ונכאמר ואחס הדבקים בה' אלקיכם, ועל כן ישראל שמדבוקים זה בזה כגוף אחד וברא מזכה אבא, לכך מדברים בלשון נוכח, אבל לשון נסתר היינו כאילו אינו כדאי לדבר עמו אלא כאילו מדבר לאחר עכ"ד, ובזה"ק בראשית קמ"ד א' דעשו נהג בעזות בתקיפות רוחא כשדבר אל אביו יקום אבי בדרך נסתר כמאן דלא מלייל עמיה, ועי' ביר"ד סי' ר"מ סי' א' ובשו"ת להורות נתן חיד"י סי' י"ד ס"ד).

כמו שמתנהג עם הוריו יתנהגו בניו עמו

כתב רבינו זצ"ל בס' ארחות יושר (סי' י"ד) וז"ל וכיבוד אב ואם הוא מהדברים שנפרעים גם בעוה"ז וכמו שהאדם מתנהג עם הוריו כך בניו יתנהגו עמו, וזה מהדברים שרואים גם בזמנינו, ובזמן החזו"א זצ"ל היה בבני ברק אחד שאמרו עליו שאין מתנהג עם אביו כראוי וכשאביו נפטר אחר כמה שבועות מת פתאום, והוא היה צעיר ובריא, ואמרו שאביו תבעו לדין, גם היום יש אחד שלא התנהג עם אביו כשורה בחייו ואח"כ יצאו בניו לתרבות רעה ר"ל, אף שהוא ת"ח, וכן יש כאלו לרוב והרוצה לראות רואה עכ"ל.

ונשאל רבנו מגיסו מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א רמז לדברים אלו שהמכבד את אביו כראוי גם בניו יכבדוהו, ורבינו זצ"ל אמר דהבעל הטורים כתב בפ' כי תשא על הפסוק ונתנו איש כופר נפשו ונתנו אם תקראנו למפרע יהי ג"כ נתנו לומר שכל מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו ולא יחסר לו בשביל זה כלום, והנה גם בכיבוד אב ואם יש בתורה כו"ב, בפ' תולדות (פס"ז ל"א) ויבא לאביו, שאם תקראנו בחזרה למפרע יהיה שוב ויבא לאביו ומכאן רמז לענין זה שמה שיתן לאביו יחזור לו עכ"ד, וז"ל השל"ה מסכת תמיד (פרק נו מצוה אות מ"ה) והוא מהאבודרהם (דיני ק"ש) בשם הריב"א, דבור חמישי כבד את אביך ואת אמך כנגדו ושננתם לבניך שתלמדוהו מצות התורה לכבד אב ואם ותטע זאת בלבו מנעוריו וגם כי יזקין לא יסור ממנה. ומאי בשבתך בביתך כנגד למען יאריכון ימך ולומר כאשר יראו בניך כי תכבד אתה לאביך ואמך הזקנים עמך בביתך ובמנוחתך כן יכבדו אותך בניך כי מנהג אבות יעשו בנים, וע"ש בס' ארחות יושר שהביא מקור לדבריו מיוסף שפירש מאביו כ"ב שנה כשם שפירש יעקב אבינו מאביו כדאי' במגילה (י"ז א'). עי' ס' מאחורי הפרגוד (עמוד שס"ז).

איך זוכים לגדול חזון איש על ידי כיבוד הורים

סיפר לי רבינו זצ"ל על מרן החזו"א זצ"ל שפעם אחת כשבחן ילדים בתלמוד תורה שאל אחד התלמידים לאביו איך זכה מרן שנהיה חזון איש, ומרן החזו"א שמע השאלה, והשיב שזכה בזכות כיבוד אב ואם. וסיפר רבינו זצ"ל איך שכל יום היה הולך מרן החזו"א לבקר את אמו ומשוחח עמה בעניני דעלמא על החיים בקאסווא עיר מולדתם וכיו"ב לשמחה, וכן כתב רבינו זצ"ל בקונטרס הזכרונות (סימן מ"ב ס"א) כשאמו של מרן החזו"א זצ"ל היתה אצלנו היה עולה מרן כל יום ומדבר עמה חצי שעה או יותר, [ומרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל היה אומר שאפשר לטעות שהפסיד בשעה זו עוד שעה של כתיבת חזו"א אבל האמת ההיפך ששעה זו רוממה את כל שאר השעות שעיי"ז זכה לכתוב, עי' קידושין ל"א ב' ותוספות ד"ה איסתייעא מילתא, ברב אבימי דאיסתייעא מילתא בעודו גחין לפני אביו לכיבוד אב שהבין ודרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך שלא היה מבין, ופעם היה שקוע בלימוד ונכנס א' הילדים ואמר שהאמא דואגת למה לא בא היום, ומיד רץ בכל כוחו במעלה גבעת רוקח לבקרו, ואף לא הספיק ללבוש המעיל, ולמרות שהייתי צעיר לא הצלחתי להשיגו.

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

שְׁנֵים קָדְמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת פֶּרֶק 129

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שְׁנֵים קָדְמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

הגה"צ רבי זאב אידלמן זצ"ל (ו' טבת תש"ס) | גיס רבינו הג"ר אברהם אלישיב זצ"ל (כח שבט תשע"ד)
הגאון רבי אפרים בורדאינסקי זצ"ל (כ"ו שבט תש"נ)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

גיס רבינו הגאון הגדול רמ"ש ברמן זצ"ל (א' טבת תשס"ה)

שהיה לו בסלון הבית, ועוד כמה רהיטים קטנים, למרות שאלו היה במצב די-טוב, כי רצה לקנות לביתו שולחן חדש וטוב יותר. מיד כששמע ר' שלמה את דבריו, חשב אודות רבינו, שהיה אז באותם שנים עני ואביון גדול, ושאל אותו: מה אתה עושה עם הישן? ענה ר' יצחק שהוא משליך אותו.

ייעץ לו ר' שלמה, מהראוי שתתן את זה לגיס ר' חיים בבני ברק, שהוא תלמיד חכם עני, והשולחן בבית שלו במצב הרבה יותר גרוע מהשולחן הישן שאתה עומד לזרוק... ואכן ר' יצחק מיד נענה ושלח לבני ברק לבית רבינו את הרהיטים הישנים שלו, ואלו עמדו בשימוש זמן רב בבית רבינו. ובזכות זה זכה ר' יצחק קצת להכיר את רבינו (מפי נכדו הגדול רבי יוסף שמעון אפשטיין שליט"א). ולימים, נכדו רבי ישעיהו אפשטיין, בן חתנו רבי שמואל זצ"ל, זכה לשמש את רבינו עשרות שנים ולהיות מסור אליו יומם ולילה.

פרסום ראשון: רבינו בעת שמחה משפחתית, מאחוריו נראה ר' יצחק לוית ז"ל

שיכונו גם על שמו

תקופה קצרה אחרי שהסתלק רבי שלמה, נולד לרבינו נכד, והוא שמע מביתו היולדת שהיא חושבת לקרוא לבנה שלמה, על שם הסבא הגדול רבי שלמה אלישיב בעל ה'לשם' זצוק"ל. רבינו אמר לבתו, שכדאי גם בעת הברית, כשקוראים את השם של התינוק, לכוין על שם הדוד רבי מרדכי שלמה זצ"ל שנפטר לא מזמן (וכנראה רצה לשמח את אחותו האלמנה ע"ה, ואכן כששמעה שרבינו הוא זה שביקש מהיולדת, נהנתה מאוד. מפי ר"י ברמן שליט"א).

רבינו לוחץ יד בחמימות לגיסו רבי שלמה ברמן זצ"ל

הנוסח בקדיש דרבנן

מובא בספר דרך שיחה חלק א' עמוד תרס"ג: יש שני נוסחאות בקדיש דרבנן, יש אומרים 'להון ולכון', ויש אומרים 'לנא ולהון' ואמר רבינו שהוא נהג לומר להון ולכון, עד שאמר לו גיסו הגרמ"ש שהמנהג לומר 'לן ולהון' ושינה ממנהגו.

1. הערת חתן רבינו הגאון רבי שרגא שליט"א בעל-פה: הנה מצד הסברה, הנוסח 'להון ולכון' מובן יותר, כי מבקשים על רבנן באתרא הדין ובכל אתר ואתר, והנוסח 'לנא ולהון' פחות מובן, וגם הרמב"ם בסדר התפילה, בנוסח הקדיש, כותב "יהא להון ולכון", וזכורני שאבי מורי מרן הגרא"ל זללה"ה היה אומר במשך שנים רבות 'להון ולהון' ואחרי כן שינה לומר 'להון ולכון', ואיני יודע מה היה טעמו הראשון ומה טעמו השני. וכמדומה שאני שמעתי שרבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל אומר את שני הנוסחאות יחד, והיה אומר לן ולהון ולכון (א"ה), וכן הוא בספר הנהגותיו, "אלא ארבע אמות", סימן י"ג סעיף ה'.

מהי סיבת הצלחת המדור כל כך ?

בתקופה זו מלאו שלוש שנים תמימות להתחלת המדור. הפרק הראשון התפרסם בפרשת מקץ תשפ"ב, מספר חודשים לפני הסתלקות רבינו, ואז הופיע מאמר לזכרו של גיס רבינו הגרמ"ש זצוק"ל, וכמה סמלי הוא להשלים את ה'חזקה' במאמר נוסף לדמותו, אשר היה סמל השלימות והצדקות.

במהלך התקופה הדי-ארוכה הזו, סקרנו עשרות עשרות מגדולי ישראל, צדיקים, חסידים ואנשי מעשה ורבנותיו של רבינו זצ"ל, אשר עמדו עמו בקשר, ובעז"ה עוד היד נטויה, ובידינו רשימה של יותר מחמישים דמויות הוד, ואי"ה נכתוב עליהם בהמשך.

המדור 'שנים קדמוניות' זוכה כל שבוע להתעניינות רבה מאוד של קהל רחב מכל גווי הקשת, כמות התגובות הרבה שזורמת כל שבוע בכתב ובעל פה, מעידה על חשיפתו הרבה. דומה כי מלבד הסיבה הטבעית אשר עצם המדור מעניין ומרתק ושווה לכל נפש, יש סיבה נוספת שהיא יסוד הצלחת המדור: בכל שאלה או מבוכה אנו מתייעצים עם בני משפחת מרן זצוק"ל, אשר על פיהם ישק כל דבר.

זה גם הסיבה, שלמרות כל הרצון הטוב והכוונות הטובות, היו מספר מאמרים על דמויות חשובות שנגנזו ברגע האחרון, ומאותו טעם היו אנשים שנחשבו גדולים, אך לא נוכל לכתוב עליהם, גם לא בדרך אגב, למרות כל הטעמים.

כי בכל דבר ובפרט כאשר עוסקים בגדולי ישראל מוכרחים להיות צמודים ל'חכם שבימין'.

זו גם ההזדמנות לבקש שוב, מכל מי שיכול ובאפשרותו לשלוח תמונות, מסמכים, התכתבויות של רבינו זי"ע עם גדולי ישראל או ראשי עם קודש שישלח לזכות הרבים ויבורך מן השמים

יצחק גולדשטון

מגיע לערבית ליל ראש השנה

סיפר בן זקוניו רבי יצחק יהודה ברמן שליט"א, שרבי שלמה זצ"ל שהיה ראש ביישוב פונביז', היה מתפלל את כל תפילות ה'ימים נוראים' ביישוב, אבל בליל שני של ראש השנה [שתפילת ערבית ביישוב היה באיחור גדול], היה רבי שלמה מגיע כל שנה במיוחד להתפלל ערבית עם רבינו בבית הכנסת 'לדרמן' והיה מתיישב בתפילה לידו, ואחרי התפילה מתברכים זה מזה בברכת השנים.

רבינו מגיע לשמחת אירוסין בן גיסו, רבי יצחק ברמן שליט"א שהתקיימה בירושלים. בשמאל נראה הגר"ג אדלשטיין

דאגתו לרבינו

רבי שלמה זצ"ל היה מוסר שיעורים בכמה מקומות בארץ ישראל, ליהודים בעלי בתים במסגרת 'ירחי כלה' של ישיבת פונביז', ועל ידי זה קירב משפחות רבות, וילדיהם הקימו משפחות בני תורה.

בין השאר גם היה לו קשר הדוק עם הרבני הר"ר יצחק לוית זצ"ל מתל אביב, שהיה קצת בעל אמצעים ומקורב למרן הגר"ש כהנמן מפונביז', ורבי שלמה היה מגיע לפעמים לבקר בביתו.

פעם, שמע ממנו רבי שלמה בדרך אגב, שהוא עומד להחליף את השולחן הגדול

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

695

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • שמות תשפ"ה

חדש! ספר "ארחות צדיקים" עם פניני חיזוק

ישמח לב מבקשי השם. יום בשורה לשוחרי המוסר בכל אתר ואתר עם הופעת הספר הקדוש "ארחות צדיקים" עם פניני חיזוק משיחות מרן רבינו זללה"ה. ספר זה הינו השלישי בסדרת ספרי המוסר היוצאים לאור מאז פטירת רבינו על ידי חבר התלמידים בראשות תלמידו מקורבו רבי שמעון מרגליות שליט"א.

עד כה יצאו לאור בס"ד הספרים "שערי תשובה" ו"מסילת ישרים" עם פניני חיזוק, וכבר נרפסו בכמה מהדורות ונתקבלו בחיבה בכל היכלי התורה, ועתה מצטרף השלישי, בתלת זימני הוי חזקה, ספר "ארחות צדיקים" עם פניני חיזוק נפלאים, מלוכמים מתוך השיחות שנרפסו כל השנים בגיליוני "דרכי החיזוק".

והגנו להביא מדברי רבינו במעלת לימוד הספר "ארחות צדיקים":

משפיע לחיים מאושרים

כל ספרי המוסר מועילים ומשפיעים מאד, ובפרט ספר "ארחות צדיקים", זהו ספר שמתאים לכל אחד ואחד, וכולם נהנים מהו, וכשלושים מוסר בקביעות זה משפיע ומשנה את האדם לגמרי, וכבר סיפרתי מה שאמרו לי כמה שלא היו רגילים ללמוד מוסר, והתחילו לעסוק בזה בקביעות וקיבלו חיים מאושרים, כי בספרי המוסר אדם רואה את מה שחסר לו, ויודע מה שצריך תיקון.

ספר קל ומושך

יש הרבה ספרי מוסר, והספר הקל ביותר הוא "ארחות צדיקים", שהוא ספר קדמון, והמהרש"א כבר מביא מדבריו (בעבודה זרה דף י"ט). ואמנם גם שערי תשובה לרבינו יונה הוא ספר קדמון, אבל שם כתוב יותר דרישות, ויותר בחריפות, וכן חובות הלבבות הוא מהקדמונים, ואילו "ארחות צדיקים" כתוב בצורה פשוטה יותר, והוא ספר קל ומושך מאד.

כולל מהרבה ראשונים

"ארחות צדיקים" הוא ספר קדמון, לא ידוע במדויק באיזה תקופה נתחבר, אבל הוא מהקדמונים, ודרכו להביא הרבה מהראשונים שלפניו, כגון הרמב"ם, שערי תשובה, חובות הלבבות ועוד, ומחולק להרבה עניינים על תורה ומצוות, יראת שמים ומידות, כעס וגאווה, שמחה ועצבות, ועוד רבים, והוא ספר נפלא שמשפיע מאד.

מתאים לחינוך ילדים

"ארחות צדיקים" זהו ספר המתאים גם לצעירים, ואפילו כאלה שאינם ברי דעת ללמוד מסילת ישרים וספרי מוסר אחרים, יכולים הם להבין את "ארחות צדיקים", ושמעתי גם מאחד שעוסק בחינוך ילדים, ומלמד אותם בספר "ארחות צדיקים", והם נהנים מאד מזה.

שווה לכל נפש

"ארחות צדיקים" הוא ספר השווה לכל נפש, וכתוב בלשון קלה ומובנת מאד, וגם מי שאין לו טעם בלימוד ספרי המוסר האחרים ימצא טעם בלימוד "ארחות צדיקים", ושמעתי גם מצעירים רבים שזה מושך אותם מאד ומשפיע עליהם.

~ ~ ~

נזכיר דבר אחד חשוב מאד, שמפורש במשנה ברורה ובכל הפוסקים, לעסוק קצת בכל יום בספרי המוסר. יש הרבה ספרים מלאים בדברי חיזוק ומוסר, וכל אחד יכול למצוא ספר מוסר שהוא אוהב ללמוד בו, יש שאוהבים ללמוד "ארחות צדיקים" שכתוב בסגנון שווה לכל נפש, ומתאים לכל אחד ואחד, ויש כאלה שלמדו בזה והתחזקו מאד.

"משה זכה וזיכה". מתוך שיחה שמסר רבינו בביתו בתחילת זמן קיץ תשפ"א ובתוכה נתבאר עניינים בפרשנותו.

שלושה כתרים – השפעה על אחרים

שנינו באבות (פ"ד משנה יג) שלושה כתרים הם: כתר תורה, כתר כהונה, וכתר מלכות, וענין 'כתר' הוא השפעה, כמו מלך שיש לו כתר, שהמלך משפיע על העם ודואג לטובת העם, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות מלכים ג, ו) שהמלך לבו לב העם, ומשפיע על העם שירגישו טוב ושיהיה טוב להם, זה נקרא כתר – השפעה, כמו מלך המשפיע.

ואם כן כתר תורה עניינו שמשפיע תורה על אחרים, וכן כתר כהונה, הרי ענין הכהונה הוא קדושה, קדושת הכהונה, וכתר כהונה הוא השפעה של קדושה. וכתר מלכות זו השפעה של חסד.

ואמרו חז"ל (עין יומא עב, ב) **שכתר כהונה** זכה בו אהרן ובניו, דהיינו שהם זכו בהשפעה של קדושת הכהונה, כמו שכתוב (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך השם צבקות הוא, ויש עוד פסוקים על הכהנים וקדושת הכהונה.

וכתר מלכות זכה בו דוד המלך, שמלכות בית דוד הובטחה לו ולזרעו אחריו, כמו שמפורש בפסוקים (עין תהלים פט ועוד) עד עולם אכין זרעך וגוי ואם לא יתנהגו כמו שצריך אזי יהיו ייסורים עד שיחזרו בתשובה, עד למשיח בן דוד, וזהו כתר מלכות.

אך **כתר תורה מונה**, וכל מי שרוצה יכול לזכות בו. ובאמת כתר תורה הוא הכי גדול, וכולל גם את כל הכתרים, כמו שמפורש בפסוקים ובמדרשים, ובילקוט משלי (רמז תתקמא) אמרו על הפסוק "בי מלכים ימלוכו" מי גדול הממליך או המולך וכו' כל עצמם של שני כתרים הללו כתר כהונה וכתר מלכות אין באים אלא מכוחה של תורה.

ונתבונן מה היא הדרך לזכות ל"כתר תורה" להשפיע על אחרים.

במה זכה משה רבינו לכתר תורה?

הנה משה רבינו זכה לכתר תורה (וראה עוד בתרגום יונתן דברים לד, ה) לזכות את כל ישראל בתורה מן השמים, במעמד הר סיני, ובמה זכה לזה? הן כבר אמרו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, והיינו שהוא קודם 'זכה' בעצמו, ועל ידי זה 'זיכה' את הרבים, כי כדי להיות מזכה הרבים צריך זכויות קודמות! ולמשה רבינו היו זכויות קודמות לפני מתן תורה, שבהן זכה לזכות את ישראל בתורה.

ומה היו הזכויות הקודמות? מובא במדרש (שמות רבה ב, ב) על הפסוק **"ומשה היה רועה את צאן יתרו"**, שפעם אחת היה שה שברח מן העדר, ומשה רבינו שהיה חייב בשמירתו, רץ אחריו להשיגו, והשה ברח עד שנעצר ליד מעיין של מים ושתה שם, ואמר משה, אם כן הסיבה שהוא ברח אינה מפני שרצה לברוח מן העדר, אלא מפני שהיה צמא ורצה לשתות, וכיון שכן ובודאי גם התעייף ממרוצתו, לקחו משה והחזירו על כתפיו, כדי שהשה ינוח. וכשראה זאת הקב"ה אמר, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל!

בזכות מידות טובות ורחמים על הבריות

ומבואר כי הזכות של משה רבינו להיות מקבל התורה ולהשפיע תורה לכלל ישראל, היה במידותיו הטובות, שהיה מרחם על הבריות, כמו שכתוב (תהלים קמה, ט) ורחמיו על כל מעשיו.

וענין זה מצינו בגמרא גם על רבינו הקדוש (ב"מ פה, א) שראה פעם עגל שנלקח לשחיטה, וכפי הנראה העגל הרגיש שעומדים לשחוט אותו, והתקרב לרבי כדי שיציל אותו, אך רבי אמר לו 'לכך נוצרת', וזוהי השלמות שלך. וקיבל רבי ייסורים מן השמים עבור זה שלא ריחם על העגל. עד שהיה מעשה נוסף, שהיו בביתו בעלי חיים, שרצים, והשפחה רצתה לטאטא אותם, כנראה להזיק אותם ולהורגם, וכשהבחין בזה רבי אמר לה שלא תעשה כן, מפני שכתוב ורחמיו על כל מעשיו וצריכים

לרחם על הבריות אפילו בעלי חיים, ואף שצער בעלי חיים מותר לשימוש הבריות, אבל צריך לרחם! וכיון שריחם כך על הבריות, הפסיקו הייסורים שהיו לו, כי כבר היה תשובה ותיקון, שנהג כמידתו של הקב"ה ורחמיו על כל מעשיו.

[ובשיחה אחרת הוסיף רבינו: ובזה 'זכה' רבינו הקדוש שסידר את המשניות ועשה את חתימת המשנה, מלבד מה שמצינו את קדושתו המופלגת שנקרא 'רבינו הקדוש' (עיין שבת קיח), זכה גם במידותיו הטובות ורחמיו על הבריות].

זהו הענין של מידות טובות ורחמים על הבריות אפילו שאינם בני אדם, ובזה זכה משה רבינו לכתר תורה!

כתר כהונה בשכר וראך ושמה בלבו

וכן אהרן הכהן שזכה לכתר כהונה, אמרו חז"ל (שבת קלט, א) בשכר וראך ושמה בלבו זכה לחושן המשפט על לבו.

והיינו שהרי משה רבינו היה האח הצעיר ואהרן יותר מבוגר, ומשה רבינו קיבל את כל ההנהגה של עם ישראל, וחשש משה רבינו שתהיה לאהרן אחיו חלישות הדעת מזה, ואמר להקב"ה (שמות ד, יג) שלח נא ביד תשלח, ופירש רש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן, ועוד כתב רש"י (שם י) שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה וכו', והיינו מפני שאהרן היה יותר מבוגר וגם קודם הוא כבר היה נביא וקיבל שליחות מהקב"ה, וביקש משה מהקב"ה שימשיך עם אהרן וישלח את הנבואה ביד אהרן.

אך הקב"ה לא רצה כן, ואמר למשה רבינו שלא יחשוש מכך, כי גם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו (שם יב), דהיינו שאהרן ישמח על הגדולה של משה רבינו, שמשה יותר גדול ממנו ומנהיג את ישראל, ואת כל הנבואה משה ידבר, ואהרן יהיה המתוורגמן שישביר את דבריו לפרעה, ומשה יהיה הרב ואהרן התלמיד! וראך ושמה בלבו על זה.

ובזכות זה זכה אהרן לחושן המשפט על לבו וקיבל את הכהונה הגדולה, על ידי המידות הטובות האלו של וראך ושמה בלבו.

גם 'כתר מלכות' בזכות מידות טובות

וכן דוד המלך זכה לכתר מלכות על ידי מידות טובות כאלו, וכדאינא במדרש (שמות רבה שם) על הפסוק מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו (תהלים עח, עא), שהיה דוד רועה את צאנו של ישי אביו, ויעלות' זהו הצאן החלש, והיה דוד דואג לצאן החלשים שיקבלו מזון רך וטוב, ואחר כך נתן לבינוניים ולחזקים שיאכלו כפי כוחם.

ואמר על זה הקב"ה, מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמי, והיינו שבזכות המעלה הזו שהיה דואג לאחרים, לכן זכה להיות מלך, כי הוא ידאג לכל העם, וכמו שכתב הרמב"ם שהמלך הוא לב העם, הדואג לצרכי העם.

אם כן בזה זוכים, ואלו הן הזכויות לכתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, על ידי מידות טובות ואהבת חסד, וכמו שאמרנו כתר תורה מונח וכל אחד יכול לזכות בו!

בענייני הפרשה / "וראך ושמה בלבו"

מעלת השמה בטובת חברו

שמעתי בשם בעלי המוסר כי לשמוח בשמחתו של חברו זו מדרגה יותר גדולה ועבודה יותר קשה מאשר להצטער בצערו של חברו, כי להצטער בצער חברו זהו טבע האדם, שמרחם עליו, אבל לשמוח בשמחתו, במה שיש לו ואין לי, זה יותר קשה.

ובזה יש לפרש מה שמצינו בגמרא (שבת לא, א) מעשה בגוי אחד שבא לפני הלל ושמאי וביקש מהם שיגייירוהו על מנת שילמדוהו את כל התורה כשהוא עומד על רגל אחת, והלל אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה. וצריך ביאור מה נתכוון הגוי בבקשתו, הרי בודאי שלא שייך ללמוד תרי"ג מצוות על רגל אחת, וגם צריך ביאור מה השיבו הלל על שאלתו.

ונראה כי הגוי נתכוון לשאול מה ירוויח אם יתגייר, שהרי עכשיו כשהוא גוי אינו מחויב בתרי"ג מצוות, ויכול הוא לקיים שבע מצוות בני נח ובזה כבר יהיה מחסידי אומות העולם ויזכה לעולם הבא, ולשם מה כדאי לו להתגייר ולקבל עליו עול מצוות, וזהו שביקש לדעת כשהוא עומד על רגל אחת, דהיינו בתמצית ובמילים קצרות, מה הוא ירוויח בקבלת עול תורה ומצוות.

טבע היהודי מרגיש בצער חברו

והשיבו הלל: דעלך סני לחברך לא תעביד, היינו שאם תתגייר ותהיה יהודי, יהיה לך הטבע הזה שאינך יכול לעשות לחברך את מה ששנוא עליך, כי יהודי מרגיש בצערו של חברו! ואילו גוי אינו מרגיש ולא אכפת לו כשגוי אחר מצטער.

והסיבה לכך, מפני שיש מצוה בתורה (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, וכיון שהתורה ציוותה כן, סימן שזה שייך, כי העולם נברא על פי התורה, וכל יהודי נברא עם טבע כזה ששייך שיהיה ואהבת לרעך כמוך, אבל גוי שלא קיבל תורה ולא נצטווה, אין לו הטבע הזה.

וזהו שהשיב הלל לאותו הגוי, שעל ידי שיתגייר ירוויח את הטבע הזה של מידות טובות, שהוא מהות אחרת ואופי אחר, כמו ההבדל בין אדם לבעל חיה, ורק על ידי התורה זוכים לזה.

אבל צריך ביאור למה אמר לו הלל בלשון שלילה, שלא יעשה לשני את מה ששנוא עליו, ומדוע לא אמר את הצד החיובי בקום ועשה "ואהבת לרעך כמוך" כפי שכתוב בפסוק, ועיין מהרש"א מה שביאר בזה.

ולפי מה שהזכרנו מבעלי המוסר יתכן לפרש, כי הצד החיובי של ואהבת לרעך כמוך, לשמוח בשמחת חברו, זוהי מדרגה יותר גבוהה מאשר להצטער בצער חברו, ולא כל אדם זוכה לזה, כי בשביל זה צריכים להיות במדרגה הגבוהה של ואהבת לרעך כמוך ממש וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"א, ואף על פי שיש לכל אחד אפשרות להגיע לזה מכל מקום אין זה מובטח.

ולכן כשבא הלל לומר לגוי את מה שמובטח לו שירוויח על ידי הגירות וקבלת עול תורה, אמר לו דווקא את צד השלילה "דעלך סני לחברך לא תעביד", כי את זה היה יכול להבטיחו, שעל ידי שיתגייר ויקבל נשמה יהודית ישתנה טבעו וירגיש בצערו של חברו, אבל שיגיע גם לדרגת ואהבת לרעך כמוך ממש לשמוח בשמחת חברו, לא היה יכול להבטיחו, כי לא כל אחד מגיע לזה. ומכל מקום זה שייך וצריך להשתדל להגיע לזה על ידי הדרכים המבוארים בספרי המוסר.

(מהשיעור היומי כסלו תשס"ט)

ובשיחה אחרת האיר רבינו:

הנה שנינו בפרקי אבות (ד, יט) שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפו, וביארו המפרשים שאם אדם שמח במפלה ובקשיים שיש לשונא שלו, הקב"ה מעביר את כעסו מן השונא אל מי ששמח במפלתו, והצרות של השונא עוברות אליו, רח"ל.

ומעתה נתבונן. אם כך היא המידה באדם ששמח בצרות חברו, כיצד יהיה הפוך, אם אדם שמח על הטובות שיש לשני, שמח בטובתו של חברו. שמעתי בשם בעלי המוסר כי לשמוח בשמחתו של חברו זה מדרגה גדולה ועבודה קשה יותר מלהצטער בצערו של חברו, כי המצטער בצער חברו זה הטבע שמרחם עליו, אבל לשמוח בשמחתו זה יותר קשה ומדרגה יותר גבוהה.

ואם שמחה בצער חברו זה כל כך גרוע שעל זה נאמר פן יראה השם ורע בעיניו וגו', על אחת כמה וכמה מידה טובה מרובה גודל השכר המגיע לשמח בטובת חברו. והוא כזה דבר נפלא שיש לנו! מה שיכולים לזכות להרוויח אם שמחים בטובת חברו, איזה זכויות ואיזה סייעתא דשמיא מקבלים, בגשמיות וברוחניות.

(מהשיחה השבועית ויחי תשע"ט)

לעילוי נשמת הגאון רבי **אברהם ישעיהו ברמן** זללה"ה
בן מרן הגאון רבי **מרדכי שלמה זללה"ה** נלב"ע כ"ג טבת תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **שיינא נאוה גרבוז** ע"ה
בת רבי **פנחס מנחם מנדל** זצ"ל
נלב"ע ב' טבת תשפ"ה - תנצב"ה

מוקדש לידידנו **רבי יעקב בן שלמה שליט"א**
בן הגאון רבי מאיר שליט"א ראש ישיבת תורת חסד
לרגל השמחה בהולדת הבן-הנכד במזל טוב
יזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים לאו"ט

בס"ד ניתן להשיג את הספר החדש
'ארחות צדיקים' עם פניני חזק מרבינו זללה"ה
וכן את הספרים **'שערי תשובה'** ו**'מוסילת ישרים'**
בישיבת פוניבז' ובחנויות הספרים המובחרות
בכל ענייני הספרים יש לפנות בטל: 052-7648389
תינתן הנחה למוסדות ולהיכלי התורה וכן בקניית כמויות.

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו שליט"א

פשר דבר | בעניני הפרשה

ביאור דברי מרים אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת

ב' א' וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי

וברש"י פרוש היה ממונה מפני גזירת פרעה וחזר ולקחה בעצת בתו שאמרה לו גזירתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים וכו' ובגמ' בסוטה י"ב א' מובא שאמרה לו פרעה הרשע ספק מתקיימות גזירתו ספק אינה מתקיימת אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת וכו'.

אולי הכוונה, שפעולתו זו לגרש אשתו, שהיא כנעניה לגזרת פרעה, יש בה סגולת כוח לאדם ולחזק תקף הגזרה שלא תתבטל, וצ"ב.

חיוב שכר למינתק

הילכי את הילד הזה והניקהו לי ואני אתן את שכרך (ב' ט')

יל"ע בחיוב לשלם שכר על הנקתו שהרי ה' זה בנה שמוטל עלי' בלא"ה להניקו בחינם, ויעו' בחו"מ סי' פ"א ברמ"א דמי שאמר לחתנו העשיר (שאי"צ לפרנסו מדין צדקה) תלמוד עם בן ואני מושלם לך פטור דיכול לומר משטה אני בך, ובנתיבות שם סק"ב הביא דבתומים וקצוה"ח כתבו דחייב לו מדין שכירות וליתא כיון שהוא מחויב בעצמו ללמד בנו אי"ז שכירות דהוי כאומר לו עשה לך סוכה ותפילין לעצמך דלית בי' שכירות. ולכאור' לא דמי כל כך בדמלמד את בנו עושה לטובת אחר נמי, וכל שיש לתלות שבלא הבטחת שכר לא ה' עושה מזה שנתחייב לעשות לטובת האחר הו"ל שכירות ונתחייב לשלם.

ויעו' בשו"ת מוהר"ל דיסקין (בפסקים הקצרים בחו"מ סי' רל"ב) שנסתפק במו שאמר לחבירו קנה לך חפץ זה ואני אתן לך כך וכך והלך וקנה, אם נתחייב הלה בכך, מי מצי"ל לקונה מצי"ל או מצי"ל הקונה לא ה' רצוני לסחור בזה, וכן אם ה' טובה להמצוה בקנין זה מהו שיתחייב לו בתורת פועל או יאמר לו משטה אני בך. [ובזה נראה דודאי חייב אבל בגוונא דלעיל צ"ע], עכ"ד. ויל"ע בנתיבות של"ב ט"ו ובחזו"א ב"ב כ"ג ע"ב ועי' נוב"ת דאיתת הפ"ת קנ"ח לענין פסיקה על הנאה דתרוויחו, וצ"ע.ש.

ובקרא דכתיב הילכי [שלך] וכו' והניקהו לי ואתן שכרך מבוואר כחתומים והקצוה"ח דאיכא חיוב תשלומין בכה"ג ודלא כהנתיבות.

כלי שמלות

ושאלה אשה משכנתה וגו' כלי כסף וכלי זהב ושמלות (ג' כ"ב)

ברש"י בפר' בא (י"ב ל"ה) מיימי ממיכלתא דהשמלות היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב והמאזרח בפסוק חשוב יותר, ויש להקשות והא בני ישראל לא שינו שמם ומלבושם כדאיתא במדרש (מדרש לקח טוב לר' טובי' הרופא, וכ"ה בריטב"א על הגדה ש"פ, ובמדרש לפנינו איתא שלא שינו שמם ולשונם ואילו לבושם לא הוזכר) וא"כ למאי הוצרכו לשמלות ועכ"פ איך יחשב אצלם יותר מכלי כסף וזהב.

ויל"ד בדמדבר אין חשיבות לכלי כסף וזהב כמו שמלות הנצרכים ללבושם, ומה שלא שינו מלבושם אפשר שעשו שינוי בלבוש ותו לא ה' לבושם כלבוש המוצריים. ועוד אפשר דדוקא במוצריים לא שינו אבל אחר שיצאו שפיר יכלו לשנות.

בדריגת משה את המצרי

[ב' כ"ב] ויבן מה ויבן ויבן את המצרי ויטמנהו בחול:

וברש"י פירש וירא כי אין איש - עתיד לצאת ממונו שיתגיר. ע"כ. והקשה הגרי"ז כיון שבדין שימות מונפ"מ א עתיד לצאת ממונו זרע כשר, וביאר שאין חיוב על מועשה זו אלא מיתה ביד"ש כדכתב הרמב"ם בהלכות מולכים [פ"ה ה"ו] וכן בהלכות חו"מ [פ"ה הכ"ב]. וע"כ אין משה קיים דין המיתה בזה, וע"כ רשות היה ביד משה לחשבן הענין כרצונו.

ומו"ר הגר"ד ל' שליט"א ביאר בזה שאפילו אי חייב מיתה בידי אדם והוא נדון בדין אחד ובעד אחד, מוכ"מ אין קיום הריגה ע"י שם, אלא בעי סייף וכדו', וע"כ יכול לשקול שקולים כאלו, כיון שאין מועשה זה מעיקר הדין דאי"ז קיום מיתתו.

אמאי יוכבד לא עשתה כשאר הנשים

וברש"י פרוש היה ממונה מפני גזירת פרעה וכו' החזירה ועשה בה לקוחין שניים וכו', ומקורו בדברי הגמ' סוטה י"ב א'.

יש להעיר מסוטה י"א ב' וכיון שמוציא זמן מולדתו הולכות ויולדות בשדה וכו', וצ"ע למה לא עשתה כן יוכבד אח"כ, וי"ל.

ב' ג' ותקח לו תבת גמא ותחמדה בחמר ובזפת

וברש"י זאת מבחוץ וטיט מבפנים שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת, ומקור דבריו בגמ' בסוטה י"ב א' יעו"ש.

רבינו שליט"א העיר שמש"כ חז"ל אותו צדיק אין המכוון שכוונתה של יוכבד אם משה רבינו היתה משום צדקותו, ודאי היא עשתה לו כן מחמת שהוא בנה, וחז"ל שדברו על משה רבינו כתבו אותו צדיק.

ובדברי התוס' שם כתב רבינו שיש ט"ס וצ"ץ לעי' בעיין יעקב בעיין יעקב.

מילה ע"י קטן

ה' כ"ה ותקח צפורה צור ותקח ערלת בנה

בטעמא דקרא כתב שמלה אותו ע"י בנה גרשום שהיה קטן, וכתב דאולי זה המקור לשיטת הרמב"ם דקטן כשר למול יעו"ש. אמנם להלכה קיי"ל שמיילה ע"י קטן פסולה. רבינו שליט"א דן אמאי מילה ע"י עכו"ם או ע"י חרש שוטה וקטן, וכן אם נעשית שלא בכוננת מצוה פסולה. דלכאורה יש לדון בזה דכל מצוה המוטלת על רבים לא איכפת לך אם תקיים ע"י לאו ברי חיובא כיון שגם אם מתקיימות המצוה ע"י בר חיובא אין האחרים מקיימים בזה מצוה וכל ריווחם של האחרים בקיום זולתם הוא בזה שנפטרו מחיובם, וא"כ מצינו נפ"מ להם אם המצוה נעשית ע"י בר חיובא או לאו. והיינו דמצוה המוטלת על היחיד אי מקיים את מועשה המצוה בלא קיום המצוה חשיב כאילו לא קיימה אבל במצוה המוטלת על רבים ע"כ אין נדרש במוצות אלו קיום מצוה שהרי ע"י קיום זולתם בלא"ה לא קיימו כולם את המצוה וע"כ דסגי בעצם הדבר שנעשית המצוה. ועיין מו"מ פ"ח מבית הבחירה ה"ה גבי שמירת מקדש ע"י קטנים, ובמנ"ח מצוה שפ"ח מש"כ בזה. ועיין שו"ת הרשב"א שני"ז לגבי קיום מצות וביערת הרע מקרבך ע"י גוי (א"ה ועי' מוש"כ בזה המג"א והגרע"א באו"ח סי' תמ"ו).

הערות בדיני שנים מקרא ואחד תרגום

א' א' ואלה שמות בני ישראל וגו'

ובבעל הטורים כתב שיש בפסוק זה רמז לשנים מקרא ואחד תרגום, ונביא כמה הערות מרבנו שליט"א בעניני שנים מקרא ואחד תרגום.

א. זמן קריאת שנים מקרא עד מנחה

מבואר בהלכה דזמן קריאת שנים מקרא בדיעבד עד מנחה בשבת. ויש לעיין האם המכוון למנחה גדולה או מנחה קטנה או תפילת מנחה ידידה, ולכאורה תפוס לשון אחרון, והזמן הוא עד שאותו אדם יתפלל מנחה.

ב. קטן שהגדיל בקריאת שנים מקרא

אמר רבינו שליט"א דיש להסתפק האם קטן שקרא שנים מקרא ואחד תרגום והגדיל חייב לקרוא עוד הפעם שנים מקרא, ובפשוטו מזה שקרא בילדותו לא מועיל לו לזמן שהוא גדול, וא"כ צריך לחזור ולקרוא, אלא שיש לדון שכיון שענין השמות הוא להיות מוכן לקריאת הפרשה וכו', וזה נתקיים כבר במה שקרא בילדותו, וא"כ אינו צריך לקרוא בהיותו גדול, שהרי תכלית ענין השנים מקרא נתקיים, אך יש לדון שהחיוב בזמן שהוא גדול ולדינא צ"ע.

ג. נסע מא"י לחוץ לארץ לענין שנים מקרא

רבינו שליט"א אמר בנסיעתו לחו"ל [קין תשפ"ג] שברור שאפשר לקרוא את השנים מקרא של הפרשה שקוראים בארץ ישראל, אף שבחו"ל קוראים את הפרשה הקודמת, כיון שיצאו מארץ ישראל לאחר שבת, שבשבת במנחה כבר התחילו לקרוא את הפרשה החדשה, ולכן נחשב שבני א"י התחילו את הפרשה החדשה ויכולים לקרוא שנים מקרא גם בחו"ל אף שבני חו"ל מחזיקים בפרשה הקודמת.

עזובי-שלא יעזוב...

הגאון רבי שלום מאיר יונגרמן נסע פעם עם רבינו שליט"א, בדרך ארע פנציר ברכב. עצר לידם אדם, שעזר להחליף את הגלגל. כשנכנס לרכב סיפר רבי שלום מאיר בהתרגשות שאותו אדם שעזר היה ערבי, וציין שהוא עשה זאת במסירות... למשמע הדברים רבינו אמר לו: "סע אחריו מיד ותשלם לו, אסור שלגוי תהיה זכות בתורה שלנו!" (נר לשולחן שבת מהר"ג ר"ד)

הספר רבינו

כמה גדול הצער והגיון בבואנו להספיד את האיש הדגול נפלא מאד בדורנו איש חירב הפעלים והזכויות גדול הלומדים ועתיר המעש, מקים עולה של תורה ולומדיה הגאון ר' שלום מאיר יונגרמן זלה"ה, היה נפלא מאד ברוחו ובפעליו במסירותו ובהתמסרותו ביגע ובעמל לא יאומנו כי יסופר, בתורה ובלומדיה, בבניית כינון והחזקת מבצריה ואהליה, וכל מוסדות תורה חינוך חסד והצלה רוחנית של דורי דורות בנים ובנות משאל האבדון החילוני לחיי תורה ומצוות, וקריה נאמנה בזכרון יעקב שיזם יתכן הקימה בנאה ושכללה והחזיקה מאבן פינה עד היותה קרית עוז לתורה ותעודה כנודע ומפורסם, וכן בניו הגדולים בשאר המקומות

נודעים לשם ולתהילה. ושבעתים יגדל צערי הפרטי על כי אבדה אבדתי רע נאמן ומסור בלב ונפש שנים על גבי שנים, רע בלימוד התורה שלמדנו יחד, ורע בשאר הענינים עניני כלל ופרט, זה לשון רבנו החז"א זצ"ל באחת מאגרותיו (א' פ"ח) עיקר בנין של עם ישראל הוא הקמת הישיבות קטנות עם הגדולות ומבצרי עדת ישרון, הקמת ישיבה היא תמיד במסירות נפש, על ידי אלו שיש להם שאר רוח למסור נפשם על זה, עד כאן דברי קדשו, (ועוד ועוד במקומות אחרים ובמכתבים אחרים), ואין צריך להכביר מילים, כי הכוללים והישיבות בדורנו כולם חטיבה אחת הן, כולם עמודי תורה ומבצרי תורה עמודי היהדות באמיתתה וטהרתה, כאשר נודע ומפורסם לכל, וגם זאת חינוך הבנות לתורה ולמצוות שאין זה בלא זה, הכל כאחד הוא קיום התורה והיהדות בדורנו. וכל זה היה מפעליו המבורכים של הגאון ר' שלום מאיר זכרונם לברכה, כמה וכמה זכה בזה, זכה וזיכה ליזום ליצור ולבנות לקיים ולהחזיק בחירוף נפש ובמסירות נפש שנים על גבי שנים בקשיים בל יתוארו, ועוד כל אשר נבנה ומשגשג בקריה נאמנה בזכרון יעקב ובשאר מקומות, מה גדול פעלו ומה עצומה זכותו, וכל זאת מלבד פעולות חסד והטבות פרטיות וכלליות שפעל בהם רבות ועצומות, והכל בלב

מרגיש ומשתתף מעומקא דליבא ללא רגיעה ומנוח עד כי יבוצע הענין במלואו ובשלמותו, וכאשר שמעתי וגם נוכחתי וראיתי זאת, נפלאותי והשתוממותי על גודל לבו ורגשות נפשו בזה. וכאן אוסיף נקודה נפלאה ומיוחדת מפליאת לבבות, שנים על גבי שנים למדנו יחד, עברנו על כמה וכמה ענינים בתורה, גם כאשר היה כאן בארץ ישראל וגם שהיה נוסע למדינת הים לממן קיום מוסדות התורה והחינוך והחסד שבנה והחזיק, היינו לומדים אז בקשר טלפוני כאילו מסיבים בשולחן אחד בלא שום חייך, והיה מפליא הדבר שאף בסבך טרדותיו הגדולות ביותר במצבים קשים ומסוכנים שהעסיקוהו והטרידוהו מאד, בכל זאת כשהיינו מתיישבים ללמוד הכל כאילו נשכח ולא קיים רק הלימוד לבדו בשקיעות מוחלטת ללא שום מטריד ומפריע וכאילו אין לו כעת בעולמו שום דבר יאה אשר יאה זולת הלימוד עצמו ואשר קשור ללימוד והייתי אומר לפעמים איך יתכן כזאת כמדומה שגם בעשירית ממה שמדאיג ומוטל עליו אי אפשר להחזיק מעמד וללמוד ואצלו הכל בשלוות נפש כזו כאילו הכל היה מסודר ומתוקן ועומד כיאות על מכונן, הקשיית, ותידצתי, ואמרתי לו, אין זאת כי אם סייעתא דשמיא מיוחדת, בגלל הזכות הגדולה שיש לו בהקמת וקיום לימוד תורה והחזקת לומדיה, ושאר פעליו הברוכים, זכות נפלאה זו נותנים לו כח ועוז ומנוחת נפש, לשכוח הכל בעת הלימוד כאילו אין כלום רק הלימוד עצמו והקשור עמו, ושמותי על שראיתי כי גרמתי לו קורת רוח ששרתה על פניו כששמע דברים אלה, וכן היה כל השנים גם בזמנים אחרונים בימי חליו ודויו כאשר למדנו בשארית כחו לפליאתי ולפליאת כל הסובבים.

איני יודע אם מיציתי מספיק את מה שיש לימור ולהספיד גברא רבה ויקריא הנספד הדגול, ידידי ורעי זכרונם לברכה ובודאי שיש להוסיף כהנה וכהנה. אבידה גדולה אבדנו, אבידה גדולה למשפחתו הקירה וצאצאיו הברוכים והנולים עליהם, אבידה גדולה לקריה נאמנה שייסד בזכרון יעקב, אבידה גדולה ללומדיה ומלומדיה ולכל תושביה ולכל שהסתובבו ולמדו ופעלו בתוכו, אבידה גדולה לכל הקשורים לפעליו הגדולים שעזרו וסייעו ופעלו בהכוננתו ובהשראתו, בין בזכרון יעקב ובין כאן בבני ברק ובשאר מקומות, אבידה גדולה לכולנו וכל בית ישראל ובלע המות. [נכתב מתוך הקלטה]

קשר מיוחד היה בין רבינו להגרש"מ, ואף עסקו שנים רבות בחברותא. והרבה חכמה ותורה העביר לו רבינו שליט"א, וכן עמד בראשות ישיבת זכרון מיכאל, ובמשך השנים היה מגיע רבינו למסור שיעור כללי בישיבה.

הלימוד בחברותא

פעמים רבות היה מגיע ישר ממשדה התעופה אל ביתו של מורנו הגרד"ל שליט"א עמו היה לו סדר לימוד קבוע בכל ליל חמישי. הוא הפך את העולם כפשוטו ממש כדי לא לבטל את זמן הלימוד המשותף עם מורנו הגאון שליט"א. לא משנה כמה ארוכה הייתה הטיסה, וכמה מתישה. לא חשוב שגם בזמן הטיסה היה מקפיד ללמוד ממהמרא ועד הנחיתה בלי להפסיק אפילו לרגע. לשיעור עם מורנו הגרד"ל הוא הגיע למרות הכל, כל הטרדות שלו נמסו כהרף עין בשעה שפתח את דף הגמרא ושקע לתוכו. מורנו הגרד"ל היה משתומם לעיתים מהשלווה המופלאה שקרנה ממנו בשעת הלימוד המשותף כאילו אין עליו עול דרך ארץ כלל וכלל, שקוע בלימוד בכל רמ"ח וס"ה חי אותו מתלהב ממנו מתרגש צולל עד העומקים ושולה משם פניני חידושים וסברות, גם בשעה שלא יכול היה בשום אופן להגיע פיזית אל השיעור

היה השיעור מתקיים משני עברי האוקיינוס הוא התקין לעצמו מכשיר שלא יאלץ אותו להחזיק את מכשיר הטלפון סמוך לאוזן, וכך יכולים היו לקיים את החברותא למרות שלא נמצאו הגופים זה לצד זה, אלא הנפשות בלבד באותה רמה של חיוניות וחשק באותה רמת העמקה ולבין הגרד"ל בביתו שבבני ברק. רבי שלום מאיר בנקודות שונות על פגי הגלובוס, והשיעור מתקיים כסדרו לפעמים זה יצא בשבילי בשעת בוקר מוקדמת לפעמים בחצות הלילה, לעיתים באמצע פגישות חשובות או בנסיעות ארוכות, הוא היה זורק הכל, מפסיק הכל, מתפנה לחלוטין ולומד את הסדר עם מורנו הגרד"ל מתוך מאה אחוזי פניית.

מורנו הגרד"ל היה יודע לפעמים מה ביטל רבי שלום מאיר כדי לפנות את הזמן ללימוד, הוא אמר פעם בהשתאות ר' שלום מאיר ביטל הרבה דברים בשביל הלימוד מה שאף אחד בעולם לא היה מביטל. והמילים המעטות האלה מספרות הרבה יותר משכל סיפור יכול לספר. בחורי ישיבת סלבווקא היו מביטים בענין במכוניות של רבי שלום מאיר החונה בקביעות לצד הישיבה בין חצות הלילה לשעה שלוש לפנות בוקר של יום שישי, לפעמים היו מתערבים בינם לבנים שרבי שלום מאיר לא יגיע היום

זה שמע שהוא בחו"ל. בפעם אחרת שמעו כי איננו חש בטוב. אבל התחזיות התבדו פעם אחר פעם הרכב תמיד היה שם בזמן כל פעם שהוא הגיע, וברוב הפעמים הוא אף הגיע אפילו ישר מחו"ל הוא הגיע בזמן אף לא דקה של איחור. שיעור מוסר חי היו אומרים הבהורים זה לזה אם רבי שלום מאיר העסיק והטרוד באלף ענינים אינו מאחר ולו ברגע מה נאמר אני היושבים על התורה ועל העבודה השיעור הזה היה מקור כוחו מקור חיותו כל כך לא מפתיע היה לשמוע אותו עונה לשאלה הדאגה איך אתה מרגיש בתשובה למדתי עם רבי דוב זו הייתה התשובה שאמרה הכל. הפנים קרנו העיניים האירו זו הזכייה הגדולה באמת ואם הייתה התשובה לא למדתי עם רבי דוב לא היה צריך להוסיף ולשאל כבר שום דבר אחר אם השיעור לא התקיים אות הוא שהוא הרגיש כל כך רע כל כך רע.

מורנו הגרד"ל שליט"א שיתור מפעם יכול היה להציץ לתוך חיי הכמוסים של רבי שלום מאיר, אמר פעם ר' שלום מאיר חזר מחו"ל וסיפר לי על השלג הגבוה שהיה ברחובות על הגשם והרוח שהשתוללה שם עד כדי כך שבקושי הוא ניצל מהם זה היה מזעזע לשמוע על הקשיים הנוראים שהוא עובר.

עוד שח רבינו - הוא עשה פעם בשביל משפחה מסוימת יותר ממה שאבא עושה לבן יחיד, והיו אחרים שיכלו לעשות את זה הוא לא יכול היה לשמוע שהוא פטור, הייתי צריך לעצור אותו וזה לא קרה פעם אחד ולא בענין אחד.

בנסיעה לאנגליה

כשנסע הגרד"ל לאנגליה בעש"ת תשס"ה נסע עמו הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א והגרש"מ זצ"ל ואמו של הגרש"מ הייתה אז על ערש דווי והוא נסע ללא חשש כיון שזה זיכוי הרבים לא יקרה תקלה ואכן יומים אחרי שחזר היא נלב"ע. ופ"א היה קושי גדול מאוד בהחזקת המוסדות ונכנס הגרש"מ עם הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א למורן הגרד"ל שליט"א ואמר לו רבנו שאם אינו יכול יותר שישגור, ואז כשיצא חשב הגרש"מ כל עת אני הרי עדיין יכול וכך ניסה עוד ועוד עד שחזר להרגלו.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת שמות תשפ"ה (62)

"ויקמו לנחמו"

אלפים רבים מציבור בני התורה, אברכים ובני ישיבות יחד עם עמך בית ישראל, ובראשם גדולי הדור וראשי הישיבות, אדמו"רים ומורי הוראה, רבנים ויושבי על מדין, פרנסים ראשי קהילות ושלוחי דרבנן, פקדו השבוע את מעון קדשו של רבינו הגדול מרן שליט"א לקיים מצות ניחום אבלים על פטירת נ"ב א"ח הרבנית הצדקת מרת דבורה ע"ה בת רבנו הקדוש מאור הגולה ואבי הישיבות מרנא האבי עזרי זיע"א.

בכל יום משבעת ימי האבילות, נתעטף רבינו מרן שליט"א ביוגון במשך שעות ארוכות, מול קהל המנחמים שבאו להשתתף בצערם של ת"ח, והביטו בפני קדשו להבין וללמוד הלכתא גבירתא בהנהגה וד"א. רבינו שליט"א לא הרבה מילין ועובדות אודות חיי הרבנית ע"ה, והדגיש כמה פעמים במהלך האבלות, כי הוא מדבר רק מה שיוכל להביא תועלת לעילוי נשמתה ולעורר חיזוק לשומעים.

פעמים רבות הקריא רבינו שליט"א את לשונו של הגאון רבי איצ'לה מוואלוז'ין זיע"א בהקדמה לספר הק' נפש החיים, מה שמציין בשם אביו מרנא הגר"ח זיע"א וז"ל: "והי' רגיל להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחרינא, וכה היה דבריו אלי תמיד. שזה כל האדם לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחריו בכל אשר ימצא בכוחו לעשות" עכ"ד. והוסיף רבינו שליט"א ביטויים מפליגים ברוממות מעלתה של הרבנית ע"ה: "בענין הזה היא ממש היתה חד בדרא. לחיות רק בשביל אחרים. היא ממש היתה "אדם גדול" בענין זה. לא היתה מסוגלת כלל לראות בצער של השני, כשלמישהו יש צער או עגמת נפש כלשהי.

בענין זה, שח רבינו שליט"א מה ששמע מאחד המנחמים במהלך ה'שבעה': הוה עובדא בעת זקנתה, שהמתינה לתורה במרפאה של קופ"ח כללית ברח' רבי עקיבא, וראתה שמחפשים ספר תהילים שאבד לאחת הממתינות שהצטערה מאד על אבידתה. ללא אומר ודברים, יצאה הרבנית מהמרפאה, הלכה לחנות ספרים במורד הרחוב וחזרה עם ספר תהילים חדש בידה, אותו נתנה לאחת הנשים שניסו לעזור לבעלת ספר התהילים האבוד. זו ניגשה לפי תומה לאובדת, והגישה לה בשמחה את ספר התהילים, כשאינה מעלה בדעתה שאין זה הספר האבוד. כשבאה בעלת הספר האבוד אל הרבנית ע"ה להעמידה על טעותה ולהודיעה שלא זהו ספר התהילים שלה, הפטירה הרבנית לפי תומה, "הלואי ויכולתי להשיג לך את ה'תהילים' האהוב שלך, באמת קשה להיפרד מ'תהילים' ישן, אבל ב"ה שכעת את יכולה להמשיך להתפלל".

רבינו שליט"א בעליה לקבר ככלות השבעה

עוד הוסיף רבינו שליט"א: בחסדי השי"ת זכתה הרבנית ע"ה לשיבה מופלגת, וגם לעת זקנה הקפידה לערוך בעצמה את הקניות לכבוד ש"ק. היתה משתדלת לקנות מגוון רחב של מיני מטעמים, ואף שאנחנו מעולם לא אוכלים אפי' מקצתם, אבל עשתה זאת מפני כבוד השבת. היתה נוהגת לומר: מה אשמה השבת שאני ישישה ואין לי תיאבון? כשמארחים אנשים חשובים, עורכים את השולחן בכל טוב, ואפילו אם בטוחים שלא יאכלו מהכל עושים זאת כדי לכבדם, ולמה יגרע כבודה של שבת המלכה? היתה גם קונה כמות גדולה של מעדנים ומיני מאפה שונים, והיתה מחלקת אותם לנזקקים לכך. במשך תקופה ארוכה נהגה לילך במסלול מפותל וארוך יותר מן הנצרך, כיון שלא רצתה להעליב בעלת קונדיטוריה מסויימת שמיני המאפה שלה לא היו ערבים על המשפחות המקבלות. דבר זה נודע כשא' הנכדים נתלווה אליה בא' מערבי השבת האחרונים שעדיין יכלה לטרוח בגופה ולערוך בעצמה את הקניות, ונתן את לבו כי היא חורגת מהמסלול המתבקש, נכנסת לסימטאות צדדיות בסיבוב ארוך ושוב חוזרת לרח' רבי עקיבא. לפליאתו על טירחתה המרובה, נאלצה לשתף אותו בטעמה ואמרה לו כי דאי לה לטרוח הרבה ברגליה הדואבות ולא לגרום ח"ו עגמ"נ לבעלי החנות.

אלון בכות

לזכרה המהור של הרבנית הצדקנית ע"ה

שפרה ופועה ו'אשת לפידות'

שזכויותיה השקו ארבעים שנה במדבר את כל ישראל, וכאן כינה הכתוב אותה בשם עצם המראה על כל עצמותה, שהיא פועה ומדברת והוגה לולד, ור"ל שבזה טמון סוד כל גדלותה. וכע"ז בספר שופטים עה"פ (ד'), ודבורה אשה נביאה אשת לפידות, פירש"י בשם מדרש רבותינו ז"ל שנקראה 'אשת לפידות' שהיתה עושה פתילות לבית המקדש עי"ש, וגם כאן עסקין בדבורה השופטת שעלו אליה בני ישראל למשפט,

ויאמר מלך מוצרים למיילדת העברית אשר שם האחת שפרה ו'אשת לפידות' פועה (א, ט"ו) ופירש"י שפרה - יוכבד על שם שמשפרת את הולד, פועה - זו מרים על שם שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה כו' עכ"ל. יש להתבונן, הנה מרים הנביאה מג' הרועים של בני' באותו הדור

גמור איש אשר לא יפסוק מפיו הלימוד, כמו מי שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה עכל"ק והן הן הדברים שכתבנו. ובמד"ר עה"פ (להלן ג' א') ומשה ה' רועה, הה"ד (משלי ל') 'כל אמרת אלוה-ה צרופה', אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבודקהו בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי לך ב' גדולי עולם שבדקו הקב"ה בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן וכו', וכן במשה הוא אומר (שם) 'וינהג את הצאן אחר המדבר' להוציאן מן הגול ולקחו הקב"ה לרעות ישראל ע"י"ש, וזהו ביאור דרשת הכתוב 'כל אמרת אלוה-ה צרופה' ר"ל מי שמקיים מאמר ה' כמאמרו, בצירוף גדול בלא שום פסולת, ואף המקיים דבר קטן בצירוף בלי סייג ופסולת מתעלה ע"י ועולה לגדולה.

*

לסלוח לעצמה אם ח"ו אכן יש ממש בחשישה, ואף שאי"ז שייך אליה, היא איננה אחות רפואית ואין לה שייכות בניהול המוסד אך היא לא רגועה, ובאמת בחסדי שמים זכתה להציל את התינוק בהשתדלותה ואף שד"ז לא ה' שייך ממש לברית בכ"ז עירנותה ואיכפתיותה ומסירותה עמדו לה לקבל סייעתא דשמיא למצוה גדולה זו.

נשים שאננות'

שגדולה שימושה של תורה יותר מלימודה ע"כ, ובפירש"י עה"פ (שמואל ב', יא) 'והנער היה משרת את ה' את פני עלי הכהן' מכאן למשמע שפנית' חכמשמשפניהשכינה, וע"י בירושלמי עירובין פ"ה ה"א, ומבואר ש"ע"י שימוש מגיעים למדרגה יותר גדולה מהלימוד עצמו, וזו היתה תשובתו של ר"ח לרב שנשים יש להן חלק יותר גדול בשימושה של תורה מאשר האנשים וסיבה זו היא גדולתן. ויש לציין למאמר זהוהר במדבר (פרשת שלח קס"ז ע"ב) בהיכלא חדא אית בתיה בת פרעה

וכמה רבוא ואלפי נשים זכין בהדה כו', בכל יומא כרוזי אכריוז הא דיוקנא דמושה נביאה רעיא מהימנא אתי ובתיה נפקית כו' וסגידת לגביה

ואמרה זכאה חולקי דרביתי נהירו דא כו' וכל הני נשין דיתבין בהדי בתיה בת פרעה אקרון נשים שאננות כו' עכ"ל הזהרר ודוק היטב.

כל אמרת אלוה-ה צרופה

רבתינו כשה' משה רועה צאן של יתרו במדבר ברח ממנו גדי א' ורץ אחריו עד שהגיע לחסות, כיון שהגיע לחסות נודמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו א"ל אני לא הייתי יודע שרץ הייתי מפני שעיף אתה, הרכיבו על כתיפו והי' מהלך א"ל הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם חיך אתה תרעה צאני, הוי' ומשה היה רועה. ד"א 'ומשה היה רועה', הה"ד (משלי ל') 'כל אמרת אלוה צרופה', אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקו בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה. והרי לך ב' גדולי הדור שבדקו ונמצאו נאמנים והביאו לגדולה, בדק לדוד בצאן ולא נהגם אלא במדבר כדי להרחיקן מן הגול, שכן אליאב אומר (שמואל יז) 'ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה

והיתה גדולה בתורה ויראת ה' עד שזכתה להימנות בין נביאי ה', ובע"כ שעברה ועלתה בכל סולם הדרגות שמנה ר"פ בן יאיר כדי להגיע לרוח הקודש, אשר עדיין אי"ז בדרגת נביא והוסיפה לטפס לרום המדרגות, ואחר כ"ז כינה אותה המקרא בשם 'אשת לפידות' שהיתה עושה פתילות לביהמ"ק.

נמצינו למדין, שכל אחד ואחד צריך למצות תרומת מעלותיו לפי מה שעשאו האלקים, ולכן אתה מוצא פסגת גדלותן של נשים בעשיית פתילות ובפעיות לולד, ואף הנביאות מיוצו מדותיהן ניכר במלאכת נשים שע"ז נוצרו ובוה נתגדלו, ומכאן שכל אחד ואחד כפי מצבו וענינו אשר נמצא בו שמפני סיבות מדוקדקות נמצא במצב מסוים, דווקא במצב ההוא צריך להתמיד ולהתעלות ויכול להגיע בזה אף למעלת נביא, וכבר כתב הרמח"ל במסילת ישרים שלו: וכבר יכול להיות חסיד

סיפר המוהל המומחה הרה"ח ר' שלמה גלבר שליט"א: פעם א' באה הרבנית ברגמן ע"ה ודפקה בדלת ביתי בשעה מאוחרת של ליל ש"ק, והודיעה לי כי במהלך טיפולה ברך הנימול במסגרת עבודתה בבית החלמה 'אם וילד', הבחינה בשינוי מסוים שמעלה חשיש לפי דעתה, היא התנצלה מאד על כך שהיא מעוררת אותי משנתי, אך לא תוכל

בגמ' ברכות י"ז ע"א א"ל רב לר"ח נשים במאי זכין באקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן ע"כ.

הנה מאמר הגמ' צריך ביאור, דהלא נשים מצד עצמן חייבות בכל התורה חוץ מזה"ע שהו"ג ומה שאלת נשים במאי זכין, ויש שפירשו עפ"י הגמ' בשלהי כתובות דק"א ב' דרק מי שיש בידו אור תורה מחייהו וע"ז אמר ר"ח דגם לנשים יש חלק בתורה ע"י לימוד של בניהם ובעליהם, אמנם זה צ"ע מזה"ש המג"א (או"ח סי' מז) שנשים חייבות ללמוד דינין שלהם, ועיין בס' אבי עזרי קמא (פ"א מהל' ת"ת הי"ג) שיש מקום לומר שזה מדין לימוד תורה ע"י"ש, וא"כ יש להם מעלת אור תורה מצד עצמם.

ונראה בביאור שאלת רב לר"ח נשים במאי זכין, דקאי על מה דאמרינן שם בגמ' מקודם: גדולה הבטחה שהבטיח הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנא' (ישעיה לב) נשים שאננות וגו' בנות בוטחות וגו', וע"ז אמר לו רב לר"ח נשים במאי זכין ר"ל במה סוד גדלותן יותר מן האנשים, וביאור תשובת ר"ח עפ"י מה דאמרינן בגמ' ברכות (ז', ב') ואמר ריו"ח משום רשב"י גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה שנא' פה אלישע בן שפט אשר יצק מים ע"י אליהו, 'למד' לא נאמר אלא 'יצק' מלמד

ומשה הנה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המקדש וגו' (ג, א)

במד"ר ה' צדיק יבחן (תהלים יא) ובמה הוא בוחנו במרעה צאן, בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה שנא' (שם עח) 'ויבחר בדוד עבדו ויקחהו ממכלאת צאן', מהו 'מכלאות' - כמו 'ויכלא העם מהביא', ה' מונע הגדולים והי' מוציא הקטנים תחילה לרעות כדי שירעו הקטנים הרכה ואח"כ ה' מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית ואח"כ מוציא הבחורים כדי שיהיו אוכלים עשב השדה. אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות את הצאן איש לפי כחו יבא וירעה בעמי, הה"ד (שם) 'מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו'. ואף משה לא בחנו אלא בצאן, אמרו

במדבר' מלמד שהי' דוד מקיים דבר המושנה (ב"ק ע"ט ב') אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, א"ל הקב"ה נמצאת נאמן בצאן בוא ורעה צאני שנה' (תהלים עח) 'מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו', וכן במשה הוא אומר 'וינהג את הצאן אחר המדבר' להוציאן מן הגול ולקחו הקב"ה לרעות את ישראל שנה' (שם עז) 'נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן' עכ"ל המדרש.

והנה בתחילה באו חז"ל לפרש את תחילת המקרא 'ומשה היה רועה את צאן', ללמדנו שאין הקב"ה מעמיד מנהיג על ישראל אא"כ בוחנו מקודם במרעה צאן, ורק אחר שמצאו יודע לרעות את הצאן במידת הרחמים איש כפי כחו, אז ניתן לו רשות לרעות צאנו של הקב"ה. ואח"כ הוסיפו לבאר המשך הפס' 'וינהג את הצאן אחר המדבר', ור"ל

אחר שנשתבחו משה ודוד שחסו על הצאן וניהלו אותו ברחמים א"כ ס"ד שינהיגוהו בתוך הישוב במקום זרע ומים וע"ז השמיענו שאדרבה עם כל הרחמים הגדולים שהיו להם בכ"ז היו רועים את הצאן רק במדבר להרחיקן מן הגול ולקיים תקנת חז"ל אין מגדלין בהמה דקה בא"י, למען נדע כי לעולם אין המטרה מקדשת את האמצעים, וגם כל מעשי הצדקה וחסד והנהגת הכלל צריך להיות הכל רק לפי דיני התורה ק"כ בלא שום פשרות.

וזהו ביאור דרשת הכתוב 'כל אמרת אלוה-ה צרופה' ר"ל שצריך לקיים מאמר ה' כמאמרו בצירוף גדול בלא שום פסולת ולא יהא מצוה הבאה בעבירה וכדו', ואף המקיים דבר קטן בצירוף בלי סייג ופסולת מתעלה עי"ז ועולה לגדולה.

ויהיו ידיו אמונה'

לא הלך משה משום שהי' שקוע לעבוד מלאכתו באמונה עד שלא הרגיש כלל בהיראות מלאך ה' אליו, עד שהי' מוכרח להראות לפני עיניו מראה לבת אש מתוך הסנה והסנה איננו אוכל, ורק עי"ז הפסיק לרגע קט משקידתו ומהתעמקותו לעבוד את אדוניו יתרו באמונה, ואז כבר שמע קול ה' אליו, ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה.

ומצאנו במס' תענית דכ"ג א' גבי אבא חלקיה בר ברי' דחוני המעגל דאשכחוהו רבנן בדברא דהוה קא רפיק ויהבי ל' שלמא ולא אסבר להו אפי', ולבתר הכי א"ל ששכיר יום הוא ולא רצה להיבטל ממלאכתו עי"ש, ושם ראה אותם אלא שלא רצה ליבטל ממלאכתו, אמנם במשה רבינו א"א לומר שראה שהקב"ה רצה לדבר ולא רצה ליבטל, שלגבי הקב"ה לא שייך זה, וגם מדוע ביטל אח"כ כשראה את המראה, וע"כ דהי' כ"כ תפוס ברעיוניו בעבודתו באמונה שלא ראה והרגיש כלל, ורק עי"י המראה הפסיק משקידתו ואז הרגיש, זהו העבודה באמונה שעבד משה בצאן יתרו ועי"י כך זכה למה שזכה.

*

הרה"ג ר' נחום שליט"א, אמרה לו בפשטות: חס ושלום! אין כאן שום 'פגיעה' וגם לא 'התפטרות' ושום סיבה נסתרת, אלא שאכן השלישייה כבר גדלה ב"ה וכעת אין בי צורך. הם חושבים שאני מועילה, ואני מוכנה לעזור להם, אבל זה רק חוסר ביטחון שיתנדף מהר, ואיני יכולה לנצל את טעותם ולקחת מהם שכר על עבודתי, כשבאמת אינם זקוקים להוצאה זאת.

כששמענו זאת, נפעמנו מגודל ישרותה, וביקשנו מאד שתמשיך להגיע אלינו לתקופת מעבר מסויימת עד שנהיה רגועים לגמרי ונוכל לטפל בעצמנו בשלישיית התינוקות, ואף הסברנו שאנו מקבלים מביטוח לאומי תמיכה מיוחדת לצורך שכירת המטפלת. הרבנית ע"ה אכן המשיכה להגיע בקביעות ולטפל בתינוקות, אבל לא הסכימה ליטול שום שכר על כך, היא אמרה בפשטות: איך אוכל לקחת שכר? הם כבר רגועים יותר ואני מצליחה לישון על מיטה, א"כ מה זה מושג לי אם אני יושנה כאן או בביתי על יצועי?

ת.נ.צ.ב.ה.

'כתר תורה - כל הרוצה יבא ויטול'

לעמוד ולהתייגע בכוחות עצמו כדברי הגמ' בנדרים דפ"א א' מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן א"ר יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם ע"ש. ואמנם ודאי מעלה גדולה יש במי שאבותיו היו גדולי תורה, וכמו

ויקרא ונהג הסנה בער באש (ג, ב)

במד"ר לפי שהי' הקב"ה מדבר עם משה ולא הי' מבקש לבטל

ממלאכתו, הראה לו אותו דבר כדי שיהפוך פניו ויראה וידבר עמו, שכך אתה מוצא מתחילה 'וירא מלאך ה' אליו' ולא הלך משה,

וכיון שבטל ממלאכתו והלך לראות מיד 'ויקרא אליו אלקים' עכ"ל, והמעיין בדבריהם הקדושים יראה דבריהם כגחלי אש, משה רבינו בשעה שהי' עוסק במלאכת יתרו להיות רועה צאנו, הי' הקב"ה רוצה לדבר עמו ולא הי' מבקש לבטל ממלאכתו, וירא מלאך ה' אליו ועדיין

סיפר א' המנחמים במהלך הז' ימי אבלות על א"ה הרבנית הצדקת ע"ה: לפני כ-30 שנים היינו זוג טרי וב"ה נולדה לנו שלישיית תינוקות במז"ט. קיבלנו זכות מביטוח לאומי לשכור מטפלת לילית בבית היולדת לתקופה מסויימת כנהוג, ולאחר בירורים, המליצו לנו מאד על הרבנית ע"ה. בס"ד זכינו שהיא נאותה לקחת את התפקיד, ואכן עשתה זאת בצורה נפלאה לשביעות רצונו המופלגת. אלא שלאחר שבועות מספר, הודיעה לנו הרבנית ע"ה בהפתעה, שהתינוקות כבר גדלו ושוב אין בה צורך ולכן היא מפסיקה לבא אלינו. נדהמנו, שכן לדעתנו היינו זקוקים לה במאד, וגם לא עלתה על דעתנו כל סיבה אפשרית שמחמתה החליטה לקום ולעזוב. אני וזוגתי תח' ניסינו שוב ושוב לחשוב אולי פגענו בה בטעות וכדו' ולא ידענו את נפשנו, וגם היתה לנו קצת 'תרעומת' שכביכול היא משאירה אותנו בפני 'שוקת שבורה'.

ביקשתי מייד קרוב שיפנה אל א' מבניה שליט"א שיברר אצלה בעדינות את הסיבה 'להתפטרות' הפתאומית. כשפנה אליה בנה

ויקרא איש מבית לוי ויקח את בת לוי (ב, א)

יש לתמוה שלא הזכירה התורה בסיפור לידת משה רבינו את שמם של עמרם ויובד, ונראה שבא זה ללמדנו שא"צ לזכות אבות בשביל לזכות לתורה, וגם אין די לו לאדם בזכות אבות אלא לעולם צריך כ"א

שאמרו בב"מ
דפ"ה א' שכל
מי שהוא ת"ח
ובנו ת"ח ובן בנו
ת"ח מכאן ואילך
תורה מחזרת על
אכסניא שלה
ואינה פוסקת
מזרעו לעולם, אך

זה נאמר על מי שג"כ עמל בעצמו ומשקיע לזה את כוחות נפשו בודאי זכות אבותיו תסייעו עוד יותר, וכמו שאמרו בתוס' כתובות דע"ב ב' שכל הענין של 'תורה מחזרת על אכסניא שלה' היינו רק בזמן שיש ג' דורות שרואים אלו את אלו, אך אם ח"ו אין קשר בין הדורות אין תועלת ביחוס

בפני עצמו.

וכבר ידוע מ"ש מרן החפץ חיים זי"ע להמליץ על מאמר חז"ל הנו', שאמנם התורה מחזרת על אכסניא שלה, אבל לא יועיל זה אם הנין לא ישאיר את דלת האכסניא פתוחה כדי שתוכל התורה ליכנס שם, כיון שפעמים התורה מחזרת אחר האכסניא ומוצאת הדלת סגורה ובע"כ נותרת בחוץ.

וזה רמזה לנו התורה בהעלימה כאן את שמות הוריו של משה, כדי שלא נתלה את גדולתו וקרבתו לקב"ה בכוחות ובזכויות שקיבל מאבותיו, אלא בע"כ נבין שגדל בכוחות עצמו ומסירות נפשו הפרטית, ולעולם כתר תורה מונח בקרן זוית ואינו מובטח לשום שבט ומשפחה, ומגדולי חכמינו ז"ל ראשי סנהדרין היו מקהל גרים וכן בכל הדורות היו גדולי תורה והוראה בני עניים שזכו להתאחד בשלשלת הקבלה, כל הרוצה יבא ויטול.

'דרך ארץ קדמה לתורה'

עכ"ל, וכעת הוא נדרש להתבטל לאחיו הקטן ממנו ולהיות לו לפה, ובכ"ז לא ה' לו שמץ קל של עגמו"נ ותיכף ומיד יצא לקראת משה רבינו בשמחה גדולה, ומ"מ לא רצה לצאת בתופים ובמחולות ורק 'שמח בלב', כי ביקר את עצמו בלא שום ותרנות וה' חושש שמא יהיו אלו פעולות חיצוניות גרידא, וע"ז אומרים חז"ל שאילו ה' יודע אהרן באותה שעה שהקב"ה יכתוב ע"ז בתורה – 'וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלב' ויעיד

עליו יודע תעלומות שפעולתו אמיתית ללא שום פגם, הנה ודאי ה' יוצא גם בתופים ובמחולות, שהרי באמת זו היתה הרגשתו האמיתית מלכתחילה – שרצה בכל מאורו לבטא שמחתו במעשה, ורק מנע א"ע מזה משום החשש שמא זו פעולה חיצונית גרידא.

והנה כ"ז לגבי אהרן שפקפק בעצמו ובנקיות לבו, ואמנם משה רבינו ידע בשמחתו של אהרן בלא שום ספק ובטוח ה' שאין לאהרן שום קפידא עליו, שהרי כבר העיד הקב"ה לפניו – 'וראך ושמח בלב' וכדמצינו בחז"ל (שמו"ר ג', יז): 'הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים'. ולשם מה הוצרך לספר לאהרן כל המעשה שמתחילה סירב ללכת ואמר לקב"ה שישלח את אהרן, ולבסוף אף נשתלח בעל כרחו, והרי ידע בבירור שלאהרן אין שום קפידא על כך?

אמנם רצתה התורה ללמדנו את ההנהגה הראויה שקודמת לתורה, היא הנהגת דרך ארץ, שמכחה ה' משה רבנו צריך להראות לאהרן שאף ששלחו הקב"ה להתעסק בתכלית היותר גדולה של כלל ישראל אבל הוא מצדו נוהג במידת דרך ארץ ומכבד בכל יכולתו את אחיו הגדול. לכן סיפר לו גופא דעובדא היכי הוה שהוא עצמו סירב ללכת ואדרבה ביקש והפציר בהקב"ה שישלח תחתיו את אהרן הגדול, וגם לבסוף רק בעל כרחו נשתלח. זו ה'דרך ארץ קדמה לתורה' של משה רבינו ע"ה גואלם של ישראל, שזכה להשתלח להוציאם וללמד תורה בהר סיני.

מכתב עוז ששיגר רבינו הגדול מרן שליט"א
למעמד שע"י ארגון "עזרת אחים" בארה"ק
המכתב הוקרא על ידי תלמידיו ונאמנו הקרוב הגאון רבי
יעקב ישראל קעניג שליט"א ר"מ כנסת ישראל בארה"ק

מאיר צבי ברגמן
ישיבת רשב"י
וכיון מאיר, מי ביר

הנהגה נכונה היא

כבוד המתכנסים באסיפה לשם שמים, לכבוד של תורה ועמלתי, שע"י ארגון "עזרת אחים" בארה"ק, הפ"י.

עו ה' חפצי להשתתף עמכם במעמד הגדול, לכבוד של ידידי השו"ת, ציבור האברכים הקדוש עמלי התורה, התומכים ומחזיקים זה בזה באהות אחים קרובים, ובכיוון תרומתם ז"ל בהחלטות מתנות עניים (פרק י' תלמה ב') "ואם לא ירחם האל על האדם מי ירחם עליו". אשריכם בעולם הזה, וטוב לכם לעולם הבא, זכות גדולה היא כענין להיות נשאל עמכם במצוה גדולה כזאת שאין לה שיעור, אבל אבקש מחילתכם כי מפאת חולשתו נכבד הדובר ממני, ואמנם נשענע עמכם ברחוק המקום הקרוב וקרוב הלבבות.

וענין תחנות תורה היא ראשונה והמעולה שבצדקות, עץ חיים היא למחזיקים בה, ואמרו חז"ל (ויקרא רבה): "ל"עמלים בה" לא נאמר אלא ל"מחזיקים בה", למי שמחזיק ידי לימודי תורה ומסירות ממנו, וכשמעון אחי עזריה, על ידי שערות יוצא לפרקמטיא ובא ונתן לתוך פיו של שמעון, נקרא על שמו.

ברבתי אליכם עמלי התורה ותומכיה, שתזכו לעלות במעלות התורה כשאינכם בה, וביחוד בעת הזאת שכל יום קללתו מרובה מחבירה, ומקוים אנו ליישועת ה' במהרה, חובה עליו לתוסף אומץ בלימוד התורה הקדושה, שהיא ורק היא השומרת עלינו מכל פגע רע צרה וצוקה, אורך ימים בימינו, בשמאלה עישר וכבוד.

הנהגה נכונה היא
מאיר צבי ברגמן

יש להתבונן במה שסיפר משה לאהרן את 'כל הדברים שהיו בינו ובין הקב"ה' כל' רמב"ן, ובכלל זה ג"כ מה שפי' רש"י (לעיל פס' י'): 'כל שבעה ימים היה הקב"ה מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו וכו' עד שחרה בו וקבל עליו, וכ"ז שלא ה' רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שה' גדול הימנו ונביא ה' עכ"ל, והוסיף משה לרצות את אהרן ולהודיעו שרק אחר שא"ל הקב"ה על אהרן 'הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלב' רק אז נתרצה משה לקבל את השליחות.

והנה אחז"ל (ילקוט וישב רמז קמא): אילו ה' אהרן יודע שהקב"ה מכתוב עליו וגם הנה הוא יוצא לקראתך וגו' בתופים ובמחולות ה' יוצא לקראתו עי"ש וצריך ביאור, ושמעתי מהו"כ מו"ח רבינו הגדול ראש הישיבה זצ"ל בביאור דברי המדרש, שלרוב גדולתו ויראתו של אהרן קדוש ה' כל ימיו ה' מעביר כל מעשיו ופעולותיו בכור הבחינה ונוהר לבדוק ולפשפש בהם לכל פרטיהם, ולכן כששמע אהרן שבחר הקב"ה במשה אחיו הקטן ממנו ושלחו להוציא את בני ישראל ממצרים, ולבבו

הטהור נתמלא שמחה וגיל לרוב ענוותנותו ואפי' שהוא כבר השתלח מקודם להיות נביא לעמ"י כמ"ש הכתוב (שמואל ב') 'ויבא איש אלהים אל עלי ויאמר אליו כה אמר ה' הנגלה נגלית אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה' ופרש"י שם: מכאן שנתנבא אהרן במצרים, ומה היא הנבואה וכו' הידעתם כי הטובה הזאת והגדולה הזאת נתתי לאהרן

מכירת חבד

ממדרן ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

ורצה להשמדים, ובמצרים ג"כ מוחות שלא סבלו לראות איך שבני ישראל הם אנשים נעלים שנאום כ"כ.

הרגשים עדינים

שח רבינו: פעם קיבלתי מכתב מידיד תושב ח"ל בו הוא ביקש שאשתדל להכניס את נכדו לישיבה. בשולי המכתב הוא כתב נ"ב, ראיתי היום ספרונו שמות ד' כ"ז על הפסוק ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשוהו בהר האלוקים וישק לו - וישק לו כמנשק דבר קדוש, ונהיית מאד מזה.

עליתי עם המכתב לאאמור"ר זצ"ל לשאול אודות הנכד, הוא קרא את המכתב ומאד התרגש מהשורה האחרונה, עד כי אמר לי אם לסבא שלו יש הרגשים והוא מתעורר מדברים אלו, עד כדי הרגשת הצורך להעלותם על הכתב ולשגר אותם בודאי צריך להכניס את הנכד לישיבה. (שיח מרדכי עמוד רכ"ו)

ממה גובעת השנאה הגדולה

וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל. (שמות א' י"ב)
פירש רש"י קצו בחייהם, ורבותינו דרשו כקוצים היו בעיניהם. וצ"ב מהו כקוצים היו בעיניהם. ובפשוטו היינו שבני ישראל היו כקוצים בעיניהם של מצרים, ועיין ב'כלי יקר' שפירש שהמצרים נמשלו לקוצים בעיני עצמם.
וביאור הדברים שראו את בני ישראל שרם כה נעלים עד שהרגישו עצמם בסמוך להם כקוצים בעלמא שאין להם שום ערך, והרגשתם הייתה שכשאחד מבני ישראל מסתכל עליהם מביט הוא עליהם בזלזול לפי שהם פחותים וכקוצים בעלמא הם בעיניו ודבר זה הוא גרם להם את השנאה הגדולה לישראל.
וגם קודם המלחמה מה שגרם להיטלר ימ"ש לשנוא את ישראל שנה עזה כל כך מפני שהם עמלו והתאמצו כ"כ להשיג הנהגות דרך ארץ כביכול, וכמה שהתאמצו ראו שבני ישראל לעולם נעלים הם מהם בזה. ולא יכלו לסבול דבר זה ושנאם כ"כ

כבוד מלכים

מורן המשגיח רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל גלב"ע כ"ד טבת תשי"ד

גם זכות הרבים היתה לו כאשר שמו הטוב הלך לפניו והיו מתקבצים אחריו בני ישראל שוחרי מוסר מותושבי הסביבה להיכל הישיבה לשמוע את שיחותיו, וביום השיחה היתה גבעת הישיבה מותמלאת בכלי רכב, עד אפס מקום, והי' זה כועמד של קידוש השם.

ומה מאד שמח לבי כאשר זכיתי לקרבה יתירה וקבע עמדי בצותא עם רעי ועמיתיי הגרמני'ש ברמן (שליט"א) [זצ"ל] שיעור פרטי בלימוד החומש בראשית עם פ' הרמב"ן, ובמשך שנה תמימה למועדו פרשת בראשית נותחילתה עד יום חמישי, בשיעור מיוחד זה הכניסנו לפני ולפנים במכמני התורה, ובפרט במעשה בראשית, העקוב הי' למישור, והסתם כמפורש, על כן המו מעי לו בהכרת הטוב עד אין קץ. ויולבד זאת היתה הנהגתו ודרך חייו בגינות מלכות ובאצילות נפש לנו למופת, מורשת בית התלמוד בקלם, חן של ענוה קדושה וטהרה הי' נסוך על פניו ועל הליכותיו בקדוש, ומבט והשקפה עליו כבר הי' די בזה להעלות הסובבים לפסגות וגבהים במעלות דרך החיים, בבחי' ראו ברי' שבראתי בעולמי.

זכורתי כאשר עלה לתורה בישיבה בפעם השני' העיר לגבאי ברב תמימותו וענותותו כאשר הבחין כי העולה לתורה אחריו אינו בחור אשר הי' בפעם הראשונה, וכי אין נהוגים בענין זה תור קבוע, כי לתומי חשב כי בודאי סדר קבוע הוא בישיבה בחילוק העליות לתורה, וא"כ מה נשתנה הפעם הזאת.

גם יחיד ומיוחד הי' באהבתו לתלמידיו כאשר היו לו כבנים, והי' נסור בלב תפש להיות נושא בעולם של תלמידיו והי' שואל ודורש בשלום בכל הענינים בכל עת תמיד, ומורב דאגתו והתקשרות נפשו עם תלמידיו הרי כאשר הגיע לישיבה התנה עם מורן הרב מפוניבז' זצ"ל שמפקדה לפקדה יהא עוזב את מושבתו בישיבה, ושב לאנגלי' להיות יחד עם תלמידיו בכולל הרבנים דגייטסהד במשך זמן מסוים, גם חליפת מכתבים הי' לו בכל עת עם תלמידיו ידידי ומוקיריו הרבים והי' מוקדיש מזמנו היקר בכל יום לענות לכל שואל בתשובות לב בדידות וביקר.

זכורתי מעשה כשהשתתף פעם בשמחת נשואין של אחד מתלמידיו הישיבה יחי' יחד עם אבי מורי זצ"ל, ואמר לאבי, כבר אין לי כח, אמר לו אבי וכי בנשואי בנכם, גם הייתם אומרים כן, ויען לו אמנם צודקים אתם, אבל כמדומני כי מי שיש לו ארבע מאות בנים כ"י מורשה לעצמו לומר כן.

אבל עיקר העיקרים הלא היא תורתו וחכמתו אשר הנחילנו בחן ובחסד, ותלמידיו אשר זכו להיות קשורים אליו ולקבל תורה מפיו, זכו באוצר בלום של חכמה ויראה כאשר לא הניח דבר קטן ודבר גדול ממכמני התורה אשר לא ביארם בטוב וטעם ונחרתו בלבבות תלמידיו להיות להם לאור עולם, ובכל עת עולה זכרונו לפנינו כמו שבעל השמיעה עומד עלינו ומוריעף טל אורות בנפשנו, ולהאיר באור החיים, אמנם מן הראוי הי' להוסיף ולעלות על הכתב פניני חכמה אשר יצאו מפיו בכל הזמנות, אבל תקצר היריעה מהכיל, וגם רב דבריו הלא הם כתובים על ספר הישר והם ספריו הנכבדים מכתב מאלהו, אשר לא ימושו משולחן תלמידיו לדורותיהם ומוכל שוחרי חכמה.

מורן רבינו שליט"א, זכה לקרבה יתירה בימי בחורותו מנורן המשגיח הגר"א דסלר זצוק"ל. עם בואו של מורן הרב דסלר זצוק"ל, לכהן בקודש בישיבה הקדושה, נקשרה נפשו של מורן שליט"א בנפשו, ויצק מים על ידי'ו בקביעות בחכמת התורה וצפונותיה.

זמן מה לאחר שהתמנה למשגיח, ביקש מורן הרב דסלר זצוק"ל, מושני בחירי התלמידים, מורן הגרמני'ש ברמן זצוק"ל ויבלחט"א מורן ראש הישיבה שליט"א, ללמוד עמוהם בצוותא חומש עם רמב"ן ולרוב עיונם בלימוד השבועי הספיקו במשך כשנה פרשת בראשית עד חמישי!
בימי חוליו של מורן המשגיח זצוק"ל, כשבני משפחתו שהו בארצות ניכר, סעדו יבלחט"א מורן שליט"א במסירות ואף היה שוהה עמו בשבתות בהן היה מאושפז בבית החולים בירושלים.

עד היום מרבה מורן שליט"א בשיחותיו להביא מדברי רבו הגדול, לעיתים יניחם כמות שהם, ולעיתים יפרש הדברים ויטעימם להבנת בני דורנו אנו, ויאמר כי מורן הרב דסלר בעצמו הנחיל לנו שבדורות אפשר להביא ולגלות מעט גם מסתרי תורה. לקראת יום השנה לפטירתו, ליקטנו בכתבי תלמידים ומקורבים מעט מזעיר מפניני דעת ויראה.

מאמר זכרון לחברו של מורן המשגיח הגר"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל שנכתב על ידי תלמידו רבנו ראש הישיבה מורן הגר"ד פוברסקי שליט"א לקראת יובל לפטירתו.

נתבקשתי להעלות על הכתב דברי הערכה וזכרון אודות מורי ורבי המובהק הגאון הצדיק החכם השלם מוה"ר אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, והנה אמנם מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, זכרתי ימי נעורי כאשר בקע כשחר אורו בשמי ישיבתנו הק', ונגלה לנו אור יקרות אשר לא ידענו עד כה, כי יחיד ומיוחד הי' הן בחכמתו הנשגבה והעמוקה בחכמות המוסר ופנימיות התורה אשר היו נהיין לו שבילי דרקייע, והן במדותיו המופלאות ונבונם הליכותיו בקדוש.

דרך מיוחדת היתה לו בשיחותיו ובדרך מסירתן לציבור, וכבר בשיחתו הראשונה כבש את לבבנו כאשר פתח לפנינו שערי שמים ולפתע נגלו לפנינו אורות גדולים ותעלומות התורה אשר לא שזפתם העין עד הנה ובחסברתו בשפה ברורה ובנעימה נתחוררו לנו עניינים סתומים, ורי תורה נתפרש בטוב וטעם להיות שוה לפשטנו, חלקי התורה אשר הי' לנו עד הנה כתורת הנסתר נעשה נגלה, ובמנתק שפתיו הנעים לנו הדברים וכל שיחה היתה לתענוג נפש ועילאי, רושם גדול הי' לנו בשיחתו הראשונה אשר ביאר ענין חטאו של אדם הראשון בעומוק ההבנה והבהירות. חידוש גדול נתחדש בישיבה בשעה זו כאשר כל שיחה ושיחה היתה שיעור עמוק במחשבה, אשר כבר הי' מוחנו עסוק כמה שעות לחזור ולשנן הדברים לרדת לסוף דעתו להבנים כראוי בפלפולא דאורייתא, ובדבוק חברים מוקשיים וצמואים לדבר ה', וכשיעורו מורן ראשי הישיבה זצ"ל כך היתה שיחתו, והי' היכל הישיבה מותמלא בשמים.

עולה בזכרוננו דבר נחמד אשר שמעתי מפיו כאשר העליתי לפניו הנהגה אשר ראית בבית מדרש הגר"ז זצ"ל אשר לא הי' גורם ענין נתינת יד אדם לחבירו בשעת ברכת שלו הי' כוסתפק באמירה בפיו, וענה לי כי מנהג זה של נתינת יד יש לו מקור בתורה, והוא בפרשת ויחי כאשר בירך יעקב את בני יוסף שכל את ידיו כי אפרים הוא הבכור, כלומר כי ראוי הוא לברכה מעולה יותר, ולכאורה מה נפ"מ במועלת הברכה ענין שימות הידים, ומובאר שהתקשרות בין המבורך למתברך בשעת הברכה ע"י נתינת יד יש לה השפעה בתוספת מעלת הברכה.

עוד ענין נשגב שמעתי ממונו בפרשת העקידה דא"י בד' חז"ל מעלתו של אברהם אבינו שעמד בנסיון ולא הררה אחר מדותיו של הקב"ה, והרי באמת הי' במצות העקידה מילתא דתמימה לאחר שהבטיח לו הקב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע, ויהי' זרעו כחול הים וגו', וכעת הרי הוא מצווה לשחטנו, (נראה להוסיף בזה דהנה כתוב בפיוטי סליחות דעשי"ת על תפילת המלאכים וכן ירושלמי פ"ב בתענית על תפילת אברהם אבינו, שביקשו על חיי יצחק, והוא מה שנאמר ענונו כמו שענית לאברהם אבינו בהר המזרחי והחתימה היא בא"י גאל ישראל, וירושלמי שם א"י שהענין הוא גאל יצחק, והרי שהי' גם מולך בפרשת העקידה שתתקיים מנצח, ולכאורה צ"ע כנ"ל) ואמר ע"ז מו"ר זצ"ל דאם היתה מתקיימת העקידה הי' עי"ז תיקון הבריאה כולה, ותחיית המתים, והיתה מתקיימת ההבטחה לאברהם אבינו בשלימותה, הדברים מאירים.

גם למופת הי' לאלו אשר זכו להיות מובאי בית הקרובים, כאשר ראינו הנהגתו המופלאה בהצנע לכת בביתו, הי' מכבד את הרבנית ע"ה בכבוד מלכים כאשר היתה אמנם בת מלך, כל הנהגה בבית הי' כהיכל מלכים מאן מלכי רבנו, הרבה למדנו ממנו ארחות חיים.

וגם כיום הזה לאחר יובל שנים עדיין דמות דיוקנו נלגדנו כאשר בחיים חיותו, איש מורם מעם נעלה ונשגב מאוד, תורתו מתקיימת בפי תלמידיו בפרט, ובכל בית ישראל בכל מקום שהם, ושתפותיו דובבות, יהי רצון שזוכה להמשיך מורשתו הגדולה בדרך החיים לטובה ולברכה, ויהי זכרו ברוך לעד עד יקיצו וירגונו שוכני עפר בתחיית המתים אכ"י.

מרן הגר"א דסלר זצ"ל בשמחת איוריס רבינו שליט"א

כל התפילה על רוחניות

היה רגיל על לשונו של מו"ר מרן הגר"א דסלר זצ"ל לבאר שהבקשות בשמנוה עשרה כמו רפאנו ברך עלינו ג"כ אינן בקשות על גשמויות כלל, ואנשי כנסת הגדולה לא תיקנו לבקש על ענייני גשמויות, רק שכשחסר לאדם צרכיו קשה לו לעבוד את ד' וזה נסיון עבדו, ומבקשים שלא יחסר כלום ויוכלו לעבוד את ד' בשלמות ומנוחת הנפש.

שידוכו של מרן הגר"א דסלר

ואברהם את יתרו אלהי אברהם אשר הנחתי בדרך אמת לקחת את בת אחי אדני לבנו. שמעתי ממו"ר הגר"א דסלר זצוק"ל שכשהגיעה אליו הצעת השידוך של זיווגו שהיתה מבני משפחתו והיו לו ספיקות בענין, והחליטו לעשות גורל הגר"א ועלה להם פסוק זה בגורל והבינו שצריך לעשות השידוך.

שידוכים

שוחחתי פעם עם מו"ר זצוק"ל, בענייני שידוכים, ואמר לי שבת שלמדה באוניברסיטה אפילו רק יום אחד אין לישאנה בשום פנים ואופן ואופן, כי כל באיה לא ישובו, ואפילו אם כעת כבר כמה שנים שהיא בבית יעקב והכל כשורה עימה, כבר נפסלה בזה שהייתה זמן מה באוניברסיטה.

הברל בין ראייה לשמיעה

וכל העם רואים את הקולות, רואים את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (רש"י) שנעשה נס מיוחד שיהיו הקולות נראים, וצ"ב מה הענין בנס הזה ובודאי לא יעשה הקב"ה נס בלא תכלית בעת מתן תורה? ומו"ר מרן הגר"ז רצ"א דסלר זצ"ל אמר בזה עוד שיש חלוק בין שמיעה לראיה ששמיעה אינה בשלמות כמו שיוצאת מפי המשמיע שהקול נחלש עד שנכנס לאוזן השומע וככל שהשומע רחוק הרי שומע פחות משום שהמרחק מחליש הקול אבל ראייה היא בשלמות שרואים את כל הדבר כמות שהוא ולכן נתינת התורה צריך שתהא בשלמות וניתנה באופן של רואים את הקולות כדי שיתקבל אצל ישראל הכל כמות שהוא.

נקודת הבחירה

היה רגיל בפי מו"ר מרן הגר"א דסלר זצ"ל שכל אדם יש לו את נקודת הבחירה שלו, ואדם פחות אצלו הבחירה היא כשמועיסו חברו אם לרצו או להתגבר על עצמו ולהניחו בחיים, ואם התגבר על עצמו הרי במצבו עבד את ד', אבל דבר זה אינו נסיון כלל אצל אדם נעלה ומרומם שאין לו כלל שייכות לרצויה, ואצלו הנסיון והבחירה הם בדברים השייכים לפי מצבו ודרגתו, ואם נכשלו בזה הרי אצל הצדיק ואצל הרשע הוא אותו מוצב שכל אחד נכשל לפי דרגתו ומצבו, ולכן גם מקרה אחד לכל שהרשע אצלו גם מעשה עבירה גדול הוא שווה לדבר הקטן שנתבע עליו הצדיק לפי דרגתו ועונשם שווה.

כל דרעית תביאה איא

ושמעתי ממו"ר מרן הגר"א דסלר זצ"ל יצייר האדם לעצמו שנכנס הוא לבית הקברות ורואה שצומחים שם מתים הלא יתמה על זה ויתפעל מדבר זה עד מאוד, ולא יקבל הסברים שנטעו המתים באדמה וכעת נשרשו והתחילו לצמוח, ואם יסה אי מי לדבר על לבו כן, ודאי ילעג לו ויראה בדבר זה ד' והנהגה נסית מופלאה, ואמר שכן הם הדברים בזרעית תבואה שבאמת הוא קבורת הזרעונים באדמה ומה שצומח אח"כ הוא נס ופלא מופלא אלא שהוא נס נסתר שאינו נגלה לעין כל.

לא היה בעל רגש

אמר לי מו"ר מרן הגר"א דסלר זצ"ל העולם טועים בביאליק שמכתיבתו נראה שהיה בעל רגש גדול מאוד, אבל האמת היא שלא היה בעל רגש כלל רק היה בעל כשרון מאוד גדול שמרוב גאונותו ידע לחשב איך מרגיש בעל ההרגש ומוכח זה כתב.

חטאם הראשון של אנשי סדום

שמעתי ממו"ר זצוק"ל, שחטאם הראשון של אנשי סדום היה מה שהצריכו דרכו, אשרת כניסה, שלא כל אחד ראוי לבוא בשעריהם.

תבלין לשבירת היצר

אמר מו"ר זצוק"ל, דכל הלומד שלא לשמוה, אף שעיקר לימודו שלא לשמוה, כבר יש בו נקודה פנימית אחת של לשמוה, ובכלל שלא לשמוה שוכנת איזו נקודה פנימית של לשמוה, ונקודה זו היא התבלין ועל ידה מתחיל לשבור היצר ונוסף לו לשמוה ומוסיף לשבור היצר.

פתח שערי שמים

בניחום אבליים אצל בני הגאון הגדול רבי ברוך ויסבקר זצ"ל (שבט תשפ"ד) שוחחו בני הגר"ב זצ"ל עם רבינו שליט"א אודות רבו הגר"א דסלר זצ"ל, והתבטא רבינו ואמר כי הרב דסלר פתח לנו שערי שמים, עד שהגיע הרב דסלר לשיבה כלל לא ידענו שיש שמים, והוא לא רק שגילה לנו שיש שמים, אלא עוד פתח לנו שערי שמים.

מרן החורא קם מפניו

הענוה של מרן הרב דסלר זצוק"ל, הייתה משהו מיוחד. כשנכנס בפעם הראשונה למרן החזו"ר זצוק"ל, מרן קם בפניו, והוא (חבר דסלר) בתנועה טבעית אינסטינקטיבית סובב את ראשו לראות מי נכנס עמו שהחזו"ר קם בפניו, ולא העלה על דעתו שמפניו הוא קם.

עליונים למעלה

מועד רבינו שליט"א שהרב דסלר רבינו שינה את כל השקפת חייו בכח הסבר אחד של דברי חז"ל במסכת בבא בתרא י', ב המתארים את העולם הבא כהיפך של העולם הזה עליונים למטה ותחתונים למעלה. בדרך כלל מפרשים שהעשירים בעולם הזה נמצאים בשפל המדרגה בעולם הבא ואילו העניים יהיו ברום המעלה. אולם הרב דסלר הסביר את דברי הגמרא באופן שונה, הוא תיאר שני תלמידי ישיבה שאחד מהם הוא עילוי ומטבע הדברים נושא הוא לאשה את בתו של ראש הישיבה ונהיה לראש ישיבה בעצמו, הוא מוכר כתלמיד חכם גדול אך אינו משקיע מאמצים שכן הוא בעל כשרונות מטבעו, חבירו לעומת זאת לא נהנהג בכישורים שכליים מיוחדים הוא לא זכה לשידוך מבריק ואף אינו עומד בראשותה של שום ישיבה, אך הוא מתמיד ושקדן עצום, ובכן רבינו הסביר כי עולם האמת הינו עולם הנשמות, הכשרונות המולדים ובכלל זאת גם אלו השכליים הטעים רבינו הינם חלק מהגוף, ולגוף אין חלק בשכר העולם הבא רק על ידי עמל ויגיעה שהם כרוכים בעמולה של הנפש יכול אדם לזכות לשכר טוב בעולם הבא, אם כן המתמיד ימצא את עצמו למעלה בעולם הבא שכן שכרו יהיה רב בגין עמלו, ואילו העילוי אשר לא עמל ולא התייגע ימצא את עצמו למטה עם התחתונים.

חסד לאומים

זכורני שהביא מו"ר הגר"א דסלר זצ"ל שיש ספר שהוציאו מלונדא אנגלי והוא ספר נימוסים ומידת דרך ארץ עד שהגענו בו יכול לחשוב שחברו אחד מגדולי בעלי המוסר, לאחר מיכן גם תרגמוהו לעברית אולם שם הספר הוא 'הדרך לקנות ידידים והשפעה' נמצא שאין כאן כלל מטרה של עשיית חסד, אלא צורה של אהבת עצמו ודרך להיות אהוב ומלומד הנהגה נימוסית שעל ידה יהיה אהוב על סביבתו, דבר זה אינו חסד כלל אלא אהבת עצמו, וידוע שהגרמנים היו בעלי מידות מיוחדות של נימוסים אולם הי' השפלים שברוצחים דלא הי' זה מפני שהם בעלי מידות טובות אלא מפני אהבתם את עצמם ולכן חשיב חטאם.

(אני רואה בכל שנה הנהגת הגרים בשווייץ איך שכולה נימוס ועל כל דבר אומרים אלפי תודות וגם משרתים את לקוחותיהם באופן יוצא מן הכלל. אולם באמת שאין לזה כל תוכן אמתית והכל מן השפה ולחוץ).

צורת השיחות

זכורני שכשבא מו"ר מרן הגר"א דסלר זצוק"ל להיות משגיח בישיבה הוא לא רצה את זה, אבל מרן הרב זצ"ל כפה עליו, וכשבא לשיבה אמר שאינו ראוי להיות מוכיח, אלא ירחיק את הכביסה שלו בריב, והענין בזה שכדי להיות מוכיח צריך

הודעה: אי"ה כשבועות הקרובים נכתוב על קשרי מרן רה"י שליט"א. פרשת וארא - מרן הגר"י ישכר מאיר זצ"ל. פרשת בא - מרן רבי ארי' לייב מלין זצ"ל. פרשת בשלח - חמי הגר"ח רבי ישראל חיים קפלן זצ"ל. פרשת יתרו - מרן הגר"מ סולוביצק זצ"ל. פרשת משפטים - מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל. פרשת תרומה - מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל. פרשת תצוה - מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל. פרשת כי תשא - מרן המשגיח הגר"י לונגשטיין זצ"ל. פרשת ויקהל - מרן הגר"ח' ש' לובינצ' זצ"ל. פרשת פקודי - מרן הגר"ש' אויערבאך זצ"ל. פסח - מרן הגר"ח גרינמן זצ"ל. נשמח לקבל תומרים.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת שמות תשפ"ה

'אמונה' – לא להתחשב במציאות הנראית לעיניים

הוראת שעה

השוכח דבר אחד ממשנתו – מאחר ואינו חוזר – מתחייב בנפשו!

[מתוך דברים שנאמרו בסיום מסכתות בבא בתרא וכתובות במסגרת 'אהבת תורה' דחסידי בעלזא, טבת תשפ"ה]

איתא באבות (פ"ג מ"ח): כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך'. יכול אפילו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר 'ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך', הא אינו מתחייב בנפשו עד שיישב ויסירם מליבו. ומשמע מדברי הקושנה, שאם יושב ואינו עושה מה שצריך כדי שלא ישכח, הרי זה 'כאילו מתחייב בנפשו'.

ובביאור חומר הדבר כתב המהר"ל, שמאחר ועיקר תכלית החיים היא להתחבר ולהתדבק בקב"ה, וחיבור זה נעשה על ידי לימוד התורה הקדושה, ולא רק על ידי לימודה, אלא גם על ידי ידיעתה, לפיכך שכתת התורה חמורה ביותר.

וכתב רבינו יונה בביאורו למשנה זו, ש'השוכח דבר אחד ממשנתו' היינו 'אשר לא נתן בלבבו לאמר כי השכחה מצויה בבני אדם, והיה לו לחזור ההלכה הרבה פעמים, ולחשוב בה כל היום וכל הלילה, עד שלא תוכל לסור מליבו, ולא עשה, הרי זה מתחייב בנפשו'. דהיינו שרבינו יונה מוציא מדברי המשנה הלכה למעשה, שמי שאינו חוזר על תלמודו הרבה פעמים הרי זה מתחייב בנפשו! אדם חייב שיהיה לו סדר של חזרה! הגאון מוילנא אומר, שעדיף לאדם ללמוד מעט ולחזור עליו תמיד, מללמוד הרבה בלי חזרה!

אך למעשה זה דבר קשה מאוד לחזור תמיד על הנלמד, ואין אפשר לומר לאדם לעשות דבר שכל כך קשה לו? אמנם יש בזה יסוד נפלא מהחז"ל, שכאשר אדם מחליט בדעתו לעשות דבר שאינו חפץ כל כך לעשותו, ומתגבר על עצמו ועושה זאת בלי חשק, אזי אם יתמיד לעשות כך פעמים רבות יתהפך רצונו מרע לטוב! וכן בענין זה, אם יתמיד אדם להתגבר על הקושי ולחזור על תלמודו, בסוף ירגיש טעם טוב בדבר.

אסיים עם סיפור מהחפץ חיים, שהיתה בישיבתו עניות גדולה, והבחורים ישנו על קש שהונח בקרקע, חוץ מבחורים מבוגרים שישנו על מיטות. ובאותה עת הגיע לישיבה עילוי גדול בשם ר' יעקב ספסל שהיה לו חולי בריאות, ובאו ואמרו לח"ח שיש בזה סכנה אם בחור כזה יישן על הריצפה. וחשב הח"ח וענה, שאינו מוכן לוותר על האורות של תורה שיכול הבחור לזכות ע"י המסירות נפש. ומה היתה כוונת הח"ח בזה? יש לפרש זאת על פי דברי המדרש, שכשראה משה רבינו את הסנה הבין שזה מראה של קודש, והחזיר פניו מלהביט בו, ובשכר זה זכה להיות בהר מ' יום ומ' לילה בלא אוכל ושתיה, מפני שכיבד את הקב"ה. ויש ללמוד מכך, שמי שמכבד את הקב"ה זוכה שהקב"ה יומד עמו את התורה, וזו היתה כוונת הח"ח, שמי שמוסר את נפשו לכבד את הקב"ה זוכה לאורות של תורה.

וכן בענין החזרה, מי שמתגבר לחזור על הלימוד אע"פ שקשה לו הדבר הרי הוא מכבד את הקב"ה, וע"י זה יזכה לאור התורה. יעזור הקב"ה שכל מי שלמד יזכה לחזור על תלמודו, ונזכה לגאולה שלימה במהרה, אמן.

ולפי זה יש ליישב מה שתמהנו, מה ענין האמונה במשה רבינו לאמונה בה', שכן משה רבינו לא חשש שבני ישראל לא יאמינו לו שה' דיבר איתו, שהרי הוא עתיד לומר להם את הסימן של 'פקוד יפקוד' שנמסר להם מיוסף, אלא הוא חשש שמאחר והעם רואה את השיעבוד בעיניו, אזי כאשר יבוא ויאמר להם שהגיע זמן הגאולה הם לא יאמינו לו, מוחמת שרואים בעיניהם ומרגישים בגופם את גודל צער השיעבוד והצרות. ועל כך השיב לו הקב"ה שבני ישראל הם 'מאמינים בני מאמינים', דהיינו שכל האמונה שלנו היא כנגד הראיה החיצונית, שהרי כל העמים צריכים לראות משהו כדי להאמין, ואילו עם ישראל מאמינים באמונה שלימה בבורא עולם, אף שאינם רואים או שומעים משהו, וכוח זה ירשנו מאברהם אבינו, שהאמין בה' כנגד כל העולם, ומכוחו אנו מצליחים שלא להיות מושפעים מהחיצוניות.

אמנם אצל פרעה רואים בדיוק להיפך, שבכל פעם ביקש ממושה שיסלק ממנו את המכה הזו והוא ישחרר את בני ישראל, אך מיד לאחר סיומה 'וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו' (שמות ח יא), ומה פשר הדבר? אלא שזה היה טבעו של פרעה, שהיה מושפע מהחיצוניות, ולכן ברגע שראה 'הרווחה' נעשה לו טוב, ואז הוא שכח את כל מה שאמר כשהיתה המכה.

ידוע המשל על אדם שהביאו אותו לבית מלא זהב ויהלומים, ואמרו לו שיש לו יום שלם לאסוף זהב ויהלומים, וכל מה שיקח באותו היום יהיה שלו!!! אלא שהניחו שם בבית גם אוכל טוב, ספרים, ומוזיקה, ואותו אדם התעכב מדי פעם לטעום מהמעדנים, וכן לשמוע קצת שירים ולקרוא בספרים, וכך בסוף היום נתברר שאסף רק מעט זהב. איזו טיפשות לנהוג כך... אבל הנמשל זה אנחנו! כל אחד שמגיע לעולם נותנים לו כוחות, כשרונות, ונתאים מתאימים כדי לדעת את התורה ולגדול תלמיד חכם, וכל אחד בודאי רוצה להיות תלמיד חכם, אבל למעשה הרבה מבזבזים את זמנם על עיתונים, או שירים וסיפורים, ושאר שטויות, וכך למרבה הצער הזמן עובר ומתבזבז. כל אחד יכול לדעת על עצמו כמה הוא 'חכם ונבון' לפי כמות הזמן שהוא מבזבז... בסוף אדם תופס את עצמו, וחושב 'איזה טיפש הייתי, הפסדתי את ההזדמנות לגדול תלמיד חכם'. אמנם לעולם אין להתייאש!! צריך לדעת שלעולם עוד לא מאוחר, ותמיד אדם יכול 'לתפוס את עצמו' ולהתחיל ללמוד בהתמדה, להיות 'חכם ונבון' ולגדול תלמיד חכם. הקב"ה יזכנו לנצל את הזמן, להיות 'חכמים ונבונים', ונזכה לגדול בתורה. אמן.

נאמר בפרשה (שמות ד א), 'ויען משה ויאמר, והן לא יאמינו לי, ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ה'. וכתוב על כך במדרש (שמו"ר פר' ג ס"י יב): אותה שעה דבר משה שלא כהוגן, הקדוש ברוך הוא אמר לו 'ושמעו לקולך', והוא אמר 'והן לא יאמינו לי', מיד השיבו הקדוש ברוך הוא בשיטתו, נתן לו אותות לפי דבריו. ראה מה כתיב אחריו, 'ויאמר ה' אליו מזה בידך, ויאמר מטה', כלומר, 'מזה שבידך אתה צריך ללקות', שאתה מוציא שם רע על בני. הם מאמינים בני מאמינים, 'מאמינים', שנאמר 'ויאמן העם, בני מאמינים', שנאמר (בראשית טו) 'והאמין בהשם, עכ"ל. ולכאורה צריך ביאור, מה השייכות בין האמונה של אברהם בה' לאמונה של עם ישראל במשה, הרי משה לא חשש שמוא לא יאמינו ישראל בה', אלא שלא יאמינו בו שה' נגלה אליו, ומה יועיל לזה מה שאברהם האמין בה' שנגלה אליו בעצמו.

ויש לבאר ענין זה, ע"פ מה ששמעתי בשם הגה"צ רבי ישראל יעקב לובצ'אנסקי, המשגיח דברנוביץ, על מה דאיתא בפרשת מוקץ, שאחר שיוסף פתר לפרעה את החלום, אמר לו 'ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם, וישיתוה על ארץ מצרים' (בראשית מא לג). ולכאורה צריך ביאור, מדוע צריך לכן 'איש נבון וחכם', הרי הכל יודעים שיהיו תחילה שבע שנות שובע ואח"כ יבואו שבע שנות רעב, ואם כן צריך 'איש ארגון' מוצלח, שיוודע לסדר כראוי את כל הנצרך, כדי לאסוף כמויות עצומות של תבואה, לבנות את המחסנים, לפקח על האיסוף, ולדעת לשמור על התבואה שלא תרקב, אבל מה צורך יש ב'איש נבון וחכם'. וביאר, שטבע האדם להיות מושפע ממראה עיניו, גם כשיודע שהאמת אינה כן, ורק אדם חכם ונבון יכול להתעלם מהמראה החיצוני שלפניו, ולנהוג כפי מה שהוא יודע שעתיד לבוא. ונמצא שאם האחראי על איסוף התבואה היה 'איש ארגון' ולא 'איש חכם ונבון', אזי כשהיה מגיע לאסוף התבואה מאיזה אדם, על פי החוק שכל אחד צריך לתת חלק מסוים מתבואתו לשמור לשני הרעב, אזי אם היה אותו אדם מתחנן אליו שהוא צריך לעצמו את כל התבואה, או שאין באפשרותו לטרוח להביא את התבואה, היה האחראי נעתר לו, שהרי הוא רואה מול עיניו שפע של עצום של תבואה, והיה אומר 'מה יקרה אם אדם אחד לא יתן', וכן היה מתרשל ולא מתאמץ לאסוף ככל שניתן, וכיוצא בזה, ולבסוף כשהיו מגיעים שני הרעב היה מחסור, ולזה צריך 'איש נבון וחכם', שאינו מתפעל מהמציאות החיצונית שרואה שפע מול עיניו, אלא בעיני רוחו הוא רואה את הרעב מגיע, ואוסף תבואה בלי ויתורים וללא הפסק כפי הצורך.

דין מילה במי שנולד מהול

עצם עשיית הברית, אף בלא להסיר ערלה, ולפיכך אף מי שנולד מהול צריך לעשות איזה 'מעשה ברית', דהיינו להטיף דם ברית, כדי ועל כך בא המיעוט ללמדנו שתינוק שנולד כשהוא מהול, פטור מלעשות 'מעשה מילה'. [והלימוד הוא מראה מקום בלבד, כלומר שכיון שהפסוק אמר "ערלתו" ומשמעותו דווקא ערלה ודאי ולא ספק, ונולד מהול הוא בכלל זה שהוא ספק ערלה כבושה, לכן ממעטים אף נולד מהול, אף שלא היה בכלל ספק ערלה, מכיון שמצד ערלה כבושה, אין מקום לחייב (לרבנן) שלא נחשב ערל מצד זה] ומאחר ודין לך בו אלא חידוש, נמצא שמיעוט זה נאמר רק לענין תינוק ישראל שנולד כשהוא מהול, אבל גר שנתגייר כשהוא מהול לא נתמעט מעשיית 'מעשה מילה', ולכן הוא צריך הטפת דם ברית.

הטעם שגר צריך מעשה ברית אף במהול

אלא שעדיין יש לבאר, מאחר שהמיעוט של 'ערלתו' מלמדנו שבמקום שאין ערלה אין צריך גם 'מעשה מילה', א"כ ממילא נכלל במיעוט זה גם גר שנתגייר כשהוא מהול, שמכיון שאין לו ערלה ממילא אינו צריך 'מעשה מילה', ומדוע אם כן סוברים הבה"ג והתוספות שגר אינו נכלל במיעוט של הקטן.

ויש לומר בזה, בשני אופנים א. שהגדר הלימוד מהפסוק "ערלתו" שבמקום שאין ערלה לא שייך מעלה של 'מעשה ברית', ולכן אפשר לומר שדווקא בקטן, שכבר יש לו 'מעלת ישראל', [וצריך המעשה ברית רק לתוספת מעלה וזה לא שייך במהול], אבל גוי שעדיין לא נכנס ל'מעלת ישראל' יתכן שאצלו יש מעלה של 'מעשה ברית', על ידי הטפת דם ברית, ולפיכך אינו נכלל במיעוט של 'ערלתו' שנאמר אצל הקטן.

ב. שגדר הלימוד מהפסוק "ערלתו" שקטן שנולד מהול יש מעלה של 'מהול' אף בלא 'מעשה מילה', מאחר שאין לו ערלה, ואי"צ מעשה ברית כדי להחשיבו מהול רק במי שיש לו ערלה, אבל בגוי שנתגייר שהוא מהול אין אצלו מעלה של 'מהול', בלא מציאות של מעשה ברית, ולפיכך הוא צריך עוד מעשה של הטפת דם ברית.

הטפת דם ברית בקטן ולא בגר, מאחר ובקטן יש ספק 'ערלה כבושה'.

ותירצו התוס' בשם רשב"א, שבאמת סברת הבה"ג אינו סותרת למבואר בסוגיא, מכיון שהטעם לומר שגר שנתגייר כשהוא מהול חייב למול אף שקטן שנולד כשהוא מהול אינו חייב למול, הוא משום שמסביר היינו אומרים שביין קטן שנולד כשהוא מהול ובין גר שנתגייר כשהוא מהול צריכים הטפת דם ברית, אלא שנתמעט קטן מ'ערלתו' שאינו צריך הטפת דם ברית ולכן דווקא לענין קטן הדין כך, דהתם גלי רחמנא דין זה, אבל לענין גר שנתגייר שהוא מהול שלא מצינו דרשה כזו, ממילא עדיין הסביר הראשונה בעינה עומדת, שיש לחייבו בהטפת דם ברית.

צ"ב תירוץ התוספות

אלא שהדברים צריכים ביאור, שהרי כפי שנתבאר הטעם לחייב הטפת דם ברית בקטן שנולד מהול הוא משום שיש כאן ספק 'ערלה כבושה', ועל כך באה תיבת 'ערלתו' ללמד שרק ודאי ערלה חייבת במילה ולא ספק, וממילא אינו צריך הטפת דם ברית, וא"כ לגבי גר שנתגייר כשהוא מהול לא שייך ענין זה שהרי אין כלל חשש של 'ערלה כבושה', ומאיזה טעם וסברא נחייבו בהטפת דם ברית שצריך מיעוט לזה.

יש מעלה במעשה הברית אף בלא ערלה

ונראה לבאר כוונתו, שבאמת אין המיעוט בא לומר שספק ערלה כבושה אינו צריך הטפת דם ברית מצד הערלה כבושה, וההכרח לזה הוא משום שמאחר והמיעוט של 'ערלתו' נאמר לגבי שבת, ש'ערלתו' ודאי דוחה את השבת ולא נולד כשהוא מהול, בהכרח אין כוונת הכתוב למעט מצד ספק 'ערלה כבושה', דכיון שהוא חייב במילה רק מספק פשוט הדבר שאין מחללים על כך את השבת, ולא הוצרך לזה שום מיעוט.

אלא כוונת הכתוב למעט מצד ענין אחר, שכן מסביר היה מקום לומר שיש מעלה בעשיית 'מעשה ברית' מצד

ותהר האשה ותלד בן, ותרא אותו כי טוב הוא, ותצפנהו שלשה ירחים (שמות ב ב).

איתא במדרש תנחומא (פר' נח סי' ה) שמשנה נולד מהול, שנאמר 'ותרא אותו כי טוב הוא'.

מחלוקת ב"ש וב"ה בדין הטפת דם ברית למהול

הגמרא במסכת שבת (קלה.) מביאה מחלוקת בית שמאי ובית הלל בדין הטפת דם ברית למהול, ונחלקו התנאים שם באיזה אופן נחלקו ב"ש וב"ה. דעת תנא קמא, שנחלקו בית שמאי ובית הלל בתינוק שנולד מהול אם צריך הטפת דם ברית, ב"ש מצריכים, וב"ה אינם מצריכים. ואף ב"ש המצריכים הטפת דם מודים שאינה דוחה את השבת, שכן מתיבת 'ערלתו' יש ללמוד שרק 'ערלתו' ודאי דוחה את השבת, ולא הנולד כשהוא מהול, ודעת ב"ה שנלמד מכאן שאינו מחויב במילה אפילו בחול [כמבואר בתוס' עפ"י המהרש"א]. אמנם דעת רבי שמעון בן אלעזר היא, שלא נחלקו ב"ש וב"ה על הנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית, מאחר ויש כאן ספק 'ערלה כבושה', אלא נחלקו בגר שנתגייר כשהוא מהול [שודאי אין כאן 'ערלה כבושה'], שב"ש סוברים שצריך להטיף ממנו דם ברית, וב"ה סוברים שאין צריך.

קושיית התוס' בשבת על שיטת הבה"ג שמצריך הטפת דם בגר ולא בקטן ותירוצם

ובתוס' שם (ד"ה לא נחלקו) הביאו שיטת הבה"ג, שפסק להלכה שקטן שנולד כשהוא מהול אינו צריך הטפת דם ברית, ואילו גוי שנתגייר כשהוא מהול צריך הטפת דם ברית. וכתבו על כך התוס', שמה שפטר קטן מהטפת דם ברית, היינו משום שנקט להלכה כת"ק אליבא דב"ה, שאי"צ בקטן הטפת דם ברית, שכן פסק רב בסוגיא דהתם. ומה שהצריך גר שנתגייר כשהוא מהול הטפת דם, היינו כפי המתבאר ממהלך הסוגיא ביבמות (טו:). אמנם תמיהו על כך התוספות, שהרי בסוגיא בשבת משמע איפכא, שיש סברא לחייב הטפת דם ברית בקטן יותר מבגר, שהרי לר"ש בן אלעזר ב"ה מצריכים

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לאברכים

כיצד מקבלים קבלות בצורה נכונה (ב)?

לידי החלטה, ואז אכן יש כאן החלטה גמורה, שיוכל בע"ה לקיימה ולעמוד בה. דבר נוסף שצריך לדעת, כיצד משמרים התעוררות לאורך זמן. שכן כאשר אדם מרגיש התעוררות באיזה עניין היא אינה נשארת להרבה זמן - אם אינו יודע כיצד לשמר אותה, והיא יכולה אפילו להיעלם ברגע אחד. והדרך לשומרה הוא בעיקר על ידי שני דברים: האחד, לימוד המוסר, והשני, עשיית פעולות חיצוניות לתקופה מסוימת. ונבאר הדברים. כדי לשמר התעוררות צריך שיהיה לו תמיד כח שיעורר אותו לדבר זה, ולימוד המוסר הוא הכח הדוחף אותו תמיד. וכן עשיית פעולות חיצוניות באותו עניין, אפילו אם באמת אינו אוהז שם, מכל מקום זה נותן לו פתח לקנות מדרגה זו באמת.

כגון, אברך שהיתה לו התעוררות לברך בכוונה, הוא הבין שמאחר ובלאו הכי הוא מברך מדוע שלא יכוון בברכות, וממילא הוא רוצה לקבל על עצמו לברך בכוונה. אמנם כהרגלם של דברים ההתעוררות שלו הולכת ונעלמת עם הזמן. והעצה שלו היא גם ללמוד מוסר בעניין זה, וגם להכריח את עצמו למשך תקופה מסוימת לברך בכוונה, אף שאינו בדרגה זו, ואף שעושה זאת בלי שום רגש לעניין, מ"מ אחרי שיתרגל לעשות זאת, יחד עם לימוד המוסר, זה יביא אותו בסופו של דבר לדרגה זו באמת.

דיברנו על כך [הובא בשבוע שעבר] ש'קבלה' אמיתית היא כזו שמטפלת בשורש הבעיה, וכן לוקחת בחשבון את כל ההשלכות הנובעות מכך. ונביא דוגמא נוספת לזה, אברך שמחליט להתחזק בתפילה בבוקר, עד היום הוא התפלל במניין מאוחר שממהרים בו קצת, ועכשיו החליט להתחזק, וללכת למניין מוקדם יותר שמתפללים בו בנחת. אלא שהבעיה בהחלטה כזו, שהוא לא חשב האם שווה לו הדבר למרות העייפות שתהיה לו במשך היום מחמת כך שהתעורר יותר מקודם, וכן שבגלל זה יהיה יותר חלש וילמד פחות טוב, ומאחר ולא חשב על כך ממילא לא ברור אצלו איך להתנהג בפועל. וממילא בבוקר כשינסה לקום ויהיה לו קושי הוא ישאר במיטה, שכן אין הדבר ברור אצלו שקבלתו אכן כדאית, ויתכן שאם באמת היה חושב על כך מקודם לכן היה מחליט שעדיף לקום מוקדם על אף העייפות, אך מאחר ולא חשב על כך נמצא שלא קיבל זאת עליו בהחלטה גמורה, ואותו 'קצת' שנשאר לא ברור אצלו זה מספיק כדי שלא יצליח בהחלטתו, ויישאר במיטה.

אלא הדרך הנכונה בזה, שקודם קבלתו יחשוב היטב על כל הצדדים, שאם יקום מוקדם יהיה יותר עייף במשך היום, ויתכן שיהיה לו מזה ביטול תורה, וצריך לשקול היטב 'האם אני מוכן לזה או לא?' לחשוב על הכל ורק אז לבוא

ממדן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת שמות תשפ"ה

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו תיבת גומא ותהמורה בחמור וזבחת ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת האור (שמות ב, ג). שמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שמצות השבת גופו (שבסנהדרין דף ע"א למדים מזה שמצוה להציל מסכנה) לא מחייבת להגיש את הטיפול הטוב ביותר, ואם נתן טיפול טוב, אין צורך להתאמץ אף שאפשר לתת טיפול טוב יותר. ולכן אין חיוב לשכור את הרופא הטוב ביותר, ומספיק לקחת רופא טוב. ואפשר להביא קצת ראייה לדברי מו"ח זצ"ל, מהמבואר במסכת סוטה (דף י"ב ע"א), שואלת מדוע לקחה יוכבד תיבת גומא, ולא בחרה תיבה מעצים מעולים יותר מהגומא. ומשיבה הגמ', אמר רבי אלעזר, מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהם יותר מגופם. וכל כך למה, לפי שאין פושטים ידיהם בגול. כלומר שהגומא הוא הוול ביותר, וכתב רש"י זצ"ל: חביב עליהם ממונם, שדמיו מועטים, ואע"פ שהיה משתמר גופו יותר בשל עצים קשים וחזקים, עכ"ל. שמענו מכאן הלכה מחודשת מאד, שאין מצוה להשתמש בעצים קשים וחזקים, אף שהיה משה משתמר בהם יותר, בכל זאת מאחר וגם הגומא הוא טוב, אין חיוב להצילו בטוב יותר. ובמהרה"א (בח"א שם) הוסיף: וצריך לומר שהיה משתמר גם בגומא, אלא שיותר היה משתמר בעצים אחרים.. דאל"כ אין לדבר שעומד בפני פיקוח נפש, וכל שכן ממונו, עכ"ל. ומבואר דאין חיוב להציל בדרגה הגבוהה והבטוחה ביותר, ואפילו כשזה נוגע לחסכון של ממונו [וראה מש"כ בשיעורי תורה לרופאים (ח"ב סימן פח) האם מותר לחלל שבת כדי להינחל ע"י רופא מומחה יותר, ובחשוקי חמד עמ"ס גיטין (דף מה ע"א) שהבאנו עוד ראייה לזה].

ושאלה אשה משכנתה ונגזרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמנים על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים (ג, כב). הנה נתקשו הפוסקים מה הטעם שנהגו להניח על התינוק תכשיטים בעת קיום מצוות 'פדיון הבן', וכמו ידוע שנהגו להניח תכשיטים על החמור בעת קיום מצוות 'פדיון פטר חמור', וצ"ב. וקובץ 'זו"י העמודים וחשוקיהם' (גליון ה עמ' כא), הארכנו בכל זה, והבאנו דהנה בשעת קיום פדיון הבן או פדיון פטר חמור אם שואל הבן את אביו מאי היא, יש לאב מצוה לספר לו ביציאת מצרים (וכמ"ש 'האזה"ח הק' שמות יג, יד), כי כל תכלית מצוה זו היא כדי שנוכח את יציאת מצרים, וכמבואר בספר החינוך (מצוה כב). ומאחר ואמרנו במסכת בכורות (דף ה ע"ב) מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים, משום שסייעו לישראל בשעת יציאתם ממצרים, שאין להם כל אחד ואחד מיישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים. וא"כ יתכן שזה מקור המנהג להניח תכשיטים על החמור, כדי לזכור את הנס של יציאת מצרים, שאז הניחו עמ"י את התכשיטים והכסף והזהב על חמוריהם. וגם כדי לעורר את הילדים לשאול מדוע עושים כן, ואז יש לאב מצוה לספר לו את יציאת מצרים, שהרי כל תכלית מצוה זו היא לזכור את יציאת מצרים. ובזה מבואר גם הנחת התכשיטים בפדיון הבן, שהרי נאמר כאן בפרשה שגם על הבנים והבנות שמו את התכשיטים והבגדים, וכיון שגם הבנים לקחו את התכשיטים והשמלות, לכן מניחים גם בפדיון הבן תכשיטים כדי להזכיר הדבר וכדי שישאל הבן ויבואר לו ספר בצי"מ. והענין הדברים קמיה מרן ראש הישיבה בעל אילת השחר וצוק"ל והסכים עם הדברים, וקולסם.

וילך משה וישב אל יתר חותנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל אחי אשר במצרים ואראה העדים חיים ויאמר יתרו למשה לך לשלום (ד, יח). נשאלתי בלוזה שהגיע למלוה ובכה בפניו שאין לו איך להחזיר החוב, והמלוה אמר לו 'בסדר, לך לשלום', ולאחר זמן מת המלוה שהיה עשיר גדול, ונסתפק האם בכך שא"ל 'לך לשלום' מחל לו על החוב, או שמא אין כאן מחילה, וצריך לשלם ליושיו. והנה כע"ז דן בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן ק) בשוכר ומשכיר שהתכוונו על מחיר שכירות הדירה, ולאחר ויכוח אמר המשכיר לשוכר 'לך לשלום', ולאחר זמן טען השוכר שהמשכיר מחל לו בכך שאמר לו 'לך לשלום', והמשכיר טוען כנגדו שרק דיווחו בעלמא הוא, ולא הסכים כלל להפחית מדמי השכירות. והוכיח מנעמן ואלישע, שלשון 'לך לשלום' היא הודאה, יע"ש. והנה בשו"ת דובב מיישרים (ח"ד סימן רלא) כתב לפשוט ספק זה מהאזה"ח הק' כאן, דהנה משה רבינו נשבע ליתרו חמוי שלא ילך ממדין ללא רשותו, ולכן נאמר כאן שהלך לחמוי כדי שימחול לו על השבועה, ולהדיא איתא שאמר לו יתרו למשה: 'לך לשלום', וכתב האזה"ח: 'לך לשלום' מפורש מחל לו על השבועה, וכל כיוצא בזה אינו צריך התרה, אלא כל שמחל המשביע אין כאן שבועה, עכ"ל. ומזה הוכיח הדו"מ שבמבואר שדי בלשון 'לך לשלום', והיא נחשבת למחילה. אמנם יע"ש צמח צדק (יו"ד סימן קצא) שהאריך לתרץ את דבריו, שהיה מבואר במסכת נדרים (דף סה ע"א) שהקב"ה התיר לו הנדר, ולא היה די במחילת יתרו על השבועה. ולולי דברי קדשם היה נראה לומר שאין לדון כאן מצד ה'לשונות', אלא יש להתחזקת אחר סגנון אמירת הדברים ושפת לבו של המלוה, ומה אמר לפני כן ומה א"כ, ובאיה 'ניגון' נאמר הדברים, והאם אמר כן בלבביות וכפנים מאירות, או שסתם אמר לו בסגנון דיבור רציני. וכל עוד לא ברור מסגנון דיבורו של המלוה שהוא מחל להדיא על החוב, הרי שהלווה צריך לפרוע את החוב ליורשי המלוה [וע"ע בחשוקי חמד עמ"ס ראש השנה (דף יז ע"ב)].

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

כל הזוגות שגרו בדירה זו, לא היו להם ילדים

שאלה. יש לי שכנים שמתגוררים בדירה מסוימת בבנין, וכבר כמה שנים שהם נשואים ואין להם עדיין זרע של קיימא. שבע שער פתה לאשתי אחת השכנות המבוגרות בבנין וסיפרה לה כך: "את יודעת, אני כבר גרה בבנין 45 שנה, הייתי מהדירות הראשונות בבנין ואני עקבת ושמתי לב במשך כל השנים לדבר נורא מוזר, בדירה הזו [שגרים אותם בני הזוג שאין להם ילדים] מעולם לא נשמע קול בבי של תינוק. כל הזוגות שגרו שם מאז שהדירה זו קיימת, כל זמן שהם גרו בדירה לא היו להם ילדים, אני זוכרת שדרכה כף רגלם של ילדים בדירה הזו. כל הזוגות שגרו כאן, חלקם 10 שנים וחלקם יותר או פחות, לא היה להם ילדים. בסוף כל זוג עבר דירה מסיבותיו שלו, זה נראה שיש משהו סגולי בדירה הזו", סיימה השכנה המבוגרת את דבריה.

אשתי שמעה מזה והודעזעה וסיפרה לי. שאלתי היא, האם מחובתי לבוא לבני הזוג המתגוררים כעת בדירה, ולגלות את אונם מהידיעה הזו, שכל מי שגר בדירה הזו בעבר לא היה לו ילדים, או שמא ברגע שאני יספר להם על כך, הם בוודאי יבטלו את ההשכרות עם המשכיר, ויצא שם רע על הדירה, והמשכיר יפסיד על כך סכום גדול של כסף.

אך מצד שני, איך אפשר לשתוק על דבר כזה, והרי זה יותר מסתם חזקה של ג' פעמים, שלפי החשבון כבר עברו כאן במשך 40 שנה יותר מעשרה דירים, ולפי עדות אותה שכנה לכולם לא היה ילדים באותה דירה מעולם, עד שעברו דירה. נשמח לתשובת מרן שליט"א מה לעשות במקרה זה?

תשובה. בנוגע לעצם הנידון אם שייך שאדם שגר בבית מסוים או בעיר מסוימת יסבול צרות מחמת הבית או העיר, ואילו היה גר במקום אחר לא היה סובל צרות אלו. מציעו כעין זה שאמרנו חז"ל במסכת בבא מציעא (דף עה ע"ב) ת"ר ג' צועקין ואינן נענין, ואלו הן, והקונה אדון לעצמו וכו'... מאי קונה אדון לעצמו וכו', איכא דאמרי דביש ליה בהאי מתא ולא אויל למתא אחריתא [שרע מזלו בעיר זו, ואינו הולך לעיר אחרת]. וכן אמרו במסכת ראש השנה (דף טז ע"ב) דשנינו מקום הוא מהדברים שמקצועין גור דינו של אדם.

וביותר מזה כתב בספר חסידים (סימן תעח), אם בנה בית חדש או נכנס בבית מחדש, ומתו בו ג' זה אחר זה, הרי אם יעכב יותר בבית זה הרי זה מתדחיק בנפשו שיאבדו מכאן ולהבא. וכן עיר שאדם דר בה, ומתו בה בניו ואין מתקיימים בה, הרי זה נענש על שגורם מיתה לבניו, ואל יאמר אדם אילו היה במקום אחר היו כמו כן מתים, מקום הויקא שאני, יע"ש.

אך כל זה מציעו לגבי אדם שגר בבית מסוים או בעיר מסוימת, ונעשו לו כמה צרות, שצריך לעזוב את הבית או את העיר, אבל עדיין לא שמענו שאם בבית אחד היו צרות לאנשים אחרים, שיש קללה על הבית ואין לגור שם [ויעוין עוד בקובץ 'זו"י העמודים וחשוקיהם' (גליון כ עמ' עד) על זוג ששכר בית, ולאחר השכירות נדע להם ששלושה זוגות שגרו שם לפניהם התגרשו, האם יכולים לבטל את השכירות].

והנה מרן בעל 'קהילות יעקב' זצ"ל נשאל בקריינא דאגרתא (ח"א מכתב קצא), על בית שמתו שם ארבעה אנשים, אב, בנו, חתנו, ונכדו, האם יש חשש לגור בבית זה. וכתב, שכל מה שאמר בספר חסידים מייירי שאדם זה שאיננו בו פגעים ג' פעמים לא יעכב אדם זה באותו בית יותר, אבל שיהא קפידא גם על איש אחר לא שמענו. ומכל מקום על כיוצא בזה אמרו חז"ל פירוקא לסכנתא, ואינו יכול ליעזב בו כלום, עכ"ד.

אמנם בעניינו שבית זה עומד כבר למעלה מארבעים שנה, והיו שם כעשרה זוגות ויותר, ולא נשמע שם מעולם קול של ילד, על זה אמרו חז"ל במסכת חולין (דף צה ע"ב) בית תינוק ואישה, אע"פ שאין נחש יש סימן, אמר ר' אלעזר והוא דאיתחזק תלתא זמני. גם בעניינו לאחר שזה התחזק שלוש פעמים ויותר, יש בזה סימן וצריך לחוש לזה, ולכן צריך לגלות את אונם של בני הזוג, ושהם יחליטו אם ברצונם להישאר בדירה כזו.

ומאד יתכן שדבר נורא זה, שכל מי שגר בדירה זו לא זכה לילדים, אירע משום שאחד הדיירים ערך בעבר שיפוצים בדירה וסתם חלון או פתח לגמרי, שהרי כתב בצוואת רבי יהודה החסיד (אות כ) 'לא יסתום אדם חלון או פתח לגמרי, שלא יזיקו השרים, כי דרכן לצאת בו, אלא יקוב בו נקב'. ויתכן שהדייר הראשון סתם החלון לגמרי, ולא השאיר בו אפילו נקב קטן ממש, ובאופן זה יש סכנה לאותו אחד שעשה כן. ויש בפוסקים שכתבו שהשרים מתקנאים לא רק באותו אחד שסתם החלון או הדלת, אלא בכל מי שדר באותו הבית ההוא. ויש לברר אצל הדיירים הראשונים, ואם אכן יתגלה שכך היה, לתקן את הדבר, ולפתוח נקב קטן במקום בו היה החלון או הדלת.

מעמד מורגש של **'מסיבת חנוכה'** לילי כיתה א' בתלמוד תורה **'אהל תורה'** בנשיאותו של רבינו, נערך בשבועות האחרונים במעונו של רבינו. כאשר התינוקות של בית רבן נכנסו לבית רבינו, בעודם לבושים בגדי שבת וכתרים לראשם, כשבמעמד משתתף גם הגה"צ רבי **שמעון גלאי** שליט"א, שאחד מנכדיו לומד בת"ת. הילדים יצאו בשיירה מבניין הת"ת לעבר בית רבינו, כאשר רכב של הכנסת ס"ת מלווה את דרכם בקול שירה חזמרה לכבודה של תורה, יחד עם ההורים הנרגשים וצוות המלמדים ובראשם המנהל המסור הרב **ישראל וואלף**. רבינו הקדיש זמן רב למעמד, בין סדרי לימוד והשיעורים הנמסרים במעונו מדי ערב שבת קודש, ולאחר שהציגו את הילדים לפני רבינו והגה"צ גלאי, ביקש רבינו שישירו שני שירים, ולאחר שירת 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', ו'אבינו אב הרוחמן', נשא רבינו דברים קצרים לילדי החמד: 'אני רוצה לומר לילדים החמודים, עכשיו זה זמן של עת רצון, הקב"ה מתמלא רחמים עלינו, וכל ילד יכול לבקש משהו על אבא שלו ועל אמא שלו, שיהי בריאים, הוא יכול לבקש שיהיה להם פרנסה. אתם ילדים שאין לכם חטא, ואתם קדושים, אז כעת זה זמן להתפלל להקב"ה... כל מי שצריך איזה משהו בבית, האבא חולה לא עלינו, או האמא, או דברים אחרים שצריכים, ילדים כמוכם יכולים להתפלל, והקב"ה ישמע תפלתכם'.

לאחר פרסום דברי רבינו במסיבת חנוכה לאברכי כולל 'בית דוד' על החובה לדאוג לשידוכים לבחורים ובחורות מבוגרים, נערך מעמד רב רושם של ייסוד תוכנית חדשה ע"י ארגון **'לב אחד'**, אשר אחד מפעולותיו הגדולות הוא 'מרכז השידוכים לבני התורה בארץ הקודש'. המעמד נערך לאחר שיעורו של רבינו בביה"ח 'מעייני הישועה', כאשר ראשי הארגון הציגו לפני רבינו והמשתתפים את דבר היזמיה: "כיום בא"י יש יותר מ-8,000 בחורים ו-8,000 בחורות שהם רווקים. ובממוצע יכול להיות שנתיים שהם לא מקבלים שום הצעה, מה שאנחנו עושים מעמידים בכל ישיבה וסמינר וקהילה נציג שאחראי על האנשים שלו, שלא יהיה מישהו שלא משייך למישהו. וכיום יש לנו בס"ד 700 שדכנים, מתוכם 270 זה נציגי ישיבות וסמינרים, ועושים 4,000 הצעות בחודש, ו-400 פגישות בחודש. הרעיון הוא שלא יהיה מישהו שאין לו הצעות. וכמו שעושים גבאי לגנרטור, ולאבות ובנים, אנחנו רוצים שיהיה בכל קהילה וקהילה בא"י גבאי לענייני שידוכים. אנחנו מבקשים ממכון שליט"א שיוציא קריאה לראשי הקהילות, שכל אחד יתן את דעתו על הציבור שלו, שלא יהיה מישהו שלא משייך למישהו. יש הרבה בתים עם ילדים מבוגרים שמתחננים שאף אחד לא מציע להם הצעות. זה חסד שאין כדוגמתו, וזה נדרש מאיתנו כציבור לשים לב לה'".

רבינו הגיב ואמר: 'מה שיש לי להגיד, שמעתם את הבניה הנוראית הזו... מי שמתעסק בזה השכר הוא עצום, אין לתאר ואין לשער, כיון שהבני בבית הוא כל כך גדול שרואים שהבת מתבגרת, ואין הצעות אפילו, והבת מגיעה לגילאי 35,36,37... ובאים לשאול שאלות קשות שאיני רוצה לפורטם... והעצור של ההורים הוא נורא ממש, רואים את הבת מתבגרת ומתנוונת... לכן אני רוצה לומר שכל אחד יעשה כל מאמץ בענין. ודעו לכם, כי אין קץ למתן שכרו של מי שעוסק בענייני שידוכים, הוא יכול לזכות לאריכות ימים ושנים, וכל מי שעושה את זה מתבגר מן שמיא בכל טוב. והבקשה היא שכל קהילה, כל בית מדרש, כל כולל, וכל מקום תורה, יעמידו אנשים ונציגים שידאגו למסכנים האלה, לאלה שאין להם שידוכים... ואין לי מילים להגיד על השכר שיהיה לו, הקב"ה ברא את העולם 'זכר ונקיבה ברא אותם', והוא עוזר לקיום העולם, אשריו ואשרי חלקו, עכ"ד קדשו של רבינו. לאחר מכן אף הצטרף וחתם רבינו בכת"ק לקריאת מורנו ורבנו גדולי ישראל שליט"א על יזמיה זו [ניתן להאזין לדברים בקו 'שיח יצחק', שלושה 4 ולאחר מכן 2].

פסק הלכה אקטואלי הנוגע לרבים, התפרסם בקובץ 'זו העמודים וחשוקיהם' (גליון 131), לגבי אותם תושבים המתגוררים בסמיכות מקום למכון מור"ב בעיר ב"ב, כאשר לפני 12 שנה נערכה במקום בניה ללא הפסקה ביום ובלילה, עם רעש עצום שהפריע לשכנים בכל שעות היום והלילה. לאחר תהליך משפטי ארוך, הם עברו לתהליך גישור בו נקבע כי המכון יצפה את כל התושבים בסכום כסף רב, כאשר כל נפש שהיתה גרה באזור הנ"ל תקבל פיצוי ע"ס 2,500 ₪. למעשה ישנם אברכים שזכאים לפיצוי, למרות שכלל לא סבלו מהרעש, ושאלו שהיו הפסק הוא של ערכאות, וע"פ דיני התוקף אין ברור שצריך לשלם פיצוי כ"כ גדול. ושאלו האם ראוי להימנע מלקחת את הכסף (כדי לא להיות שותף לענין הליכה לערכאות), או שמוא מאחר והם כבר התייאשו לאחר פסק בית המשפט אין בכך חשש. רבינו האריך בסוגיא זו, כשמסקנת הדברים היא כך: **'מותר לקחת את הכסף, כי לאחר שחייבו אותם לשלם, הם כבר התייאשו מהכסף. ובנוסף לכך, לא חייבו אותם לשלם, אלא הם הסכימו לתת את הכסף כפשרה. זאת ועוד, שזה טוב שהם משלמים לשכנים שסבלו מהרעש, כדי לצאת ידי שמים על הסבל שגרמו לשכנים'**, עכ"ד רבינו [ניתן להאזין בקו 'שיח יצחק', שלושה 1, לפסק של רבינו בהרחבה, עם המקורות והנימוקים].

סנהדרין דף כט ע"א

דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין

נתן רשות לאכול מעוניות שאינם שייכים לו, והאובלים חלבו האם צריך לשלם

שאלה. מעשה בשד"ר שהתרים לצדקה בפתח בית הכנסת. על השולחן לידו היה מונחת שתי חבילות של עוגיות, המתרים שכבר היה שם הרבה זמן, וראה שאף אחד לא בא לקחת את העוגיות, היה בטוח שהניחו זאת שם כדי שהציבור יאכל, ולכן פתח את הקופסא ולקח לעצמו שתי עוגיות, וכששאלו אותו חלק מהמתפללים של מי הם העוגיות, אמר להם שנראה שאחד הניח זאת עבור הציבור, עד מהרה שתי החבילות נאכלו, לאחר כמחצית השעה בא אחד אל המתרים ושאלו האם ראיית כאן שתי חבילות של עוגיות שהנחת כאן, אמר לו המתרים ראיתי, והייתי בטוח שזה הונח לטובת הציבור, ולכן אכלתי ואמרת לכל הציבור שיאכלו.

ועתה באו שניהם לדין, בעל העוגיות טוען שהמתרים חייב לשלם, כיון שהוא אמר לציבור שהם יכולים לאכול, והמתרים טוען מי שאלו הם חייבים לשלם, אך אם אני אתחייב בדיון, ואפילו רק בדניי שמים, אשלם את שתי החבילות, האם המתרים חייב בדניי שמים?

תשובה. לכאורה בדניי אדם פטור המתרים, שהרי לא הזיק לו, אלא שאמר להם שהם יכולים לאכול, וכל הציבור שאכלו הם חייבים לשלם. אך בדניי שמים יש לעיין אם הוא חייב.

והנה נאמר במסכת סנהדרין (דף כט ע"א) אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מניין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני, דאמר רבי שמלאי הרבה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען, ומפני מה לא טען לו הקדוש ברוך הוא, לפי שלא טען הוא, מאי הוה ליה למימר דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין.

ועל פי גמרא זאת כתב הש"ך (חו"מ סימן לב סק"ג בהג"ה) שהמשלח לדבר עבירה, פטור גם בדניי שמים, שהרי אמרין בגמרא שהנחש היה יכול להפטר, אף שהדיון היה בדניי שמים [והקשו על הש"ך בשו"ת חכם צבי בתשובותיו (סימן קלח) ובספר יהושע (כתבים ופסקים סימן תכו) שהתוס' כתבו שדוקא נחש היה יכול להפטר בטענה זו, כיון שלא נצטוו שלא להסית, אבל כל מסית אינו יכול להפטר בטענה זו].

והמשנה למלך (פ"ב מהלכות רוצח ה"ב) כתב כעין דברי הש"ך אלא שחילק שהיכא שהמשלח עשה מעשה, חייב בדניי שמים, אבל בדבור בעלמא כמו שעשה הנחש שרק דיבר, פטור מדניי שמים. וכתב שם המגיה שיש לדחות ראיה זו מהנחש, דאמרין בקידושין (דף מג ע"א) דבאומר לשלוחו צא בעול את הערה ואכול את החלב לב"ע הוא חייב ושולחו פטור שלא מציע זה הנהגה וזה מתחייב, עכ"ד. כלומר שאף שכל שליח לדבר עבירה חייב בדניי שמים, אבל כאשר שולח אותו לדבר שהשליח הנהגה פטור המשלח, וזהו נהגתה באכילת עין הרע.

ובהנהגות אמרי ברוך (בגליון על הש"ך) גם כן דחה את ראית הש"ך מהנחש, שכל המשלח לדבר עבירה פטור מדניי שמים, ששאני נחש שלא היה לו דין משלח, אלא היה רק יועץ בדבר, ולכן היה פטור אף מדניי שמים.

ולפי זה בענינו לכאורה המתרים שאמר לציבור שיכולים לאכול, פטור אף מדניי שמים, לדעת הש"ך והמשנה למלך, שכל משלח לדבר עבירה, פטור מדניי שמים, וגם שהכא הרי זה היה בעניי אכילה, שלא מציע זה הנהגה וזה מתחייב, וגם לדעת האמרי ברוך פטור, שהכא לא עשה אותם שולחים שלו, אלא שרק היה יועץ שיכולים לאכול.

אך עדיין יש לעיין אם צריך לכפרה בדניי שמים, שכתב הקצוה"ח (שם סק"א) שבחיוב בדניי שמים יש שני ענינים, א. חיוב תשלומים, ב. עונש שגורם על ידו תקלה לחבירו. וכתב שכל מה שדברו הפוסקים על חיוב או פטור בדניי שמים, היינו בדניי תשלומים, אבל לענין עונש ודאי חייב, שעונש יש אפילו בגורם הגורם. וכוונתו שאין בזה חיוב תשלומין מדניי שמים, אבל צריך לחזור בתשובה.

אך יתכן שכל זה נאמר במזיד, ולא בשוגג, וכמו שכתב החוות יאיר (סימן קסו) שבדניי שמים חייב המסית על כל העבירות מקרא ומסברא, [ולא דוקא בעבירה זרה] ולכן נתקלל הנחש, ומשם למדנו ששאר עבירות דחייב בדניי שמים בגורם תקלה לחבירו ומכשילו באופן שאין התנצלות למכשיל כגון שסבר העובר שאינו עבירה ושוגג הוא. ויתכן שגם מה שכתב הקצוה"ח שכל משלח אף שפטור מתשלומין בדניי שמים חייב בעונש, היינו דוקא במזיד, אבל אם המשלח היה שוגג אולי פטור.

אהודה נא חידה

איך יתכן שיאכל אדם (כדרך אכילה) פת כשיעור המחייב ברכת המזון, והדיון הוא שיעטרך לברך לאחר אכילתו ברכת בורא נפשות לכתחילה?

(התשובה לחידה, א"ה בגליון הבא, החידה באדיבות ידידנו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה מגליון קודם: איזה מצוה מותר ליהודי לעשותה בשב"ק, רק אם כבר עשאה פעם אחת ביום חול, וכמו"כ איזה עוד מצוה (אחרת) מותר לעשותה ביו"ט, רק אם עשאה כבר פ"א ביום חול?

תשובה. א. מותר למול בשבת, רק אם כבר מל פעם אחת ביום חול (כמבואר בשו"ע א"ח סוף סימן רסו ס"ז). והטעם הוא, משום שאנו חוששים שמה הוא יקלקל ולא ימול כהלכה [כי עדיין אינו מיומן במלאכת המילה], ונמצא שעבר על חילול שבת שלא במקום מצות מילה. ב. כתב בשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן כג, הו"ד בביאור הלכה סימן תצח ס"א) 'נראה לי להורות, שמי שלא שחט מעולם, אסור לו לשחוט לכתחילה ביום טוב, כיון שעדיין אינו הוזהר באימון ידיים ושלא יתעלף, חיישין שמה יקלקל שחיתותו והוי טרחה שלא לצורך אוכל נפש ואסור, כמו במהרה"ע, עכ"ד.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממכון שליט"א,
ניתן להדפיס במייל a0527642209@gmail.com,
ובפלאפון הנ"ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com
ובפלאפון 0533126877.

נתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום מסדן
רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בקו 'שיח יצחק', 04-376-0582,
או 072-380-9348. מדי ערשך יעודכן בקו האם יסירה סדן
שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשת שמות תשפ"ה

בדברי התרגום דהמלך ביטל גזירות יוסף

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (א, ח).

תרגום אונקלוס - מלך דלא מקיים גזירת יוסף

ופרש"י, אשר לא ידע, עשה עצמו כאילו לא ידע, אמנם בתרגום אונקלוס תרגם, 'וקם מלך חדש' על מצרים דלא מקיים גזירת יוסף' והיינו דפירש דהא דכתיב אשר לא ידע את יוסף היינו שביטל את הגזירות שיוסף גזר, אמנם צ"ב היכן מצינו גזירות שגזר יוסף שהוצרך המלך החדש לבטלם.

כשמת יוסף הפרו ישראל ברית מילה

ושמעתי לבאר בדברי התרגום בב' אופנים, דהנה איתא במדרש רבה כאן (פרשה א' אות ח') 'רבנן פתחין פתחא להאי קרא, בה' בגדו כי בנימין ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם (הושע ה' ז)', ללמדך כשמת יוסף הפרו ברית מילה אמרו נהיה כמצרים, ומבואר בדברי המדרש דלאחר מיתת יוסף הפסיקו ישראל למול משום שרצו להדמות למצרים שלא מלו.

צ"ב דהרי גם המצריים מלו

אלא מהמבואר בדברי רש"י לעיל בפרשת מקץ על הפסוק 'ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו' (בראשית מ"א, נ"ה), ופירש רש"י שם, 'אשר יאמר לכם תעשו, לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אצל פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו, אמר להם ולמה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים, אמרו לו אספנו הרבה והרקיבה, אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה מה אם יגזור עלינו ונמות', ומבואר בדבריו דיוסף גזר על כל המצריים שימולו וכלשון רש"י 'הרי גזר... מה אם יגזור', וא"כ גם המצרים מלו, והיאך כתב המדרש שלא רצו ישראל למול משום שרצו להדמות למצריים.

י"ל דגזירה זו ביטל המלך החדש

אמנם הביאור בזה ע"פ המבואר בדברי התרגום כאן שכשקם מלך חדש על מצרים ביטל גזרות יוסף, ולמשנ"ת י"ל דהיינו שביטל מה שגזר יוסף שכל המצריים ימולו, וא"כ משמת יוסף הפסיקו המצריים למול, וע"ז כתב המדרש שכשרצו ישראל להיחלצות למצריים פסקו מלמול.

בהא דגזר יוסף שימולו המצריים

ובעיקר גזירת יוסף שכל המצריים ימולו צ"ב מ"ט גזר כן והלא אין המצריים מחויבים במצות מילה, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"י ממלכים ה"ז) 'המילה נצטוו בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר אתה וזרעך אחריו לדורותם, יצא זרעו של ישמעאל שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע, ויצא עשו שהרי יצחק אמר ליעקב וכו', ויעו"ש ברמב"ם (בה"ח) שבני קטורה שהם זרעו של אברהם לאחר ישמעאל, מחוייבין במצות מילה, אמנם הרי המצריים לא היו מבני קטורה וא"כ צ"ב מה הטעם לחייבם.

בדין עכו"ם שהכה ישראל ובהא דהכה משה את המצרי

ה"ו) פסק להך דינא אמנם כתב דגוי שהכה את ישראל אפילו אם חבל בו אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג, והיינו דס"ל דאף דא"ר חנינא שגוי המכה לישראל חייב מיתה, מ"מ אינו נהרג ע"ז.

ובחידושי המאירי (סנהדרין שם) העתיק כדברי הרמב"ם וביאר דהוי חיוב מיתה בידי שמים ומשנ"ה אינו נהרג בב"ד, אמנם בחי' הר"ן (שם) הביא דברי הרמב"ם, ופליג ע"ז וכתב דודאי נהרג ע"ז שהכה וכדמצינו במשה רבינו ע"ה שהכה את המצרי, ואדרבה הרי מהתם ילפי' להך שנהרג וא"כ בודאי נהרג אף בידי אדם, וצ"ב מה יתרץ הרמב"ם על קושיא זו.

והי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול (ב, יא-יב).

הרמב"ם - גוי שהכה ישראל חיי"מ רק בידי שמים

הנה בגמ' (סנהדרין נ"ח ב') מבואר, אמר ר' חנינא עובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי וגו', והרמב"ם (פ"י ממלכים

ת' האחרונים אהא דהרג משה את המצרי

ותירצו בזה הפרשת דרכים (דרך דוד דרוש עשירי) המהרי"ל דיסקין והגרי"ז (חידושי הגרי"ז על תנ"ך), ע"פ מה שפירש רש"י לקמן על הפסוק 'ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי' (לקמן פס' י"ד), וכתב שם רש"י, מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש, וא"כ א"ש דאה"נ היה אסור לו להרוג את המצרי בדיני אדם, אבל ע"י שם המפורש שרי ליה להרוג כיון דמ"מ חייב מיתה בידי שמים, והיינו דכיון שע"י הזכרת השם נהרג בידי שמים, הו"ל ככל מיתה בידי שמים.

אמאי בדק משה שלא יהא גר בזרעו

והנה כתיב בקרא 'ויפן כה וכה וירא כי אין איש', ופרש"י, וירא כי אין איש, שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר, ובפשוטו צ"ב, דהיכן מצינו במחוייבי מיתה שבדוקין קודם הריגתן אם יצא מהם איניש מעליא, ומ"ט הוצרך משה לבדוק שאין גר בזרעו, ועמדו בזה מפרשי רש"י.

וביארנו בזה האחרונים הנ"ל, דלפמשנ"ת שחיובו היה רק מדין מיתה בידי שמים, בזה י"ל דאין הורגין עד שבדוקין שלא יצא ממנו זרע מעליא, ומשו"ה קודם שהרגו משה בדיני שמים הוצרך לבדוק שלא יתגייר אחד מזרעו [ובפרש"ד שם הביא שכן ביארו הרא"ם ומהר"ש יפה].

ע"י מה הרג משה את המצרי

והנה כל זה הוא רק אם נימא שהרגו ע"י שם המפורש וכמו שפרש"י, אמנם מצינו בזה מחלוקת, דבמדרש רבה (פרשה א' אות כ"ט) איתא, 'וי' את המצרי, במה הרגו, ר' אביתר אומר הכהו באגרף [ופירשו שם המפרשים (רד"ל ויפה תואר) דכתיב 'להכות באגרףו רשע'], ויש אומרים מגרפה של טיט נפל והוציא את מוחו, רבנן אמרי הזכיר עליו את השם והרגו שנאמר הלהרגני אתה אמר', ומבואר דנחלקו בזה האם הרגו ע"י שם המפורש או שהרגו באגרף או מגרפה, ולמ"ד שהרגו באגרף או במגרפה הדרא קושיא לדוכתא היאך הרגו משה לפ"ה הרמב"ם שכתב דבן נח שהכה ישראל אין נהרג בידי אדם.

מפני מה היה המצרי חייב מיתה

וצ"ל בזה, דהנה בפשוטו הטעם שהרגו משה הוא משום שהכה את ישראל וכלישנא דקרא, אמנם במדרש (שם אות כ"ח) איתא, 'פעם אחת הלך נוגש מצרי אצל שוטר ישראל ונתן עיניו באשתו שהיתה יפת תואר בלי מום, עמד לשעת קריאת הגבר והוציאו מביתו וחזר המצרי ובא על אשתו והיתה סבורה שהוא בעלה, ונתעברה ממנו, חזר בעלה ומצא המצרי יוצא מביתו, שאל אותה שמא נגע בך, אמרה לו הן וסבורה אני שאתה הוא, כיון שידע הנוגש שהרגיש בו החזירו לעבודת הפרך והיה מכה בו ומבקש להרגו, והיה משה רואה אותו ומביט בו וראה ברוח הקדש מה שעשה בבית וראה מה שעתידי לעשות לו בשדה, אמר זה ודאי חייב מיתה כמו שכתוב ומכה אדם יומת וכו', והיינו דכתי' ויפן כה וכה וגו', ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה'.

ומבואר בדברי המדרש דיש מ"ד דהרגו משה למצרי משום שבא על אשתו של היהודי, ועוד משום שרצה להרגו וחייב מיתה כדיון רודף (כ"כ המפרשים), ועמד המל"מ בפרשת דרכים (דרוש ראשון) אמאי הך מ"ד לא פירש כר"ח דנהרג על שהכה ישראל דכתי' בקרא, ותי' דנחלקו המדרשים אי יש למוכה דין ישראל או דין בן נח כיון דהיה קודם מת"ת, ואי דינו כב"נ לא יתחייב המכה מיתה, אמנם בחי' הר"ן (סנהדרין שם) כ' דכיון דהוה להו מצוות יתירות, ודאי חשיבי כמו ישראל לענין זה, ודלא כהפרש"ד, אמנם לפמשנ"ת י"ל, דהך מ"ד דס"ל שהרגו באגרף או במגרפה ס"ל כהך מ"ד שנתחייב מיתה בדיני אדם משום שעבר על עריות או משום רודף, ומשו"ה הותר לו להרוג אף ללא שם המפורש.

בדברי החזו"א דבבן נח אין עד נעשה דיין

והנה כתב החזו"א (חומ"מ ליקוטים סי' ב' סק"ב) 'ונראה דגם לענין בן נח שאמרו סנהדרין נ"ז ב' דנהרג בע"א ובדיין אחד, נראה שצריך שיהא בדיין מידות הדיינים ושיהיה בקי בדיני ב"נ, ושיהיה שומר כל דיני ב"נ, וקורבו הדבר שאין עד נעשה דיין ולא אמר' בזה לא תהא שמיעה גדולה מראיה, וצריך שישב ויעין בדינו וכו', ובזה ניחא שלא יהא כל אחד הולך והורג את חבריו ויאמר שהרגו בדין מפני שראה עובר על ז' מצוות, ויעו"ש שהאריך בכל פרטי דיני הדיין שרוצה לדון בן נח.

ומבואר בדברי החזו"א דבדיני ב"נ אין עד נעשה דיין וצריך שיעיד אחד וידון אחר, ובאמת דכן משמע בלשון הגמ' (סנהדרין שם) שכתבה דבן נח נהרג בע"א ודיין אחד, ולא כתבה דנהרג ע"פ אחד, [ואף אם בדיני ישראל עד נעשה דיין, י"ל דשאני ב"ד של ישראל שיש להם כח להרוג ולא תהא שמיעה גדולה מראיה, ועוד יתכן דבב"נ דסגי בדיין א' צריך גם עד כדי שיהא קצת יותר בירור], וא"כ צ"ב היאך הרגו משה למצרי ע"פ ראייתו והרי אינו יכול להעשות גם עד וגם דיין.

אמנם למשנ"ת אשה"ט, דהא כתב הרמב"ם דחיובו הוא מדין מיתה ביד"ש וכמו שנתבאר דמשו"ה הרגו בשם המפורש, וא"כ בזה ודאי אפשר להורגו אף שרק משה ראה שהכה ישראל, ואף למ"ד שהכהו באגרף או במגרפה לק"מ למשנ"ת דס"ל להאי מ"ד דהרגו מדין רודף דבזה אי"צ כלל ב"ד ואף בדיני ישראל יכול כ"א להרגו, וכן אם הרגו מדין שבא על אשת איש י"ל לדלן ע"א סמך על עדות האשה שסיפרה שבא עליה וכמב' במדרש שהובא לעיל.

קושיית המנ"ח דתיפול"ל שחיי"מ משום שעבר על דינים

ובעיקר דברי הרמב"ם שכתב דגוי שהכה את ישראל חייב מיתה ואינו נהרג, הנה המנחת חינוך (מצוה מ"ט אות כ"ו) הביא את שיטת הרמב"ן (בראשית ל"ד, י"ג) דהא דבני נח

נצטוו על הדינים ה"ז מצוות דב"נ, היינו שמחוייבין לדון בכל דיני גזילות וחבילות וכל הד' אבות נזיקין [השנויין בב"ק ד' ב'] ואם עברו עליהן נהרגין ע"ז כדיו' ז' מצוות בני נח, והק' המנ"ח מדברי הגמ' בסנהדרין דא"ר חנינא גויש הכה את ישראל חייב מיתה ויליף למה מדכתי' ויפן כה וכה, ולדברי הרמב"ן הרי אף אם הכה בן נח חבריו חייב מיתה כי הם בכלל שבע מצוות, ועוד הק' דמשמע בלשון הגמ' דרק חייב מיתה ביד"ש אבל אינו נהרג וכש"כ הרמב"ם, והרי לדעת הרמב"ן חייב מיתה, ועוד מאי קמ"ל רבי חנינא, והרי הוא בכלל ז' מצוות.

י"ל דעיקר החיוב על דינים הוא כשאין משלם

ונראה לבאר בזה ויסוד הדברים מאמרו"ר זצ"ל הכ"מ דהנה בעיקר דברי הרמב"ן צ"ע דא"כ ל"ל לדין גזל בב"ב דחייב על הגזל כדילפי' בסנהדרין (דף נ"ו ע"ב) תיפול"ל מכלל דינין כמו הדליק גדישו של חברו וחבל בו, וצ"ל דחלוק חיובא דגזל מחיוב דשאר דברים דכל הנהו החיוב הוא על ההיזק וההפסד לחבירו ולכן הוא נהרג משא"כ גזל כיון דמצינו דחייב גם בב"ב שיחד שפחה לעבדו וחזר ובא עליה מבואר ברש"י (סנהדרין נ"ז א') דהחיוב הוא משום גזל (ובר"מ פ"ט ממלכים ה"ח מבואר דהחיוב הוא משום א"א) וכן מבואר ברמב"ם (פ"ט ממלכים ה"ט) דגונב נפש חייב נמי על גזל בב"ב וא"כ מבואר דאין החיוב על הגזילה ממון, ורק הוי חיוב על המעשה גזל, ואיכא נפ"מ בזה דבכל הנהו דהחיוב משום דינין כגון בהדליק גדישו או אנס ופיתה בתו אם ישלם לו ההפסד יפטר מחיוב מיתה דהחיוב הוא על ההפסד והרי השלים לו ההפסד, אבל בגזל לא יפטר ע"י שישלם לו (כמבואר להדיא בתוס' עירובין ס"ב א') והטעם דבגזל אין החיוב על הפסד חבירו רק על מעשה גזילה, וכן מוכח מהא דמבואר (סנהדרין נ"ט א') דעכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה ומבואר בגמ' שנא' תורה ציוה לנו משה מורשה, לנו מורשה ולא להם, ומבואר בגמ' דלכן נכלל בכלל גזל (מ"ד מורשה מגזלי קא גזיל ליה) והרי ליכא הכא גזילה ממון וע"כ בב"ב כל מעשה גזילה חייב ע"ז מיתה, ומיושב הא דאיצטריך דין מיוחד של גזל, דהוא דין בפנ"ע של גזל על המעשה גזילה, [וע' בזה באבי עזרי' הל' מלכים].

ויש כאן מקום להביא דברים שאמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל בשם מרן הגרי"ז זצ"ל דהגרי"ז סיפר שדנו שאלה האם אחד שגזל מא' י' פרוטות האם הוי כמו מי שגזל מ' בנ"א מכ"א פרוטה דעבר על י' גניבות או דהכא הוי חד גניבה, וכמדומה שזה היה כשהיה בקרינצא שהגר"מ זמבא זצ"ל אמר דמי שגזל מ' בנ"א מכ"א פרוטה הוי עשר גניבות ומאחד י' פרוטות הוי חד גניבה והגר"ב זצ"ל נקט לא כן, ואמר הגרי"ז דודאי לא הווי פחות גנב ואף כשגזל י' פרוטות מאחד הוי י' גזילות דהאם מי שגזל פרוטה ומי שגזל שור מחבירו הוי אותו גנב, וודאי על כל פרוטה ופרוטה הוי גזלן, ומרן הגרא"מ זצ"ל הוכיח כן דגם בהוצאת שבת אם יוציא ב' שיעורים הוי ב' איסורים (ועיין אבי עזרי' הל' יו"ט ותליאתה הל' ע"ז), וע"ע בס' בנין אפרים (סימן מ"ה) ומכתב הקה"י שם בזה, ומרן הגרא"מ זצ"ל הק' א"כ בב"נ דאין שיעורין לב"נ ובגזילה חייב על פמש"פ וא"כ האם כשגזל חפץ אפי' רק בש"פ היא חייב על כמה איסורים מצד כל משהו ומשהו, ותיריך הגרי"ז דבב"נ אין האיסור מיוחד לגזילה ממון, אלא כ"ד של חבריו הוי גזילה וכמו דחייב על אשת חבריו משום גזל כמבואר סנהדרין (נ"ז) וכן גזל נפש הוי בכלל גזל וכש"כ הרמב"ם, ולא כישראל דהוי פרשה מחודשת דגניבת נפש, ומש"ה אם גזל חפץ גדול ל"ש לומר דהוי כמה איסורין אלא הוא איסור אחד גדול, והוא כסברא הנ"ל דבב"נ החיוב הוא על המעשה גזילה, ומרן הגרא"מ שך זצ"ל אמר דיש לתרץ דכל הא דחשיב גנב על כל פרוטה ופרוטה דוקא בישראל דאיכא דינא דשיעורין, וא"כ כל פרוטה ופרוטה חשיב גזל וחייב, אבל היכא דליכא שיעורין בזה החיוב על כל המעשה וכשגזל חפץ גדול זהו השיעור, [ולפ"ז י"ל דלר"ש דכ"ש למכות, לא יהא חיוב על כל משהו וכמבואר בחת"ס (או"ח תשו' קל"ז), ונתבאר במקו"א בארוכה, ועיין במג"א (סי' שכ"ח סק"ט) לגבי איסור ח"ש].

ועכ"פ מתבאר דיש חילוק בדדינין החיוב על הפסד לחבירו ולכן היכא דשילם ליכא חיוב מיתה דהשלים לו את ההפסד, אבל בגזל החיוב על המעשה גזילה ולכן גם בגוונא דישלם לא יפטר מהחיוב דהעבירה היא המעשה גזל.

ולפ"ז נראה ליישב קושיית המנ"ח על הרמב"ן דכיון דכל חובל הוא בכלל דינין א"כ מה הדין המיוחד בב"נ שחבל בישראל דחייב מיתה, וגם בזה אינו נהרג, ולהנ"ל מיושב היטב דבכל ב"נ שחבל בחבירו החיוב הוא על מה שמפסידו וחובלו ונפ"מ דאם ישלם לו או יכהו ברשות ודאי לא יהא חיוב מיתה משום דינין [ולכן ניחא דאיצטריך לדין רציחה כה"ג דמרשהו להרגו ובזה ליכא משום דינין], אבל בהכה ישראל נתחדש דאיכא חיוב מיתה מחודש לאו מטעם דמפסידו, אלא דעצם הכאת ישראל הוא דבר המחייב מיתה, וכעין דאיכא חיוב מיתה במכה אביו ה"נ בהכאת ישראל, ולא משום ההפסד ובזה חידש הרמב"ם דחייב מיתה רק ביד"ש ואינו נהרג, (אך אכת' ק' מה הראיה ממשא דלמא הרגו משום חובל דהוי בכלל דינין).

[ואפשר דיש לדון עוד בישוב קו' המנ"ח מחובל דהיכא דהחיוב הוא משום דינין בזה גם בב"נ החיוב דוקא על ש"פ דהיכא דהחיוב הוא על גזל חייב גם על פמש"ש, דאצל ב"נ חשיב פמש"ש והוי גזילה, אבל לגבי דינין דהחיוב הוא על ההפסד י"ל דגם בב"נ צריך פרוטה וצ"לע' לגבי חובל בישראל כ' הרמב"ם אפילו חבל בו בכ"ש זה דוקא בישראל אבל בחבירו י"ל דבעי פרוטה כיון דהחיוב הוא על ההפסד, [וע' חמדת ישראל קונ' הר"מ (פ"ט ממלכים) שדייק כן בר"מ ש' חבל בו כ"ש], ולפ"ז מיושב ד"ל דבמצרי כאן ל"ה ש"פ, ולכן כאן ל"ה משום דינים ורק משום הכאת ישראל, אך בפשטות אצל בן נח חשיב פחות משוה פרוטה ממון, וא"כ הוי חיוב גם משום הפסד ממון, ועי' עירובין (ריש פרק הדר) דשוכרין מן העכו"ם בפחות משו"פ, ויל"ע בזה].

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

נאמר בשיחה במעונו לילדי המתמידים מקהילות 'מושבות יעקב' ו'אבי עזרי'
בבית שמש

יש לאוים בתורה של לא תלך רכיל ולא לדבר לשון הרע, יש לאוים בתורה של דיבור, יש לא להגיד שקר, יש הרבה לאוים של דיבור, וכל הפרטי פרטים של הלכות לשון הרע, החפץ חיים עשה חיבור של חפץ חיים לבאר את כל הפרטים האלו, שהם לא היו ידועים עד שהוא ביאר אותם בספרו, החפץ חיים היה לא מזמן, אבא שלי זכרונו לברכה שימש את החפץ חיים, גם לפני זה ידעו שאסור לשון הרע ואסור רכילות אבל לא ידעו את כל הפרטי פרטים, ואם רוצים באמת להישמר בזה צריכים ללמוד את פרטי הדעים.

הגמרא אומרת מהו אומנות של האדם בעולם הזה, יש אחד חייט אחד סנדלר, מה האומנות של כל בן אדם ישים עצמו כאילם, לא לדבר, ברוב דברים לא יחדל פשע, אם מדברים אז יש עבירות, ממילא צריכים תמיד להתאפק לא לדבר, ואפילו אם משהו פוגע בך או משהו, תנו רבנן הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתן ואין משיבים ועונים עושים מאהבה ושומחים בייסורים הפירוש בייסורי העלבון, שמחים במה שמעליבים אותם, עליהם נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, שזה הדרגה הכי גבוהה יהיו כאלו שיהיו כמו כוכבים כמו הלבנה, אבל מי יהיה כמו השמש, זה הנעלבים ואינם עולבים.

העניין השני זה ענין של ביטול תורה, בשנים האלו - בפרט בשנים האלו צריך לרכוש משניות, או בעל פה מה שיותר לרכוש את המשניות שזה ידיעות בכל התורה וללמוד עוד מסכתות כל אחד כשהוא יכול אפשר לקחת ממועד מסכתות שזה יותר קל, בן אדם צריך לדעת את כל התורה כולה, יתבעו מבן אדם למה לא למדת את זה וכו', ממילא צריך התמדה תמיד גם בין הסדרים, שישי שבת, וכדו' משהו אמר פעם, שאם ישישי שבת לא כ"כ לומדים אז אם יש שבע ימים בשבוע ושני ימים יורדים אז חיים רק חמישים שנה במקום שבעים שנה, כי הרי במשך השבוע מתוך שבע ימים איבדו שתיים, אז במשך החיים איבדו עשרים שנה, עד כמה שצריכים לחסוך על הזמן לא לבזבז על דברים שטותיים וכו', צריך לתפוס את הזמן על משנה, או אם יש לך זמן תעשה שניים מקרא ואחד תרגום, תמיד צריך לתפוס את הזמן לדברים טובים, יש איסור ביטול תורה.

וא"כ היוצא מדברינו זה להזהר בדיבור וליזהר בווייתור, ולא לצער את השני, ולחוס על כל דקה ודקה, גם בשישי שבת, וגם תמיד, גם בין הסדרים, לחפש לחזור משניות הרבה מי שיכול ישתדל בעל פה, ודאי טוב שיחזור בעל פה, ולאט לאט, יעבור עוד שנה ובסוף ידע תא כל הש"ס, וילמד עוד מסכתות וישתלם מה יותר בתורה.

שתצליחו ותהיו תלמידי חכמים ותגדלו מעלה מעלה אמן כן יהי רצון.

החילוק שבין קדושת העזרה להר הבית

אל תקרב הלום וגו' (ג', ה')

כתב הרמב"ן וכך אמרו בכל מקום שהשכינה נגלה אסור בנעילת הסנדל וכן ביהושע וכן הכהנים לא שמשו במקדש אלא יחפים ע"כ, ומש"כ וכן הכהנים כו' לכאורה היינו שלא אמרה תורה בבגדי כהונה לבישת נעל [ואם באמת ה' צריך נעל לא ה' זה חציצה בינו לקרקע שהרי זהו מצותו ובגדי בטלים לגבי, אבל השתא אם ילבוש נעל יהי גם יתור בגדים ואולי גם חציצה כיון שאין זה מסדר הלבישה], ומיהו זהו בעזרה שזה מחנה שכינה והיינו שכתב הרמב"ן שהשכינה נגלה, אבל בהר הבית דאסרין מנעל אין זה מקום השכינה ממש שהרי אין זה מחנה שכינה אלא מחנה לוי ואפילו טמא מות מותר בו מה"ת ורק בטומאה יוצאה מגופו אסור כדתנן בפ"ק דכלים, אלא איסורו מטעם ומקדשי תיראו אנ"ג שאין בו דרך בזיון כמבואר ברכות ס"ב ב' ומה מנעל שאין בו דרך בזיון כו', וראיתי מובא בכליל דוורדא ברמב"ם ריש פ"ז מבית הבחירה (שכתב ואיזו היא יראתו כו') בשם המאירי שעזרה מדאורייתא והר הבית איסורו רק מדרבנן.

(יועין עוד בענין זה באמרי יושר שבת סימן י"א לדף ס"ו א')

בטעם הגזירה שלא יכנס משה לא"

עתה תראה אשר אעשה לפרעה וגו' (ו', א')

וברש"י הרהרת על מדותיו כו' העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם לארץ, משמע לכאורה דהיינו שלא יכנס לארץ, ולכאורה לא זוהי הסיבה, אלא מי מריבה כבמדבר כ' י"ב יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ וגו', איברא דשם ניתוסף גם אהרן, אבל גם למשה ה' רק זה הסיבה וכדפרש"י שם שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ, וכתב שם רש"י עוד והלא הצאן ובקר ישחט קשה מזה אלא לפי שבסתר חסך עליו הכתוב וכאן שבמעמד כל ישראל אל חסך עליו הכתוב מפני קדוש השם, הרי שרק משום מי מריבה נגזרה גזירה, ואולי א"ל האמת שכך יהיה, ואף אם היה אפשר לוותר ע"ז וכעין הצאן ובקר שבסתר, כבר יבא לידי כך ע"י ע"א, שתהי' גזירה שלא תכנס, וכעין עבירה גוררת עבירה.

בביאור גדל חשיבות מעשה מרים

ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו (ב', ד')

בסוף פרשת בהעלותך והעם לא נסע עד האסף מרים פרש"י שם זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור שנאמר ותתצב אחתו מרחוק וגו', משמע שעשתה בזה מעשה חשוב, ובסוטה י"ג א' איתא שנתנבאה עתידה אמי שתלך בן שמושיע את ישראל כו' עמוד אביה ונשקה על ראשה אמר לה בתי נתקיימה נבואתך וכיון שהטילוהו ליאור כו' אמר לה היכן נבואתך והיינו דכתיב ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו לידע מה יהא בסוף נבואתה, גם הא דהתזירה עמרם היתה נבואת בתו כברמב"ן ב' א', והרי אמרה לו קשה גזירתך יותר משל פרעה כו' בסוטה י"ב א' ואיתא ברש"י ישן ב' א', ועוד איתא ברמב"ן שם שמרים ואהרן מרקדים לפניו (והוא בסוטה שם) ואע"פ שהיה אהרן קטן כו' או מרים אחתו מלמדו, ובודאי שמעשה שנעשה ע"י נביאה ה' מעשה גדול וחשוב, והרי מקרא מלא כתבה תורה ותתצב לו להורות לנו ענין זה, ואפשר שאחרי שציפתה שתתקיים נבואתה עמדה על המשמר בפתח ובדאגה ושמא יצטרכו במצב הסכנה הזו לאיזו השתדלות להצלתו והרי היה גם בלי מזון ולא נק מן המצוריות כברש"י פסוק ז', ובאמת אמרה לבת פרעה האלף וקראתי וגו' ומיד הלכה בזריות לקרוא את אהרן הילד כברש"י ח' שם, והעלימה את דבריה ע"י בסוטה י"ב ב', וזכתה להצלתו, וי"ל דמשה"ה הגיע לה הכבוד והעם לא נסע עד וגו', ואפשר דנזרה גם לעמוד מרחוק שלא יזא היכר והעזרתו שבאים להציל ליד, ובאמת נעזרתה מיתו בה כברש"י ה' שם.

מכתב שאלה

לכבוד מרן הגר"מ גריינמן שליט"א אחלה פני הדד"ג שליט"א להשיב לן דבר ד' זו הלכה.

בהא דאמרו ברכות ח' א' לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור וכו', ובשו"ע סי' רפ"ה כתב ע"פ המדרש שמן המובחר שישלים אותה קודם אכילה.

וראיתי רבים מבני תורה גם מציבור המדקדקין בשאר דברים מקילין בזה וקוראים בשבת אחה"צ, ושא"לתי האם באמת יש מקום להקל בזה, או שהוא נחשב כדינא דגמרא וחמיר טובא (שבגמרא לא הוזכר בפירוש הזמן, רק במדרש).

ואחד אמר לי ששמע בשם מרן החזו"א זללה"ה שבמדרש אינו מפורש קודם איהא אכילה ציווה רבי לסיים הפרשה, ואולי המכוון לסעודה שלישית (שהרי קודם סעודת הלילה אין ספק שא"צ לגמור), האם שמועה זו נכונה.

ובאותו ענין מה שכתוב בשו"ע שם עוד דרגא שאפשר לסיים עד מנחה האם היינו זמן מנחה או שהמתפלל מנחה קטנה יכול לקרוא עד שעה שהוא מתפלל.

הנני מתנצל על הטיחתא להשיב בכתב אבל בהיות והדבר נוגע למעשה בכל שבת ושבת, יהי תועלת גדולה בזה ביקרא דאורייתא.

מכתב תשובה מרבינו שליט"א

יום ג' ח" אדר התשפ"א רב שלומים

הך דרבי לעשות שמו"ת לפני האכילה, הכונה אכילת הבוקר. וכן הקפיד מרן זללה"ה לגמור לפני קידוש בבוקר וכן יש לנהוג (אם עדיין לא השלים מקודם), וכ"מ בתוס' ברכות ח' ב' ד"ה ישלים, וכ"מ במשנ"ב סי' רפ"ה סק"ט, ומשמע במשנ"ב שם שאם אוכל אחר חצות וקרא שמו"ת לפני זה קיים הך מילתא, אלא שאין ראוי לאחר עד אחר חצות בגלל זה, שזה רק מצוה בעלמא, ומינה) למה ששאל כת"ר שאין העובר ע"ז מיקרי עברינא וכלשון התוס' הנ"ל שזה מצוה מן המובחר, וגם לא הוזכר בגמרא וכמ"ש כת"ר, ואמנם יש לנהוג כך וכמ"ש. - ואין ללמוד כלום מהאומרים בשם החזו"א סעודה ג' שאף אם נימא שזה אמת שאמרו פעם כזאת, אינו אלא כלפ"ד כאומר שאין הכרח (ולפעמים ללמוד שאפשר לדחות כך, ואין ללמוד מזה כלל וכלל, ואומרים שאמר מרן ז"ל ששמוע מאחורי הדלת שאומרים הפוך), ועי' קידושין מ"ד א' ודו"ק.

ומה ששאל כת"ר לגבי עד המנחה, הנה אם נפרש עד התחלת הזמן לכאורה יש לפרש גם מנחה גדולה מפני שמחילין הציבור לקרוא פרשת שבוע הבא לפמ"ש במשנ"ב סק"י, וכבר במנחה גדולה יש מנינים, אבל י"ל גם אסוף הזמן דש"ד כיון שאפשר קריאת התורה כל זמן שהוא יום, ועי' לשון המשנ"ב ס"ק י"ב אבל לכתחלה לא יאחר יותר מיום השבת, ואולי י"ל שאין הכוונה זמן מאוחר יותר אלא כל שהוא עדיין שבת חשיב עד המנחה, וכנ"ל, ועכ"פ משמע שיש ענין לקרוא בשבת ולא לאחר

ושל' מאיר בהגר"ש זללה"ה גריינמן

הספר במסע הלוייה

"ידח טבת מאוד לקיתי בו ונשתנו עלי סדרי נתיבו"

כך אנחנו מקוננים על ענייני החורבן, אבל אמרו חז"ל ר"ה י"ח ב' ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלונינו, וזה מה שאירע לנו כעת בחודש טבת.

בשו"ע יו"ד סי' שד"מ ס"א נפסק מצוה גדולה להספיד על המת כראוי ומצוותו שירים קולו לומר עליו דברים המשברים את הלב כדי להרבות בכיה ולהזכיר שבח, ע"כ, וכמזדומה שכל מה שיאמרו עליו יהיו דברים שמשברים את הלב, והלואי שנצא ידי הספד בזה.

ויתהלך חנוך את האלוקים ואינו כי לקח אותו אלוקים, ודוד הוא הקטן שהחזיק עצמו כקטן כל ימי חייו (עי' מגילה י"א א'), במה הוא התהלך, שקיים את "והלכת בדרכיו" מה הוא רחום וחנון אף אתה רחום וחנון, כל אורח החיים שלו היה והלכת בדרכיו, הענוה המופלגת שהיתה בו בכלל, ואיך שלא החשיב את עצמו לכלום בפרט, כמו שאמרו על זה חז"ל ע"ז ב' דאמר רבי יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולם, את הנהגתו בבין אדם לחבירו כולם ידעו, כל מי שהיה משוחח איתו, כל מי שהיה לו קשר איתו, היה יוצא מהתפעלות מהנעימות המיוחדת שהיתה עליו, ההרגשה שהוא השאיר על השני היה מלא חן כמו שאמר רבי יוחנן בכתובות ק"א ב' על הפסוק "ולבן שינים מחלב" "טוב המלכין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב - שנאמר ולבן שינים מחלב אל תקרי לבן שינים אלא ליבון השינים", זה בדיוק מה שהיה הנפטר הגדול, כל כולו לבן שינים לכל אחד.

מספרים שהחזון איש זללה"ה אמר פעם שהדרגה הכי גדולה שאדם יכול להגיע אליה בחיים הוא לעבור את העולם הזה מבלי לפגוע באף אחד, ואולי נוכל להגיד את זה עליו.

עוד מהדברים שמאוד היו בולטים אצלו זה "הבורח מן הכבוד", היה ממש מואס בכבוד בתכלית, לא היה סובל שיכבדו אותו בכל מיני כיבודים, ואפילו אם היו מכבדים אותו בסנדקאות אצל צאצאיו מיד היה שואל למה לא לכבד את פלוני או פלוני ולמה דווקא אני, כמו שאמרו בסוטה כ"א ב' "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו שנאמר והחכמה מאין תמצא".

יש עוד נקודה אחרת מיוחדת שהיתה בו: הוא היה "שתקן", הוא היה יכול לדעת הרבה דברים ולא להוציא מפיו כלום, כמו שאמרו חז"ל חולין פ"ט א' "מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאילם", ובאמת שכולנו מחויבים בזה אבל יחידים המה הזוכים לזה, והוא היה מיוחד מאד באומנות הזו, ועל זה אנו צריכים לבכות הרבה, על שנוצר חלל של שתקן בדור הזה - דור שהדיבור מאוד מזולל בו, כולם מדברים הרבה ברחובות במכושי ולא מפסיקים לדבר, ועלינו להתחזק מאד ולהמשיך את הדרך הזו כמו שאמרו חז"ל איזהו בן העולם הבא כל שאומרים זה הדרך לכו בו [עי' שבת קנ"ג א' ורש"י שם].

עד כה דברנו על אישיותו ונגענו רק בקצהו מזה, אבל לא דברנו על עסק התורה שלו, הגמ' במו"ק כ"ה ב' אומרת "כי נח נשיה דרבינא פתח עליה ההוא ספדנא תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר נשים לילות כימים על משים לילות כימים", כל ימיו של הנפטר היה יושב ומסתגר מבוקר עד ערב בעמל ויגיעה וממלא מחברות של חידושי תורה בכל מקצועות התורה, שמחתו על כל חידוש בתורה היה באופן מיוחד, כל קושיא וכל תירוץ גרמו לו לשמחה מיוחדת, כמו שכתוב "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב".

הגמ' בסנהדרין פ"ח ב' אומרת "שלחו מתם איזהו בן העולם הבא כלומר כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אבל יש מיוחדים שהם בני העולם הבא ענוותן ושפל ברכ' שייף עייל שייף ונפיק וגריס באורייתא תנדיא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה", והגאון אחי ז"ל היה אומר עליו בחיים חיותו את המאמר הזה.

העמיד דוד בנין רבנן וחתנין רבנן חשובי דחשובי, ואשתו הגדולה שכל תורתו למד בזכותה, ואמרו בגמ' ברכות י"ז א' כי אחד מהדברים שאשה זוכה על ידם לעוה"ב, הוא מה שהיא מתעסקת עם לימודו של הבעל, וזה מה שעשתה אשתו בתו של גדול הדור, סתבה על עצמה כל עניני הבית והפרנסה כדי שיהיה לו השקטות לעמול בתורה יומם ולילה, זכותו הגדולה יעמוד לה לנחת כל הימים מכל צאצאיה היקרים יחיו הממשיכים בדרך.

עם מחותנו מרן הגר"ח גריינמן זצוק"ל

אני מבקש מחילה בשמי ובשם עוד שבקשו לבקש ממנו מחילה, ובשביל כל המשפחה, ובשביל כולנו, ונזכה שיהיה מליץ יושר על כל המשפחה ועל הרבנית הגדולה שתחי' ועל כולנו, ושיהא כבר "בלע המוות לנצח ומחה ה' א' דמועה מעל כל פנים" אמון.

שיחת רבינו מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א בהיכל ישיבת "בית הלל" טבת תשפ"ה

ציפית לישועה

'ביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתם ממנו'

מוציא את התשוקה החזקה. כשיש לאדם דעת וידיעה - יש לו אחיזה בדבר, וממילא התשוקה כבר נחלשת.

מעתה, אילו כלל ישראל היו יודעים שהמשיח יבוא ביום פלוני ובשעה פלונית - התשוקה שלהם למשיח היתה נחלשת, כי הידיעה הזו נחשבת כמו שיש להם פת בסלו. אבל כשלא יודעים מתי הוא יבוא, וכל יום חושבים אולי הוא יבוא היום, אולי הוא יבוא מחר, התשוקה הרבה יותר גדולה.

לפי זה מובן שיעקב אבינו רצה לגלות את הקץ כדי להקל עליהם את סבל הגלות, אך משמים סתמו את הקץ, למה? כי הערך והחשיבות שיש להשתוקקות של עם ישראל לגאולה, כל כך גדול, עד שהגם שהידיעה מתי יהיה הקץ נותנת כוחות עצומים לעבור את הגלות, אבל זה לא שווה, אם בגלל זה התשוקה תיחלש.

זה מה שאומרים: 'ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו'. לא כתוב 'אף על פי כן אחכה לו', אלא 'עם כל זה אחכה לו', כי בכך שהוא מתמהמה, ואין לנו זמן ידוע מראש - זה עצמו גורם שאחכה לו, כי כשלא יודעים מתי תהא הגאולה אין לנו פת בסלו, וממילא ההשתוקקות גדלה יותר.

וזה מהשאלות הראשונות ששואלים אדם כשהוא בא לדין, כמו שכתוב בגמרא (שבת לא, א): 'בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה וכו', צפית לישועה? למה זה מהשאלות הראשונות? כי הענין של ציפית לישועה - הוא לא רק מעלה, אלא הוא מה שקובע את כל מדרגת האדם.

והציפייה לישועה צריכה להיות בבחינת 'צופה לגוים נתתיך' (עין מדרש תנחומא בלק סי' א), כמו אדם שעומד בראש החומה וצופה למרחוק לראות אם יש תנועה חשודה מצד האויב, שאסור לו להסיח דעת לרגע, כי אם הוא יסיח דעת - כולם בסכנה. כך צריכה להיות הציפייה לישועה - בלי הסחת דעת לרגע.

ובכן שנסתם הקץ מיעקב לא יכל לגלותו, היתה הכרעה משמים ולימוד על הערך העצום והחשיבות של הציפייה לגאולה, שכיון שאם היתה ידיעה לכלל ישראל מתי הקץ, היה להם פת בסלו, ואז הציפייה היתה נחלשת, לכן העלימו ממנו את הקץ, הגם שאותה ידיעה היתה מקלה עליהם בהרבה את הגלות.

רש"י בתחילת פרשת ויחי (בראשית מז, כח) כותב: 'למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו - נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם'. ודאי אין כוונת רש"י שצרת השעבוד גרמה להם להיות עוורים, רק הכוונה שהמבט שלהם על העתיד נסתם.

כי בדרך כלל הקב"ה נותן לאדם עינים לראות למרחוק, שגם אם ההווה אצלו לא כל כך סוגה בשושנים, אבל הראייה למרחוק - תתן לו כח להתחזק, ותשפיע עליו לטובה. ואילו כאן נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, תחילה העינים נסתמו, וכיון שהעינים סתומות, ממילא גם הלב סתום, כעין שאמרו חז"ל: 'עין רואה ולב חומד'.

פירוש שני מביא רש"י, למה פרשת ויחי סתומה: 'שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו'.

והנה עצם הדבר שיעקב אבינו רצה לגלות את הקץ - זה מובן, שהרי יעקב אבינו ידע ברוח קדשו מה עתיד להיות עם כלל ישראל בארץ מצרים, ולא רק בארץ מצרים אלא 'ביקש לגלות את הקץ' הכוונה גם לקץ שאנו מצפים לו, וידע יעקב אלו צרות ושעבוד יהיה להם, ולכן בקיש לגלות הקץ, כי כשלא יודעים מתי הקץ, ורק יודעים שפתאום יבוא אדון אל היכלו - האמונה פחות מוחשית, ומאוד קשה לעבור כך את הגלות. אבל ברגע שהקץ גלוי וידוע - האמונה מוחשית, וממילא זה נותן כח עצום.

יעקב אבינו ידע מה הגלות טומנת בחובה, ואיזה כח יצטרכו כלל ישראל בשביל לעבור אותה, וכפי שרואים מה עם ישראל עבר ועובר בכל שנות הגלות. לכן רצה יעקב שיהיה להם יותר כח, וזה על ידי שיגלה להם את הקץ, וידעו מתי בדיוק תבוא הגאולה.

אבל משמים לא רצו שיגלה את הקץ. וצריך להבין למה? לכאורה הסברא של יעקב אבינו טובה.

ומבארים בזה: אנחנו יודעים שיש מושג של 'פת בסלו', כשאדם יש לו פת בסלו, זה מוציא לו את התשוקה החזקה. ויסוד זה סומכים עליו אפילו בעניינים חמורים.

והנה המושג פת בסלו הוא לא רק כשהפת נמצאת בפועל, אלא גם אם הפת נמצאת רק בידיעה, זה גם כן בחינה של פת בסלו, וזה גם כן

גודל חיובו לצפות לישועה

עוסקים בעסקים גשמיים ולא מצפים לגאולה. אך באמת אפילו אנו, בני תורה היקרים מפז, ולא יסולא בפז, גם לנו חסרה תשוקה לגאולה, והרי כל ביאת המשיח וגאולת הכלל תלויה בתשוקה הזו.

וכך גם כותב היעב"ץ (סידור בית יעקב דיני ט' באב), וזה לשונו: 'אלמלא לא היה אלא עוון זה בידינו, שאין מתאבלין על ירושלים כראוי, די להאריך גלותינו'.

וממשיך היעב"ץ: 'והיא בעיני הסיבה היותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות המופלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיונים אשר מצאנו בגלות בכל מקומות פזורינו וכו', לפי שיצא האבל הלז מלבנו

על גודל החיוב שלנו לצפות לישועה, ניתן ללמוד מדברי הרמב"ן. הרמב"ן כותב על הפסוק (ישעיהו נג, ו): 'כולנו כצאן תעינו איש לדרכו פנינו' - 'אשים הנביא את ישראל בעבור כי הם בגלותם ישימו כל כוונתם בעסקי העולם, וכל אחד עוסק לעצמו ביתו ועסקיו, וראוי להם להיות בוכים ומתפללים לפני ה' לילה ויום שיכפר על עוון ישראל שגורמים איחורו, ויחיש קץ הגאולה. כי המשיח בתשובה יבוא מיד, ואם לאו יתאחר פעמי מרכבותיו, ואנחנו אין משגיחים בכך אלא מתעסקים בעסקינו בין העמים' (כתבי הרמב"ן ח"א עמוד שכת).

היה אפשר לומר שהרמב"ן מדבר אל אנשים שעוסקים בפרנסתם, הם

בהיותנו שוקטים בארץ לא לנו, שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבבנו, על כן כמת מלב נשכחנו וכו', ומי ומי המתאבל ונאנח על חורבן הבית ושמונות ארצנו'.

ובאמת רואים עד היכן הדברים מגיעים, שכביכול משמים הכריעו שעדיף שלא יהיה לכלל ישראל את הכח הזה בגלותם, שידעו בדיק

באיזה יום יבוא המשיח, וכל זה כדי שלא תתמעט התשוקה והציפייה לגאולה.

וכשלא מצפים לישועה, ח"ו מתעצמים הדברים האחרים, גזירות על הגוף וגזירות על הנשמה, כפי שרואים את מצבנו כעת, שעומדים עלינו לכלותינו כפשוטו, גם מבחינה גשמית וגם מבחינה רוחנית.

עיני הקב"ה נשואות ביותר אל לומדי התורה

ואומרת הגמרא כי רבי יוחנן בן זכאי העיד על עצמו, שאף אם היה מטיח את ראשו בין ברכיו כל היום כולו - לא היו משיגים עליו. שאלה אותו אשתו: 'וכי חנינא גדול ממך?' אמר לה רבי יוחנן בן זכאי: 'לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך'.

וצריך להבין, הרי אדרבה, השר יכול לפעול הרבה יותר מאשר העבד? אלא מבאר רש"י שההבדל בין שר לעבד, שהשר אינו רגיל לבוא הרבה לפני המלך, ואילו העבד הוא בן בית ורגיל אצל המלך להיכנס ולצאת שלא ברשות. ולמדנו מכאן שכאשר נמצאים לפני המלך, אפילו שאוחזים במדרגה יותר נמוכה - התפילה מתקבלת יותר.

מזה נבין שכל מה שיש מציאות שתפילה לא מתקבלת בשמים, זה רק בגלל שהתפילה לא נכנסה למלך, אבל אם התפילה היתה נכנסת למלך כמו בתפילה של עבד - היא ודאי היתה מתקבלת, כי כשעומדים לפני המלך ומבקשים - המלך בהכרח שומע ונותן.

לכן אומרת הגמרא בברכות (לב, ב) 'מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה', והגמרא לומדת את זה מהפסוק: 'גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי'. ולכאורה למה צריך לנעול את שערי תפילה? הרי אם הקב"ה לא רוצה לקבל את התפילה - שיגיד: לא רוצה! אלא רואים מכאן שאין מציאות כזו, אם התפילה הגיעה עד אליו - היא בהכרח תפעל! וכל מה שהתפילה לא פועלת, זה רק בגלל שלא נותנים לה להגיע עד אליו.

נמצא מעתה שאם בקשתו של עבד שנמצא לפני המלך מתקבלת, על אחת כמה וכמה בקשתם של בני תורה שנמצאים לפני המלך. ואם כן כמה גדולה חובתנו להתחנן ולבקש על זה, שהרי 'במקום שאין אנשים ישתדל להיות איש'.

התועלת של כל יחיד בציפייה לישועה ובבקשת הגאולה

תשובתו בצדו, הפירוש הוא שזה לא קושיה ותירוץ, אלא הקושיה כלל לא מתחילה. הדבר הפשוט ש'בשבילי נברא העולם'. וכפי שמביא בהמשך את דברי הנביא שהתערעם ואמר: 'וירא כי אין איש'. ומבואר שאפילו איש יחידי יכול להביא הצלה. הקב"ה ברא את הבריאה באופן כזה שהיא עמדה בתחילתה על אדם הראשון שהיה אדם יחיד, וכך נשארה ההנהגה לעולם, שכל יחיד ויחיד הוא עולם מלא.

וכך רואים מהתנא רבי צדוק שהתענה ארבעים שנה כדי שלא תחרב ירושלים. הוא ודאי לא התענה רק בשביל עצמו, הוא התענה בשביל הצלת כלל ישראל. הרי לנו כי תענית של אדם יחיד יכולה להביא הצלה לכלל כולו.

ועל אחת כמה וכמה כשזה לא אחד מתפלל, אלא 'אחד המיוחד' - בני תורה, כמה זה יכול להועיל!

בגמרא (סוטה מט:) אמרו כי בעקבתא דמשיחא אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים. מהי הדרך להישען עליו? - מלבד החיזוק באמונה ובטחון, בקשת הגאולה היא חלק מהמשענת.

הצלת כלל ישראל תלויה בהתחזקות שלנו בעת הזו

רבותי היקרים, כעת זה לא שיחה, זו קריאה! זו בקשה! צריך להציל את כלל ישראל! כל אחד צריך להרגיש: 'אין הדבר תלוי אלא בי'!

התפילה מלאה כסדר בבקשות על ירושלים, על בית המקדש ועל כלל ישראל. צריכים ליחס חשיבות לבקשות האלו, אמנם כל מצוה וכל מעשה טוב מצטרף ומועיל, אבל הבקשות להדיא על ירושלים ובית

וכביכול אל מי עיניו של הקב"ה נשואות? - אל כלל ישראל! אך ביותר אל הת"ח, אל לומדי התורה הקדושה, אל הד' אמות של הלכה. ואם כן, כמה החובה שלנו לעורר בעצמנו את ה'ציפייה לישועה'!

וכמו שכולם מבינים, שאינה דומה בקשה של תינוק, לבקשה של מבוגר. שניהם יכולים לומר אותם מילים, אבל לא קרב זה לזה, וככל שאדם נמצא בדעת ובהשגה גדולה יותר, כך הבקשה שלו יותר חשובה.

כך זה גם ביחס לבקשת הגאולה, אמנם בקשה של כל אחד מעם ישראל חשובה, אבל אינה דומה בקשה של בני תורה שהם נמצאים אצל הקב"ה, והוא נמצא אצלם, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א): 'מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד'. זהו המקום שהקב"ה איווה לו. ומעלתה של בקשה זו על ידם גדולה ועצומה.

וכך אנו רואים בגמרא בברכות (ד, ב), שכך הבקשה של כל אדם, לא תלוי במדרגה שלו, אלא ברמת הקרבת אלוים שיש לו.

הגמרא אומרת: 'איזהו בן העולם הבא? - זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית'. וכתב רש"י: 'היה אדם מקרב להקדוש ברוך הוא אליו, ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו'. ומבואר שעל ידי ריצוי של תשבחות שאנו אומרים בפסוקי דזמרה ובברכות קריאת שמע - אנחנו מתקרבים אל הקב"ה, ובעוד שאנו קרובים אליו יכולים להתפלל.

וכך רואים בגמרא בברכות (לה, ב): רבי חנינא בן דוסא הלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי. ובאותו זמן חלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי. אמר לו רבי יוחנן לרבי חנינא: בקש עליו רחמים ויחיה. הניח רבי חנינא ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים - ויחיה.

וכגודל ערך הבקשה, כך גודל התביעה עלינו אם לא מבקשים. האשמה שהנביא מאשים את כלל ישראל, כפי שהבאנו מדברי הרמב"ן, יש בה אשמה מיוחדת עלינו, כי אנו נמצאים במקומו של המלך. ואם חס ושלום לא מבקשים, אז אפילו מתעלמים - נהיה כביכול יותר קשה, ואז צריכים לעורר יותר ויותר רחמי שמים.

וצריך לדעת שכל יחיד ויחיד, בכחו להביא ישועה לכלל כולו. כך משמע בדברי הנביא: 'איש לדרכו פנינו', ומבואר שאילו היה איש אחד שלא פנה לדרכו, כבר היה בכך הצלה לכלל.

וכך מלמדנו המסילת ישרים (פרק יט), הוא מביא תחילה את דברי חז"ל שאדם שמתאווה ומיצר לכבוד ירושלים ומתפלל תמיד על גאולת בני ישראל והשבת כבוד שמים לעילוי - זוכה לרוח הקודש בדבריו. ואחר כך מוסיף על זה שכל אדם יכול לבקש על הגאולה, וז"ל: 'ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים וכו', המפני תפילתי יכנסו הגליות ותצמח הישועה? תשובתו בצדו: כאותה ששינינו לפיכך נברא אדם יחיד, כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם'.

התפילות שלנו וברכת המזון מלאות בבקשות על ירושלים, בבקשות על הגאולה ועל כלל ישראל. ואנחנו הרי בין כה מתפללים, ובין כה מברכים ברכת המזון, רק צריכים להוסיף קצת כוונה. 'רחמנא לבא בעי', הקב"ה רוצה את הלב, כמו שכתוב במשלי (כג, כו): 'תנה בני לבך לי'. הקב"ה לנו תן לי את הלב שלכם, ומה זה הלב? - ההשתוקקות.

המקדש - מועילות יותר.

בעבר היו עושים תיקון חצות על חורבן בית המקדש, על בקשת הגאולה, אבל היום לא עושים כל כך, אז לכל הפחות מה שכן עושים, ומה שכבר מתפללים על הגאולה - שנעשה את זה בכוונה.

יתר על כן, מורינו המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל אמר פעם שבשולחן ערוך לא כתוב את המדרגות הגבוהות, אלא כל מה שכתוב בשולחן ערוך זה הגבול, ומי שיצא ועבר את הגבול - יצא מכלל 'יהודי'! ראייה לכך הביא המשגיח מהלכות תפילה (אורח חיים קא, א), שם נפסק שמי שכיוון בברכה ראשונה של שמונה עשרה, יצא ידי חובת תפילה. שאל המשגיח: וכי כך צריכה להיראות תפילה?! ברכה ראשונה ותו לא?! אלא, שפה כתוב המינימום הנדרש, זה הגבול, ומי שלא עמד בכך, יצא מכלל 'יהודי'.

ובענייננו, הרי אנחנו רואים ברמב"ן עד כמה נורא הוא ענין בקשת הגאולה, וכמו שהנביא האשים את כלל ישראל שלא נצטערו ולא היה איכפת להם מזה. ממילא פשוט שחובתנו כעת להתחזק בענין זה, והחיזוק הראשון בזה צריך להיות בתפילות שבין כה מתפללים.

'שתהיו אוהבים זה את זה ויראים זה את זה ומכבדים זה את זה'

הקב"ה - 'שתהיו אוהבים זה את זה' - הוא נהיה בגדר של נושא בעול עם חבריו, ובכך מקרב את הגאולה.

אברך אחד סיפר לי שהיה פעם אצל הראש ישיבת של מנצ'סטר, הגר"י סגל זצ"ל, וסיפר לו על זוג שבאותו זמן עדיין לא נפקדו בילדים, והבעל ישב אצל הרב סגל והרב ביקש ממנו לתאר לו איך הוא מרגיש בלי ילדים. זה היה נראה כאילו הוא מחטט לו בפצע החי. למה הוא התנהג כך? כי הוא רצה להרגיש את הצער שלו. על ידי שיחווה את צערו הוא יוכל לפעול ישועה.

מורינו המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל אמר פעם: מה פתאום בני אדם נותנים לי קוויטלך? בשלמא אם הייתי מרגיש את השני, נו, אבל אני הרי לא מרגיש את השני. הי תשאל, איך אנשים אחרים לוקחים כל כך הרבה קוויטלך, התשובה היא: הם אנשים גדולים, אבל אני לא בעל מדרגה...

למדנו מדברי המשגיח יסוד, אם הוא היה מרגיש את השני - הוא היה יכול לקבל קוויטלך ולפעול ישועה!

דברנו בעזרת ה' יתברך על שתי נקודות, נקודה אחת לבקש, אם לא מבקשים, אז חס ושלום עלול להיות יותר חמור. וככל שמקדימים וממהרים להתפלל, כך מונעים וחוסכים הרבה דברים.

ודבר השני להיות 'אוהבים זה את זה ויראים זה את זה ומכבדים זה את זה', כמו שהשל"ה הק' אומר שיש שתי אהבות, אהבת ה' ואהבת ישראל, ובכל אחד מהם החיוב הוא 'בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך'.

כל השתדלות ומאמץ יקרים מכל יקר

אם כך - אמר החפץ חיים לרבי אלחנן - אני אהיה כעת שלושה ימים עם הרב מפוניבז', ואח"כ אני אהיה איתך. ואכן, סיפר הרב מפוניבז' שבאותם שלושה ימים הוא זכה להיות עם החפץ חיים במשך כל הזמן, התפלל אתו ואכל אתו, והחפץ חיים שוחח אתו ארוכות.

ואמר הרב מפוניבז' כי החפץ חיים דיבר רק על שני דברים: גלות וגאולה. ובשעה שהחפץ חיים דיבר על הגלות, הוא בכה בדמעות שלישי, בכי נורא, עד כדי כך שמהדמעות יכלו למלא כוסות... אך מאידך כאשר החפץ חיים דיבר על הגאולה והביא את המדרשים ואת שאר דברי חז"ל, הוא ממש קרן מאושר וזרח משמחה.

לנו אין את הלב של החפץ חיים, אבל לכל הפחות מה שבין כך אומרים - נאמר עם קצת הרגשת הלב. וודאי הקב"ה לא ישיב פנינו ריקם, כי לא יטוש ה' עמו, הקב"ה יעזור וברוב רחמיו נוכל באמת להתחנן לפניו יתברך על גאולת ישראל, על כלל ישראל וכבוד שמים, ובמהרה תוושע ציון ירושלים, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

דבר שני שצריך להתחזק בו, כדי לקרב את הגאולה. כתוב בתנא דבי אליהו (אליה רבה, כו): 'בני כלום חסרתי לכם', האם אתם מרגישים שאני חסר לכם בגלות? - 'מה אני מבקש מכם? אלא שתהיו אוהבים זה את זה ויראים זה את זה ומכבדים זה את זה'. הקב"ה לא אומר לנו לעשות הרבה מעשים, רק בקשה אחת: 'שתהיו אוהבים זה את זה, ויראים זה את זה ומכבדים זה את זה'.

והאהבה שאדם צריך לאהוב את חברו גדולה מאוד, כמו שמבואר בשל"ה הקדוש (שער האותיות הגה אות ב"ת - בריות), וזה לשונו: 'אם יאהב לחברו כעצמו, קל וחומר יאהב להקדוש ברוך הוא העושה חסד חנם עמו, חסד של אמת, והוא אדון העולם, ובידו הכל יתברך שמו'. הרי 'ואהבת לרעך כמוך' הוא הגורם 'ואהבת את ה' אלוהיך', ונמצא לפי דבריו, שכמו שאת הבורא יתברך חייב האדם לאהוב 'בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך', כך צריכה להיות גם אהבת ישראל.

וככל שנרבה באהבת ישראל, כך נקרב את הגאולה. ולא מבעייתא אם אדם יעשה חסד בפועל, שאז הוא מעורר את רחמי ה' בעולם, כמו שהחפץ חיים זצ"ל מביא מחז"ל הקדושים, שכאשר הקב"ה רואה שעם ישראל עושים חסד זה עם זה, הוא אומר: ומה אלו שצריכים זה לזה עושים חסד זה עם זה, אני שאיני צריך לאף אחד, ודאי שאעשה להם חסד. הרי לנו שכשאדם עושה חסד עם חברו - הוא מעורר בכך רחמי שמים, שאנו כל כך צריכים לכך היום.

אבל מלבד זה, עצם הדבר שהאדם מקיים את הבקשה האחת של

וכשם שבכל התורה כולה אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, כך בענין זה, גם אדם שלא יכול להגיע לפסגה, אבל כל דבר שמשתדלים ומתאמצים ועושים - זה יקר מכל יקר. ובפרט בענין זה, שהיום אין לנו את הדעת והלב שהיה פעם, וכל מאמץ בענין זה גדול לאין ערוך.

מסופר שפעם משהו בא לחפץ חיים זצ"ל לבקש ברכה לפרנסה, החפץ חיים בירך אותו: 'שיהיה לך פרנסה'. הוסיף היהודי: 'ברווח'. הגיב על כך החפץ חיים, מיניה וביה: וכי לשכינה יש ברווח?! מה נוגע שכינה? הם חיו והרגישו כל הזמן את השכינה!

שמעתי ממרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, שהרב מפוניבז' זצ"ל סיפר לו, שהוא הגיע לראדין אל החפץ חיים זצ"ל, ובאותו היום הגיע לשם גם רבי אלחנן וסרמן זצ"ל. החפץ חיים שאל את רבי אלחנן: כמה זמן אתה חושב להיות פה? ורבי אלחנן ענה: שבועיים. לאחר מכן פנה החפץ חיים אל הרב מפוניבז' ושאל: וכמה זמן אתה חושב להיות פה? השיב הרב מפוניבז': שלושה ימים.